Dayanışma

NİSAN 1986 SAYI: 45 2.5,-DM

Barış yürüyüşlerine yüzbinler katıldı

Barış hareketi gücünü bir kez daha kanıtladı

● DKP, DGB, Yeşiller, Sosyal Demokratlar, kiliseler ve çeşitli uluslardan ilerici güçlerin katıldığı barış gösterileri, barış hareketinin kitlesel gücünü bir kez daha kanıtladı.

F.Almanya'da her yıl düzenlenen geleneksel Ostern eylemlerine bu yıl 300 binin üzerinde barış savaşçısı katıldı. Reagan yönetimi ve Pentagon'un nükleer silahlanmayı uzaya tırmandırarak dünya barışını bugüne dek görülmedik biçimde tehlikeye sokan "Yıldız Savaşları" projesinin durdurulmasını ve F.Alman hükümetinin bu projeye katılmamasını vurgulayan Ostern gösterileri, kötü hava koşullarına rağmen F.Almanya'nın birçok bölgesinde başarıyla gerçekleştirildi.

Başta Alman Komünist Partisi (DKP) olmak üzere, Yeşiller, Sosyal Demokratlar, Alman Sendikalar Birliği (DGB), kiliseler ve çeşitli uluslardan ilerici, barış yanlısı güçlerin katıldığı Ostern barış eylemleri, bir kere daha

(Devamı 7. sayfada)

Rejim infaz yasasıyla umduğunu bulamayacaktır

Siyasi af tartışmasının toplumca benimsenip giderek siyasal bir mücadele konusu olması rejimin elebaşılarını fazlasıyla ürkütmüş, onları bir "karşı tedbir" düşünmeye itmişti. Evren-Özal, başbaşa verip bir "tedbir" kotardılar, yürürlüğe giren bu peyderpey uygulanmakta olan "infaz yasasını" gerçekleştirdiler. Yasanın "ne getirdiğini"

(Devamı 7. sayfada)

Sol Birlik demokrasi güçlerini ortak mücadeleye çağırıyor

İşkenceye son, siyasi tutuklulara özgürlük

● F.Almanya'daki Türkiye ve T.Kürdistanı'ndan demokratik örgütler "İşkence ve İdamlara Son, Politik Tutuklulara Özgürlük-Genel Af, Kürt Halkı Üzerindeki Baskılara Son" adı altında bir kampanya başlattılar.

● Sol Birlik, Kurtuluş ve KUK (Sosyalist Eğilim) de Türkiye ve Avrupa'da ortak kampanya yürütüyor.

Evren-Özal rejiminin uyguladığı sistemli işkence, bütün hızıyla devam ediyor. Gün geçmiyor ki, günlük basına eskiden yapılmış işkencelerin, halen devam eden işkencelerin haberleri yansımasın.

Cunta'nın sivil izdüşümü Özal hükümeti, önceleri günlük basına yansıyan haberler üzerine, "bunlar doğru değil, 12 Eylül öncesine mi dönmek istiyorsunuz?" vb. yarı inkâr, yarı korkutma türünden tepkide bulunduysa da, sonunda işin çığrından çıktığını görünce, "bunlar münferit uygulamalardır, sistemli işkence yoktur" demeye başladı.

Caner'in itirafları ve onu izleyen günlerde günlük basında ardarda yeralan işkence duyuruları, öldürme olayları 12 Eylül'den bu yana mahkeme tutanaklarında, uluslararası raporlarda defalarca dile getiri-

(Devamı 7. sayfada)

Siyasi partiler kanunu değiştirildi

Özal'ın «çifte telli demokrasi» rüyası

● Siyasi Partiler Yasası'nda yapılan yeni değişikliklerle 12 Eylül cuntacılarının ta başından beri hayal ettikleri iki partili bir rejim oluşturulmak isteniyor. Şüphesiz bu öngörüleri boşa çıkaracak olan yine halk yığınlarının gücü olacaktır.

Özal partiler kanununu değiştirdi. Değişikliğin gerekçesi olarak da "sistem iki partiye doğru gidiyor, 12 Eylül rejimi de esasen böyle bir sistem öngördüğü için yapılan değişiklik anayasanın ve 12 Eylül'den sonra çıkarılan kanunların ruhuna uygundur" diye savunma yaptı.

Yapılan değişiklikle 34 ilde örgütlenmiş olmak koşulu 45'e, örgütlenecek olan ilçe sayısı da 1/3'den, 2/3'e çıkarıldı. Başka bir değişiklik, parti değiştirmiş milletvekillerinin kontenjan adayı gösterememek engelini illerin kontenjan gösterebilmesi imkanıyla aşıyor. Bir diğer değişiklik, büyük seçim bölgele-

(Devamı 7. sayfada)

Özal'la Shultz fiyatta anlaşamadılar

● Özal'ın ve iri kıyım tekellerin Shultz'la yaptıkları pazarlık sonuçsuz kaldı. ABD, ekonomik ödün vermemekle herhangi bir şey kaybetmeyeceğini bildiği için rahat davranıyor.

Ankara'yı ziyaret eden ABD Dışişleri Bakanı Shultz ile, Türkiye tekelci sermayesi arasında yoğun ticaret pazarlığı yapıldı. Savunma İşbirliği Anlaşması ile ABD'ye verilmiş askeri ödünlere karşılık, öteden beri istenmekte olan "ekonomik yardımların" artırılması ve Türk tekstil ürünlerine konulmuş bulunan Amerikan kotasının hafifletilmesi, pazarlığın konusu oldu. Yürürlükte kalmaya devam ettiği için SİA'nın işleyişine dair ABD'nin herhangi bir kaygısı bulunmuyor. Türk tekelci sermayesi ise, ne kadar yalvarıp yakarsa da, ekonomik yardım ve kolaylık görmüyor. Shultz Ankara'dan hiçbir umut kırıntısı bırakmadan ayrıldı, belli ki pazarlık sürecek.

(Devamı 7. sayfada)

DİSK DAVASINDA SAVUNMALAR BAŞLADI

DİSK Genel Başkanı Abdullah Baştürk ile Genel Sekreter Fehmi Işıklar'ın savunmalarından alıntıları 2. sayfamızda bulacaksınız.

Dayanışma

Hangi dağda...

TEKELCİ sermayenin iri kıyım mensup ve sözcüleri, bir günlük gazeteye açtıkları görüşleriyle, Türkiye'nin "siyasal manzarasına" nasıl baktıklarını ve siyasi beklentilerini "ihtiyatla" ortaya koydular. (Milliyet, 30 Mart 1986. Avrupa baskısı)

"... üst düzey gelir sahiplerinin gelirlerini daha artırmak değil, alttakileri daha zenginleştirmeyi hedef alan yaklaşımları bence halkın dikkatle takip ettiği gözden kaçmamalıdır" (Halit Narin). "...toplumun eğilimi, sosyal ağırlıklı SHP doğrultusunda. Halk herşeyin farkında" (Önde gelen bir işadamı). "SHP bugün iktidara gelse, ertesi gün de AET'ye tam üye olacağımızı açıklasa, bütün özel sektör peşinden gider" (Ersin Faralyalı). "SHP iktidara gelirse özel sektör için birşey farketmez" (Oğuz Gürsel). "İnönü başkan olunca SHP özel sektörün tercihi dahi olabilecektir" (Etkin bir işadamı). "ANAP'ın gücü ve şansı, tavanı olup, tabanı olmaması. Sosyal demokratlar iyi bir lider başkanlığında iktidara gelebilirler. Erdal İnönü'nün liderliği ise özel sektör için bir güven unsurudur" (Bir özel sektör örgütü başkanı) vb. gibi...

"Hangi dağda kurt öldü ki..." tekelci sermaye açısından sosyal demokrat bir iktidar tehlikeli ve güvenilmez olmaktan çıktı. Yahut bu sermaye sırtını hangi "duvara" dayadı da, "SHP'nin gelişi bizim için farketmez" demeye başladı. Yoksa SHP gerçekten de, yaygın kanının aksine tekelci burjuvazi için tercih edilir, güven verici bir siyasi parti midir?

Bu soruların cevapları demokrasi açısından önemlidir ama, sermaye çevrelerinin SHP'ye bakışı ve ondan beklentileri konusundaki görüşleri, kesin bir "tutum", hatta belirgin bir "eğilim" bile değil, şimdilik sadece spekülatif bir "düşünce" düzeyindedir. Bu bakımdan şimdi gerekli ve yararlı olan, sermayenin "düşüncelerinden" kalkarak SHP hakkında spekülasyon yapmak değil —sosyal demokrasinin Türkiye'de ne olup ne olmayacağı bizim açımızdan meşkuk değildir— işadamlarının da halk kitlelerinin "farkında bulunduğu" gidişatın farkında olduklarını bilmek, bunun siyasi demokrasi mücadelemizin geleceği üzerindeki etkilerini öngörebilmektir.

"Bilinmeyenleri" çok fazla olan bir siyasal denklem karşısında değiliz. Tekelci sermaye ANAP'tan yüz çevirmiş, yahut, parçalanmış olduğu için sağın siyasi güçlerinden umudu kesmiş değildir. Tam tersine, tekelci burjuvazi, sırtını dayamış bulunduğu "duvarla" —bu duvar 12 Eylül askeri gücüdür— uyumlu olacak sağ siyasi kompozisyonlardan asla vazgeçmez. Bu uyumu bulamadığı veya kuramadığı ve ipleri de elinde tuttuğu sürece, tercihi ANAP'tan, yani askeriyenin "sivil izdüşümünden" yanadır. Muhtemel bir SHP iktidarının tekelci sermaye açısından "farketmez" olması sadece lâftadır ve lâf olarak kaldığı sürece söz konusudur. Ama illaki bir SHP iktidarı, SHP'nin sunduğu görüntüden değil de, halkın demokrasi ve "sosyal adalet" bastırmasından dolayı görünüyorsa tekellerin tutumu ne olacaktır?

Şöyle veya böyle, tekelci sermaye yönünden SHP, bugünün değil, önlenemez siyasi gelişmelerin ortaya çıkması durumunda bir "tufan alternatifi" olmaya aday görünmektedir. Halbuki, aynı SHP demokrasi mücadelesinin siyasi güçlerinden biridir. Böyle kalması halkın taleplerine sahip çıkabilmesi koşuluna bağlıdır. Dolayısıyla "belirleyici" olacak olan, ne şimdi SHP'nin kendisini belirleyen kalıptır, ne tekelci sermayenin SHP'ye ilişkin

(Devamı 7. sayfada)

Terörist Reagan Libya'ya saldırdı

● Reagan yönetiminin Libya'ya yaptıkları düpedüz bir provokasyondur. ABD'nin dış politikasını "insan sağduyusunun" bile ne işe yaradığını sormadan izlemek artık mümkün olmuyor.

Reagan yönetiminin "devlet terörizmini" vardırdığı nokta dehşet verici oldu. Libya'ya karşı girişilen askeri sindirme harekatı bunun son örneğidir.

İlk örneği hangisidir, bu da pek belli değildir. Savaş, komplo, sabotaj, içişlerine müdahale, işgal do-

(Devamı 7. sayfada)

Sovyetler Birliği nükleer denemelerin durdurulması için zirve önerdi

● S.Birliği, ABD'ye nükleer denemelerle ilgili moratoryumu görüşmek üzere acil zirve önerdi.

SBKP Genel Sekreteri Mikhail Gorbaçov 29 Mart günü yaptığı televizyon konuşmasında, Sovyetler Birliği'nin geçtiğimiz Ağustos ayında ilan ettiği ve ilk 6 aylık sürenin Ocak 1986'da dolmasından sonra,31 Mart 1986'ya kadar uzattığı nükleer denemelerle ilgili moratoryumu üçüncü kez uzattığını açıkladı. Sovyetler Birliği 31 Mart'tan sonra ABD'nin yapacağı ilk nükleer denemeye kadar nükleer deneme yapmayacak Mik-

(Devamı 7. sayfada)

«Papa suikastı» davası bitti

Antikomünist provokasyon iflas etti

● Papa Suikastı Davasında üç Bulgar yurttaşı beraat etti. Altı yıldır kullanılan "suikastte Bulgaristan'ın rolü" balonu, bu kez son defa söndü.

Günümüz antikomünizminin çaresizliğinin ve ilkesizliğinin ölçütlerinden biri haline gelen "Papa Suikasti Davası" bir daha açılmamak üzere kapatıldı. Dünya demokratik kamuoyu hükmünü çoktan vermişti de, şimdi, komünizmin düşmanları ve antikomünizm davasının küçük piyonları kendi hükümlerini kendileri verdiler. CIA'dan basın-yayın tekellerine, siyasi gericiliğin bütün merkezlerinden hükümetlere kadar yayılan bir Sovyet düşmanlığı histerisi ile kullanılmak istenen silah geri tepti.

(Devamı 7. sayfada)

Soğuk savaşa kurban edilmek istenen S.Antonov, karardan sonra kızkardeşiyle.

TSİP davasında tahliye

Türkiye Sosyalist İşçi Partisi hakkında açılan davada ilk iki savunmanın yapılmasından sonra askeri mahkeme tahliye kararı verdi. Haklarında 8-15 yıl hapis cezası istenen ve 141-142. maddeler kapsamında yargılananlardan Çağatay Anadol savunmasında:

"Bizim mağduriyetimize son verilmesi için değil,

(Devamı 7. sayfada)

«Sınıf ve kitle sendikacılığını ortadan kaldırmak mümkün olmayacaktır»

DİSK yönetici ve üyeleri davanın 258. oturumunda.

DİSK davasında savunmalar Mart ayı boyunca sürdü. Bugüne baskı altında gelen davada sendikacıların savunma hakları, "suç duyurusu" tehdidiyle sınırlanıyor. DİSK davasının cuntadan güdümlü bir iddia ile açıldığı ve yine baştan verilmiş bir karara doğru ilerlediği bir kere daha ortaya çıkıyor. Baştürk'ün ve F.Işıklar'ın savunmalarından bazı bölümleri aşağıya aynen alıyoruz:

"...sendikalar, isteseler de, istemeseler de gerçekte siyasetin içindedirler. Ekmeğin fiyatı kaça sorusunu sormak bile siyaset yapmaktır.... Kitleleri, çalışan örgütlü kitleleri, yalnızca yönetimleri destekleyen pasif bir güruh olarak gören anlayışlar, Hitler dönemi Almanyası'nda, Franko dönemi İspanyası'nda kalmıştır.

"İşveren sendikalarının ücretleri yükseltmeme sorunu dışında, politik her konu ile uğraştıkları, hükümetlere muhtıralar verdikleri, hür teşebbüsü savunma adı altında Hür Teşebbüs Konseyi gibi işçilere saldırı cephesi kurdukları bir ortamda işçi sendikaları ücret dışındaki hiç birşeyle uğraşamaz anlayışını öne sürmek... demokratik bir yaklaşım değildir.

"İddialara göre işçilerin yapması gereken tek şey, çalışmak ve üretimi arttırmaktır. Bunun dışında, seçimden seçime kendi dışında oluşan ve yalnızca sanayicilerin, tüccarların, toprak ağalarının kurdukları siyasi partilere oy verebilirler. Nerede ise işçilere genel oy hakkının tanınması bile eleştirilecektir." (27 Şubat 1986. Cumhuriyet. A. Baştürk)

.....

"İlerde Türkiye'de nasıl bir demokrasi olacağı bu dava ile birlikte ortaya çıkacaktır. Bu nedenlerle bu dava Türkiye'deki demokratikleşme sürecinin bir ölçütü olacaktır." (28 Şubat 1986. Cumhuriyet. A. Baştürk)

.....

"12 Eylül'ü yaratan ortamın sorumlusu DİSK değildir. 1961 Anayasası ya da demokratik hak ve özgürlükler de değildir.

12 Eylül öncesinde anarşi ve terör DİSK'i de hedef almıştır. İşverenler sendikaları, özel olarak da DİSK'e karşı yoğun bir ideolojik saldırıda bulunmuşlardır, DİSK ve DİSK yöneticileri anarşi ve terörün her türlüsüne karşı yoğun bir mücadele vermişlerdir. Demokratik ülkelerdekine benzer demokratik yollarla anarşi ve teröre karşı çıkmışlardır. Hayat pahalılığının nedeni sendikalar, işçi ücretleri değildir. 12 Eylül öncesi üretim düşüklüğünün nedeni grev ve DİSK değildir. İşverenlerin rakamları ile sabittir ki ekonomiyi felce uğratan DİSK üyesi sendikaların grevleri değildir. İş kazalarında ve meslek hastalıklarında kaybolan işgünleri grevlerdekinin 5 mislidir. Grev anayasal bir haktır." (Cumhuriyet, 28 Şubat 1986.A.Baştürk)

....

"....işçi sınıfı susturulmak istenmiştir. İddianame sermayenin dünya görüşünü yansıtmış ve 12 Eylül sonrası yapılan antidemokratik düzenlemelerin gerekçesi olmuştur. İşveren sendikaları konfederasyonunun buyruğuna benzer bu görüşlerin hemen tamamı yasal düzenlemelerde göz önünde tutulmuş, benimsenmiş ve yaşama geçirilmiştir... bu düzenlemelerle sendikalar bugün sıradan bir derneğe, bir hayır kurumuna dönüştürülmüştür. Siyasi iktidarların sendikalar üstündeki denetimi ve baskısı artmış, birçok işkolunda grev hakkı yasaklanmış, getirilen sınırlamalarla grev, etkisiz ve göstermelik bir araç durumuna düşürülmüştür.

"Bu geriye gidişin bedelini işçi sınıfı ödemektedir. Geri alınan hakların yeniden elde edilmesi için çok yoğun, kararlı ve uzun erimli bir savaşım gereklidir... DİSK'i yapay olarak suçlu göstermek, böylece de sınıf ve kitle sendikacılığını ortadan kaldırmak mümkün olmayacaktır. Hukuk varsa olmayacaktır, demokrasi varsa olmayacaktır, daha da önemlisi işçi sınıfı varsa olmayacaktır.

"... 12 Eylül sonrasında, özellikle de tutuklu bulunduğumuz dönemde yaratılan baskı ve terör ortamında, birçok insanımız, özellikle de ilerici, demokrat ve aydınlarımız örgütsüzlüğün de etkisiyle ürktü, korktu ve yıldılar. (26 Mart 1986. Cumhuriyet. F.Işıklar)

....

Daha ilk iki savunma yapılmışken askeri mahkeme "dişini" gösterdi. F.Işıklar'ın savunmasında "suç unsuru" bulup "suç duyurusunda" bulundu. Bu, düpedüz savunmaların tehdit altına alınması anlamına geliyor. Nitekim, Celal Küçük'den başlayarak öteki bütün sanıklar, hazırladıkları savunmayı yapmakta "tereddüt" geçirmek, yahut "suç" işlemek durumunda kalacaklar! Kişisel savunmalarda DİSK'in ve işçi sınıfına ait hak ve prensiplerden, bunların haklılığından, sınıf mücadelesinden, insan özgürlüklerinden, DİSK'in yasallığından söz etmek, suçsuz olduklarını ancak bunlarla açıklayabilmek durumunda olan sanıklara yasaklanmışsa, "suçsuzum" demek mümkün olmayacaktır.

DİSK hakkında "önceden hüküm verildiği", hükmün "mahkeme dışından" verildiği doğrudur. Ama, "peşin hüküm" işçi sınıfını, demokrasi güçlerini ve faşizme karşı verilen mücadeleyi bağlamaz. İşçi ve emekçi sınıfların mücadelesi, demokrasi mücadelesinin bizatihi kendisi, faşizmin peşin kararlarının tanınmaması anlamına gelir. Dolayısıyla bugün DİSK'in savunulması, hukuki bir sorun, kişisel bir boyut olmaktan çıkmış, topyekün demokrasi mücadelesinin parçası olmuştur.

BAKIŞ

E.Mahmut Soner

İllegal burjuva partisi

12 Eylül Cuntası'nın kurup adını "demokrasi" koyduğu, "bu nasıl demokrasidir?" sorusuna da "bu bizim milli bünyemize uygun olan demokrasidir!" cevabını verdiği rejimin siyasal yelpazesi gittikçe renkleniyor. Baştan konulmuş "çerçeve" içindeki boşluklar yavaşça doluyor, ama ne çerçeve genişliyor, ne de bu çerçeveyi "zorlamaya" aday "öngörülmemiş" bir siyasi parti ihtiyacı tartışılıyor.

Yahut tartışılıyor da, henüz su yüzüne çıkmış değil, ama su yüzüne "fazlasıyla çıkmış" bir başka tartışma var: Legal bir "sosyalist parti" kurmak heves ve girişimleri.... Girişimin başını çekenlerden biri Aybar, öteki Perinçek.

Acaba kendilerini, yine bizzat kendileri mi ortaya sürdüler, yoksa ortaya sürüldüler mi, veya her ikisi birden mi, bu henüz belli değil, ama belli olup olmaması da önemli değil. Çünkü yeteri kadar "belli" şey var.

En belli olan şey "demokrasinin" eksiği. "Demokrasi" derken "dili sürçenler" oluyor. Bir "sosyalist parti" dil sürçmelerinin önünü alabilir. Şu veya bu "içeriği" eksik, dolayısıyla hepten eksik gibi spekülasyonları geriletmenin bir yolu da rejimin "sosyalist yanını" tamamlamaktır.

Ama bu, pratikte, sözde olduğu kadar kolay değildir. Sosyalizm demek, işçisi, grevi, özgürlüğü, mücadelesi, sınıfı ve daha bir dizi kavramı olan "capcanlı" bir sorun demektir. Bu nedenle, böyle somut ve canlı kavramlarla, yani "milli bünyemizle" uyuşmayan "şey"lerle ilgisi olmayan "sosyalistlere" ihtiyaç vardır.

İkinci en belli olan şey de Aybar ve Perinçek'in, bu "sosyalist kategori" için biçilmiş kaftan olmalarıdır. Her halde Metin Toker yahut Mehmet Barlas değil. Yakışanı kimse, o olmalıdır. Sosyalizmin lafının edilmesine dahi kapalı olan anayasının "sosyalist parti kurulmasına açık olduğu" probleminin "hikmeti" ve "çözümü" de buradadır.

Sosyalist Parti olmasa olmaz mı?... Olmaz! Atatürk bile "Komünist Parti" kurup "çok partiden" ve "çoğulcu demokrasiden" yana olduğunu göstermemiş miydi? Türkiye'de burjuvazi "çoğulcudur".

Aybar'ın yahut Perinçek'in yahut her ikisinin birden, "demokrasinin sosyalist boşluğunu" doldurmaları halinde burjuvazinin "çoğulcu yelpazesi" kemale ermiş olacak. Bir tarafta legal burjuva partileri, öbür tarafta "illegal" burjuva partileri.

"İllegal" ama tabii burjuvazinin niyetlerine, Aybar ve Perinçek'in siyasi kimliklerinden kaynaklanan nesnelliğe göre böyle. Aslında her ikisinin de işçi hareketinden, sol güçlerden gizlenebilecek hiçbir yönü yok. Sosyalizme küfretmekten, sosyalist değerleri ve sosyalizm kavramını yozlaştırmaktan başka misyonları olmayan bu iki sicilli burjuva sosyalistinin "boş" sandıkları alan, hiçbir zaman boş olmamıştır. Bu alanda işçi sınıfının siyasi uyanıklığı, illegal siyasi hareketleri ve bunların pekâlâ bilincinde olan aydınlar vardır. Sosyalist güçler kendi legalite imkanlarını elbette geliştirecekler, siyasi platforma legal müdahale yollarını yaratıcı biçimde açacaklardır.

Şimdilik olsa olsa, burjuvazinin —yahut Aybar ve Perinçek'in— elini çabuk tutma çabasından sözedilebilir, hepsi bu kadar.

İşçi simsarlığı firmalaştı

Ülkemizde son yıllarda işçi simsarlığı alanında ilginç gelişmeler oluyor. Simsarlık kurumlaşıyor, firmalaşıyor.

Örneğin, İstanbul Ümraniye'de kurulu NETAŞ firması (Kanadalıların) fabrika içi birçok işi böylesi bir firmaya yaptırıyor. Simsar firmanın adı SENTA. Merkezi Beşiktaş'ta. Öğrendiğimize göre SENTA firması NETAŞ örneğinde olduğu gibi başka büyük bazı firmalar için de bu simsarlık işini yapıyormuş.

NETAŞ bünyesinde ve NETAŞ adına 150 kişi çalıştıran SENTA çalıştırdığı işçilere 3 yıldan beri asgari ücret ödüyor. Hiçbir sosyal haklarını alamayan işçiler ayrıca sendikaya da üye olamıyorlar. Firmanın merkezi de Beşiktaş'ta bir büro olduğu için işçiler sanki bu büronun elemanı gibi işlem görüyorlar ve firma gerekirse bu işçileri başka yerlere de gönderebiliyor. SENTA, sözümona bir temizlik firması ve NETAŞ'ın temizlik işlerinin yıllık ihalesini almış. İhaleyi kaçtan aldığı belli değil. Kaldı ki çalışan 150 işçi sadece temizlik işlerini yapmıyorlar. Paketlemeye kadar fabrikanın birçok işini, diğer NETAŞ işçileriyle birlikte yapıyorlar. Ama her an kovulabilirler, hiç bir hak iddia edemezler. Kendisiyle görüştüğümüz ve NETAŞ'ın paketleme servisinde çalışan N.E "Ben SENTA'nın patronunu pek görmüyorum. Bizi NETAŞ'ın ustabaşıları çalıştırıyor ve burada paketleme işi yapıyorum. Ama temizlik işçisi sayılıyorum ve NETAŞ'la bir bağım yok. Yani bizler NETAŞ'ta çalışan ve fakat NETAŞ'ın işçisi olmayan işçileriz. Bu durum onurumuza dokunuyor. Gelecekte NETAŞ'ın işlerinin çoğu böyle işçi firmalarına yaptırılacakmış. Sömürünün daha da arttırılması için böyle bir yol düşünülmüş" diye dert yandı. Edindiğimiz bilgilere göre TÜRKİYE PETROLLERİ de böyle bir denemeye başlamış. Ayrıca diğer firmalardan da bu denemeye başlayanların olduğunu öğrendik.

Telefonla görüştüğümüz SENTA yetkilisi, kendi firmalarının NETAŞ dışında işçi çalıştırdığı kuruluşların adlarını da söyledi. Bunlar:

a) Tarabya Oteli (İst.)
b) Maçka Oteli (İst.)
c) Çelik Palas (Bursa)
d) Turgay Fabr. (İzmir)
e) Büyük Efes Oteli (İzmir)

Yetkili, ayrıca bu işçilerin grev yapamayacaklarını, kendileriyle sözleşme yaptıklarını, sözleşme gereği sendikaya da giremeyeceklerini, diledikleri zaman kulaklarından tutup atabileceklerini, hiçbir muzır faaliyete yolaçmayacak teminatını asıl firmaya verdiklerini de sözlerine ekledi. Ayrıca sorumuz üzerine başta odacılık, depoculuk, paketleme, mutfak hizmetleri olmak üzere kuruluşların birçok ünitesi için sorumluluk kendilerine ait olmak üzere işçi temin edebileceklerini ve engin deneyimlerini(!) de bize aktardı.

Tabii biz kendilerini REKAŞ firması olarak aradık.

İlgilenenler için Not:
SENTA telefonu: 1612185 /1612362
NETAŞ telefonu: 3351100
NETAŞ'taki SENTA bürosu: 3351100/352

Gerçek gazetesinin Mart 1986 tarihli 240. sayısından alınmıştır.

GERÇEK gazetesinden fabrika haberleri

KARTAL HALK EKMEK FABRİKASINDA İŞÇİ KIYIMI

Kartal Halk-Ekmek Fabrikası'nda yoğun baskı ve işten çıkarmalar başlamıştır. 150 işçinin çalıştığı, belediye ve özel şahısların ortaklığında olan fabrikada demokrat nitelikli işçiler işten atılmışlardır. İşveren, "isteyen istifasını verip hemen tazminatlarını alsınlar" dediği halde bunu yapmamıştır. Çünkü bu yoldan işçileri oyuna getirmek istemiştir. Bu oyuna gelmeyip, istifa etmeyen işçileri bu sefer işten atarak yerlerine yeni işçiler almıştır.

Son olarak, kazanılmış hakları olan ikramiye ve diğer ödeneklerini alamayan işçiler, bu haklarının ödenmesini istediğinde, 5 işçiyi daha işten atmıştır. Patrona göre atılanlar "işyerinin huzurunu bozan" elebaşılardır(!)

Böylece iktidarın ne menem işçi düşmanı, insanlık düşmanı olduğu, belediyenin tüm olanaklarının işverenlere nasıl peşkeş çekildiği ortaya çıkmıştır. Ancak, bu durumun fazla uzun sürmeyeceği, alaşağı edileceği günlerin yakın olduğunu görüyoruz.

Kartal Halk Ekmek Fabrikası'ndan atılan bir Gerçek okuru

ÖZEL GÜVENLİK KARAKOLLARI KURULUYOR

Bakanlar kurulu Şubat 1986' da valiliklere bir genelge göndererek 300'ün üzerinde işçi çalıştıran işyerlerinde özel güvenlik karakollarının kurulmasını, kuruluş çalışmalarının da Nisan ayına kadar tamamlanmasını istedi. Böylesine önemli bir olayı ne yazık ki günlük basın tamamen atladı. Bursa'da yayınlanan yerel bir gazetenin dışında, bu olay basına yansımadı. Genelgeye göre, Bursa'da Renault, Tofaş, Merinos, Simens, Asıl Çelik, Dök-Taş, Bisaş, Azot Sanayii, Cim-Taş, Cem-Taş, ASF Flement, Naylon Teks, İpek Er vb. gibi işyerleri başta olmak üzere 18 işyerinde özel güvenlik karakolunun kurulması gerekiyor.

Hiç şüphesiz, bu özel güvenlik karakollarının görevleri işyerlerini dışardan gelecek hırsızlık, sabotaj, yangın vb. durumlara karşı korumak değil. Fabrikanın kendi bünyesinde bu işlere yönelik görev yapan bekçi teşkilatı zaten vardı. Özel güvenlik karakollarının sorumluları sivil savunma uzmanlarınca belirlendiğinden, adı geçen yeni oluşumun amaç ve görevleri de kendiliğinden anlaşılmış oluyor. Bilindiği gibi Sivil Savunma Teşkilatı Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) ile ortaklaşa çalışmaktadır. Sivil Savunma Teşkilatı özellikle 12 Eylül'den sonra birçok işyerinden muhbirleri toplayarak askeri okulların dershanelerinde 15'er günlük eğitimden geçirmiştir. Ayrıca bu istihbarat (muhbirlik) eğitimi her sene 3-4 kez tekrarlanıyor.

Özel güvenlik karakollarının yetkileri şöyle: İşyerlerinde sendikal ve siyasi faaliyet yürüttükleri doğrultusunda şüphelendikleri herkesi sorguya çekebilecekler, bu kişiler hakkında DGM'lere her an suç duyurusunda bulunabilecekler. Ayrıca haklarında her hangi bir nedenle dava açılan işçilerin, işyerlerindeki davranışları ile ilgili hazırladıkları raporlar mahkemede tanıklık belgesi yerine geçebilecek veya özel güvenlik karakolu yetkilileri doğrudan tanıklık yapabilecekler.

Bursa'dan
Bir Gerçek Okuru

ESAŞ'TA KIDEMLİ İŞÇİLER ATILIYOR

Bizler, Esaş'ta (Elektrik san. A.Ş) çalışan bir grup işçiyiz. Ama artık çalışmıyoruz. Çünkü işten atıldık. 150 işçinin çalıştığı fabrikada, bizim gibi işten atılan 15 de memur arkadaşımız var. İşten atılanların sayısı ise 45'tir.

Bizler 8 ila 10 yıldır bu fabrikada çalışıyoruz. Bunca yılın kıdemi ile ücretlerimiz yeni işe alınanlara göre biraz daha fazlaydı. Patron "iş yok, sipariş alamıyoruz" diye bizi işten çıkardı. Oysa, işçiye her zamankinden daha çok ihtiyaç vardır. Çünkü işler her zamankinden daha yoğunlaşmıştır. Bu gerekçeye hiç anlam veremedik. Böyle kış ortasında kendimizi sokakta bulduğumuza mı yanalım, 8-10 yıllık emeğimize saygı duyulmamasına mı? Bize göre patron ya az işçiyle daha çok iş yapmayı ya da ucuz işçi çalıştırmayı amaçlıyor. Çünkü işten çıkartılanların 8 yıllık, 10 yıllık olması bunu açıkça gösteriyor.

Sevgili arkadaşlar,

Bunların yanlarına kalmayacağını, yaptıklarının bedelini fazlasıyla ödeyeceklerini biliyoruz. Ama, daha önemlisi, susmakla, korkmakla biryere varılamayacağını anladık. Baskıya boyun eğmenin bedelini fazlasıyla ödedik. Artık kaybedecek birşeyimiz yok. İş bulsak bile yine kapı dışarı edileceğimizi biliyor ama, bunlara karşı sonuna kadar mücadele etme gereğini de kavrıyoruz. Bizi burada yalnız bırakmayan kardeşlerimize sonsuz güven ve sevgilerimizi bildiriyoruz.

Bir Grup Gerçek Okuru

Gerçek gazetesinin Mart 1986 tarihli 240. sayısından alınmıştır.

F. Almanya'da 116. madde için son söz söylenmedi

Çalışmayı Teşvik Yasası'nın 116. maddesinde Kohl hükümetince yapılmak istenen değişiklik mecliste 210'a karşı 265 oyla kabul edildi. Metin 18 Nisan'da Federal Konsey'de (Bundesrat) onaya sunulacak. Değişiklik tasarısının Bundestag'da kabulünden sonra açıklama yapan DGB ve bağlı sendikalar "herşeyin bitmediğini, mücadelenin sürdüğünü" vurgulayarak, grev hakkını korumaya yönelik eylemlerin yoğunlaşacağını açıkladılar.

DGB, 116. maddenin değiştirilmesiyle ilgili olarak tüm işçi ve memurları 1-15 Nisan tarihleri arasında yapılacak bir karşı oylamaya katılmaya çağırdı.

Bilindiği gibi Çalışmayı Teşvik Yasası'nın 116. maddesinde yapılmak istenen değişiklik, grev ve lokavt esnasında başka bölgelerdeki patronların kısa çalışma uyguladıkları işçilere İş ve İşçi Bulma Kurumları'nca ödenen kısa çalışma parasının ödenmemesi ve bu uygulamaya maruz kalan emekçilerin sosyal yardıma başvurmaya zorlanması anlamına gelmektedir.

Yasada yapılan bu değişiklik, eğer uygulanmaktan alıkonulmazsa özellikle yabancı işçileri etkileyecek, sosyal yardım almak zorunda kalan yabancı işçiler ülkelerine geri gönderilme tehdidine maruz kalacaklardır.

116. maddeye karşı mücadele sürüyor

Eppelheim'da ileri bir adım

F.Almanya'nın Eppelheim şehrinde, yakın bir tarihte yapılacak belediye meclisi seçimlerine yabancı uluslardan işçilerin de aday olarak katılabilmesi için çeşitli girişimler yapılıyor. Var olan problemlerin çözümünde doğrudan taraf olması için yabancı işçilerin belediyede temsil edilmesini, bölgede çalışma yürüten DKP, Yeşiller ve SPD destekliyor.

Geçen ay, Eppelheim ve civarında oturan yabancı işçilerin katıldığı bir toplantı yapıldı. Toplantıda hedeflenen çalışma programını hayata geçirmek üzere oylama sonucu bir ön hazırlık komitesi kuruldu. Komite, daha sonra Yunan, İtalyan ve Yugoslav göçmen işçileriyle irtibata geçerek aktif olarak çalışmalarına başladı.

Eppelheim: Ön hazırlık komitesine seçilen işçiler

Kıbrıs'ta yeni hesaplar

Kıbrıs'ın Rumca yayınlanan 9 Mart 1986 tarihli "Kirigas" gazetesi 7 Mart günü Kıbrıs'ın işgal altındaki Türk bölgesinde açılan Geçitkale Havaalanı'nın Kıbrıs sorununun çözümünde anahtar bir role sahip olduğunu yazdı. Gazete bu konudaki haberinde şöyle diyor.

"New York'tan aldığımız özel haberlere göre, BM Genel Sekreterliği mensupları, Kıbrıs sorununun 'dikenli' bir yanına 'tatminkar çözüm' bulunmuş olduğu hususunda iyimserlik belirtmektedirler. Sorunun bu dikenli yanı, Türk işgal kuvvetlerinin çekilmesi konusudur. Çözüm geçenlerde Türkiye'ye giden ABD Dışişleri Bakanlığı müsteşarı Perle'nin bu ziyareti sırasında bulunmuş olup, Mart sonlarında Ankara'yı ziyaret edecek olan Dışişleri Bakanı Shultz'un ziyareti sırasında teyid edilecektir.

Bulunan çözüme göre *Türkiye, gerekli gördüğü zaman askerlerini Lefkonuk (Geçitkale) Havaalanı'nı kullanarak geri gönderme hakkının tanınmasına karşılık, işgal kuvvetlerini Kıbrıs'tan çekmeyi kabul etmiştir.* Aynı çözüm çerçevesinde Türk alayı Kıbrıs'ta kalacak, hatta takviye edilecek ve Lefkonuk Havaalanı'nı koruyacaktır.

Aynı anlaşma çerçevesinde ABD Türkiye'ye Sikorski tipi 100 askeri helikopter verecektir. Vietnam savaşında Amerikalıların büyük ölçüde kullandıkları bu helikopter, bütün cihazlarıyla 100 askeri taşıyabilecek kapasitededir. Adana'dan Lefkonuk'a 22 dakikada ulaşabilir ve her defasında 10 helikopter birden inebilir. *Bu 100 helikopterle Türkiye 3 saat içinde tam teçhizatlı 10 bin askeri Kıbrıs'a sevkedebilir.* Bunlar asker taşımadıkları zaman tank ve diğer malzemeyi taşıyabilir.

New York'ta güvenilir gözlemciler, Lefkonuk Havaalanı'nın ABD finansmanı ile inşa edilmesindeki esas amacın bu olduğu görüşünü belirtmektedirler. Bu arada başka kaynaklardan elde ettiğimiz bilgilere göre, Türkiye son 12 ay zarfında komandolardan oluşan 50 bin kişilik bir 'çevik kuvvet' meydana getirmeye çalışmaktadır. Bu kuvveti oluşturacak askerler, Amerikan Deniz Piyadeleri'nde görevli subaylar tarafından yetiştirilmektedir. Bu subayların başında ise Tuğgeneral Marshall bulunmaktadır. Anlaşıldığına göre, ilerde gerektiği takdirde Lefkonuk Havaalanı'na sevkedilecek Türk askerleri halen yetiştirilmekte olan bu çevik kuvvet mensupları olacaklar."

Öte yandan, 26 Şubat 1986 tarihli Yeni Düzen gazetesinin kukla KKTC Başkanı Rauf Denktaş ile yaptığı söyleşide Denktaş şöyle diyordu: "Geçitkale Havaalanı, ulusal maksatlarla yani Türkiye'yle aramızdaki irtibat için kullanılabilecektir. Türkiye'nin yine garantör olacağını varsaydığımıza göre, *garantör askerlerini getirmek için, değiştirmek için bu alan kullanılacaktır..."*

Danimarka'da göçmen kadınlar konferansı yapıldı

Danimarka'da 1-2 Mart 1986 tarihlerinde "Göçmen Kadınlar Konferansı" yapıldı. 15 değişik ülkenin göçmen örgütlerince düzenlenen konferansa 300'ün üzerinde kadın katıldı. Ayrıca çeşitli Avrupa ülkelerinde bulunan göçmen kadın örgütlerinin temsilcileri büyük bir coşku içinde konferansa geldiler.

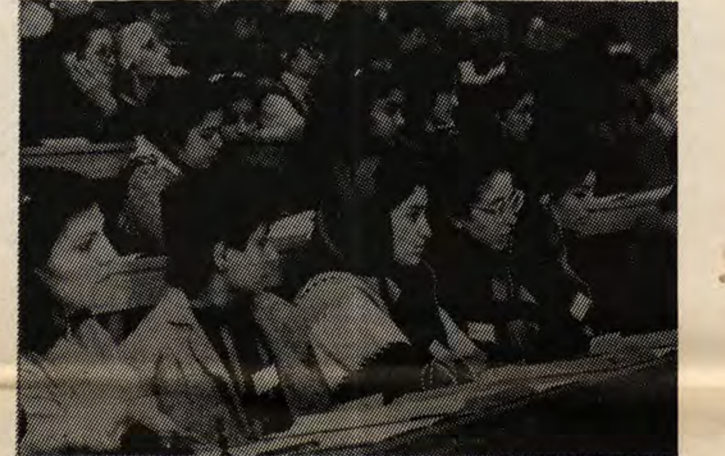
Kopenhag üniversitesinde yapılan konferansın 1. gününde, göçmen kadınların sosyal, kültürel ve eğitimle ilgili sorunları tartışıldı. İş bulmada karşılaşılan güçlükler ve olumsuzluklar gündeme getirildi. Çeşitli konuşmacılar tarafından, sorunlara ne gibi çözümler getirilebileceği, yasal hakların neler olduğu açıklandı. Aynı günün gecesinde ise konferansı düzenleyen ülkedeki göçmen kadınlar müzik, dans ve tiyatro gösterisi yaptılar.

2 Mart'ta ise bir dizi konuşmadan sonra, ulusal gruplara bölünüldü. Her grup kendi sorunlarını saptadı. Sonuç olarak bütün ulusal grupların Danimarka'daki sorunlarını kapsayan ortak bir "Konferans bildirgesi" hazırlandı.

Konferansa göre Danimarka'da yaşayan Türkiyeli kadınların (1983 istatistik sonuçlarına göre) % 47,3'ü işsiz. Bu oran Pakistanlı kadınlarda % 40. Buna karşın Danimarkalı kadınlarda işsizlik oranı % 10,1'e düşmektedir.

Konferansta kararlaştırılan diğer bir konu ise, ülkelerinde yaşamlarını ortaya koyarak, sömürü, baskı ve zulme karşı uğraşı veren bütün kadınlara dayanışma selamı gönderilmesi oldu.

Konferansa katılan kadınlar Winnie Mandela'nın ırkçılığa, baskı ve zulme karşı yürüttüğü yiğit mücadelesinin saygıyla anılmasında da ortak karara vardılar.

Göçmen Kadınlar Konferansı'na katılanlar.

Helmstedt'de 8 Mart toplantısı

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü, Helmstett'te DKP ve Gerçek ADK'nin ortak çalışmalarıyla kutlandı.

Toplantının açılış konuşmasını yapan DKP Helmstedt örgütü başkanı Franz Kubicki, 8 Mart'ın tarihçesini anlatarak, kadınların gerçek kurtuluşunun sosyalizmde mümkün olacağını, kurtuluşa giden yolun, kadın-erkek ortak mücadelesiyle katedileceğini belirtti.

Daha sonra Helmstedt Gerçek ADK'nin 8 Mart'la ilgili olarak hazırladığı rapor Tülay Şentürk tarafından okundu. 8 Mart'ın önemini vurgulayan raporda özetle şöyle denildi:

"Özellikle yurt dışındaki biz Türkiyeli göçmen emekçi kadınlar, konut, hak eşitliği, iş, mesleki eğitim, dil eğitimi, kötü çalışma koşulları, yabancı düşmanlığı ve benzeri ağır ve çözümlenmesi güç sorunlarla karşı karşıyayız.

Nasıl çözebiliriz, nasıl üstesinden gelebiliriz bu sorunun?

Ancak çabalarımızı birleştirerek, hep beraber diyerek örgütlü savaşarak. Biz göçmen kadınlar, bu 8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü'nde Türkiye demokrasi güçleriyle, dayanışma bayrağımızı yükseltirken diyoruz ki:

Yitirilecek zaman yok!

Tutuklamalarla işkencelerle, idamlarla bile olsa, halkımızın, Türkiye işçi sınıfının demokrasi savaşı durdurulamaz!

Türkiye'de, Almanya'da ve tüm dünyada barış için, iş için, ekmek için büyük küçük demeden her hakkımız için savaşmalıyız! Bundan biz kadınlar da sorumluyuz."

Helmsted'te yapılan toplantıdan

Duisburg'da 8 Mart

Duisburg İşçi Kültür Derneği 8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü'nü "1986 Dünya Barış Yılı'nda 8 Mart"ı konu alan bir toplantıyla kutlandı.

Toplantının ilk bölümünde 8 Mart'ın tarihini ve dünya kadınlarının mücadelesinde taşıdığı önemi vurgulayan ve Türkiyeli kadınların sorunlarına değinen bir konuşma yer aldı. Konuşmayı izleyen slayt gösterisinde ise, bu yıl, başlangıcının 50. yıldönümü olan İspanya İç Savaşı'ndan bugüne, Vietnam'dan Nikaragua'ya, Şili'den Güney Afrika'ya, Asya'da, Afrika'da, Latin Amerika'da kadınların faşizme ve savaşa karşı, barış, demokrasi, özgürlük için verdikleri mücadele anlatıldı. Türkiye'de kadınların karşı karşıya bulundukları ağır baskılara örnek verildi. Slayt gösterisine çocuk korosunun şiir ve şarkıları eşlik etti.

Programın ikinci bölümünde, günümüzün en yakıcı sorunu olan nükleer savaş tehdidinin önlenmesi ve bunun için uzayın militarizasyonu girişimlerine derhal son verilmesi gereği vurgulandı. ABD'nin "Yıldız Savaşları" girişiminin dünya halkları için nasıl bir tehdit oluşturduğu siyasi, teknik ve ekonomik yanlarıyla anlatıldı.

Uluslararası Kadınlar Federasyonu (UDKF) başkanı Freda Brown'un tüm dünya kadınlarına hitaben yayınlanan 8 Mart bildirisinin okunmasından sonra, program müzik gösterisi ve piyango çekilişi ile sona erdi.

Kutlamaya katılan çocuk korosu

Yaşasın 8 Mart

Gerçek Avrupa Komitesi 8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü dolayısıyla bir bildiri yayınladı. Bildiride, 129 yıl önce New York'ta dokuma işçisi kadınların canları pahasına başlattıkları grevin yıldönümü olan 8 Mart'ın, bugün dünyanın her yanında demokrasiden, barıştan ve özgürlükten yana kadınların insanca yaşanacak bir dünya için verdikleri mücadeleyi simgelediği vurgulanarak şöyle denildi:

"8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü'nü, dünya halkları 'Barış Yılı' olan bu yıl, emperyalizmin gezegenimizdeki tüm canlı hayatı yok etmeye yöneltmiş ve uzaya tırmandırmaya çalıştığı nükleer tehdit karşısında, ana ve emekçi olarak iki kez ürettikleri hayatı korumak için; bağımsızlık, demokrasi, barış ve özgürlük için verdikleri mücadeleyle kutluyorlar.

8 Mart'ı ülkemiz emekçi kadınları, faşizmin karanlığında, kucaklarında bebekleriyle götürüldükleri işkencehanelerde, zindanlarda; kadınlık onurunu, analık sevincini ayaklar altına alan açlık ve sefalet koşullarında; ama faşizme teslim olmadan, hesap soracakları günün geleceğini bilerek kutluyorlar. Faşizmin baş saldırı hedefi olan işçi sınıfının, emekçilerin saflarında faşizme karşı özgürlük ve demokrasi için verilen mücadelede yerlerini alarak kutluyorlar.

Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde emeğini satarak yaşama mücadelesi veren işçiler, emekçiler, gençler olarak, Türkiye'de faşizmin zindanlarında, işkencehanelerinde insanlık onurunu, emeğin yüceliğini koruyan ve yiğitçe direnen tüm analarımıza, bacılarımıza ve kardeşlerimize dayanışma göstermek, dayanışmayı daha da yükseltmek omuzlarımızda taşıdığımız görevlerden birisidir.

Kadınların dün grev çadırlarında, 1 Mayıs'larda doldurdukları alanlarda ve 8 Mart toplantılarında yükselen sesini boğmaya faşizmin gücü yetmedi, yetmeyecektir. Hayatı üretenler, dün Yunanistan'da, bugün Arjantin'de sordukları hesabı, yarın Türkiye'de cuntacı faşist generallerden ve işbirlikçilerinden birer birer soracaklardır.

Kadınlarımızın 8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü'nü caddeleri doldurarak kutlayacakları günler, yarının hesabında biriken bugünün acıları üzerinde yükseltecektir.

8 Mart kadınlarımıza ve emekçi halklarımıza kutlu olsun!"

Bremerhaven'da 8 Mart

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü Bremerhaven'da DKP, SPD, Yeşiller, DGB ve diğer demokratik kitle örgütlerine üye kadınların katılımıyla yapılan bir yürüyüşle kutlandı.

Ayrıca Gerçek ADK tarafından yayınlanan 8 Mart bildirisi Türkiyeli kadın işçilerin yoğun olarak çalıştıkları fabrikalar önünde yüzlerce dağıtıldı. Fischererhaven'daki Nordsee ve Landner fabrikaları önünde bildiri dağıtanları önce şaşırarak karşılayan kadın işçiler, Bremerhaven'da Türkiyeli kadın işçilere yönelik ve onların çalıştıkları işyerleri önünde böyle bir eylemin ilk kez gerçekleştirilmekte olduğunu sevinçle belirttiler. Bildiriyi dağıtanlarla sohbet eden kadın işçiler, kendilerinin karşı karşıya bulunduğu ağır çalışma koşullarını da vurguladılar.

Bildiri dağıtma eylemi daha sonra Lehe'de bulunan Türkiyeli göçmenlerin yoğun biçimde alış veriş ettikleri pazar yerinde de sürdürüldü, bildiriler büyük ilgiyle karşılandı.

Bremerhaven'da 8 Mart bildirisi dağıtılırken (yanda) 8 Mart yürüşüyü (üstte).

ABD yeni nükleer deneme yaptı

● Sovyet önerilerini karşılıksız bırakan ABD, Hiroşima'ya atılan bombanın etkisinden 10 kat daha güçlü bir nükleer deneme yaptı.

Sovyetler Birliği'nin nükleer denemelerin durdurulması konusunda tek yanlı ilan ettiği moratoryuma katılması için yaptığı çağrıya, ABD bir yeraltı nükleer denemesiyle cevap verdi.

22 Mart'ta Nevada çölünde yerin 610 m. altında gerçekleştirilen nükleer deneme 1986'nın ilk denemesi oluyor. Bilindiği gibi ABD geçtiğimiz yıl bu tür 17 deneme yapmıştı. Sovyetler Birliği ise Ağustos'ta tek taraflı moratoryum ilanına kadar 1985 yılında 7 deneme yapmış, bu tarihten sonra da denemeleri durdurmuştu.

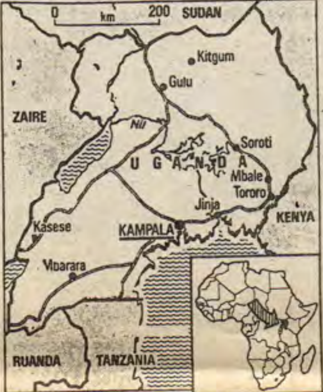
13 Mart günü Sovyet lideri M.Gorbaçov, süresi 31 Mart'a kadar uzatılan moratoryumun bu tarihten sonra da ABD nükleer test yapana kadar yürürlükte kalacağını bildirmişti. ABD ise bu Sovyet açıklamasının hemen ardından Hiroşima'ya atılandan 10 kat daha fazla tahrip gücüne sahip bir bomba denemesi yaptı.

Glencoe kod adıyla anılan bu yeni denemenin nükleer başlık taşıyan kıtalararası Midgetman füzeleriyle ilgili olduğu açıklandı. Bilindiği gibi Midgetman ABD'nin henüz araştırma aşamasında olduğu üç yeni nükleer silahlardan birisidir.

Kalıcı barış ve nükleer silahsızlanma yolunda Sovyetlerin yapıcı ve esnek önerilerini karşılıksız bırakan ABD'nin bu denemesi dünya kamuoyu tarafından nefretle kınandı ve bu konuda gerçek yaptırım gücüne sahip kitlelerin bir an önce harekete geçme zorunluluğunu bir kez daha ortaya koydu.

Öte yandan ABD'nin uzayı silahlandırma projesi SDI konusunda 549 ABD'li bilimadamı arasında yapılan bir araştırma, büyük çoğunluğun "Stratejik Savunma Girişimi" (SDI) projesinin ABD'yi muhtemel bir nükleer saldırıdan korumakta etkili olacağından şüphe ettiklerini ortaya koydu. Araştırmaya katılan bilim adamlarının yüzde 67'si uzayda konumlandırılacak füze savunma sisteminin ABD halkını koruyabilme "ihtimali"ne inanmıyor. Ve yüzde 49'u nükleer silahların geliştirilmesine ve denenmesine, yüzde 62'si de yerleştirilmesine karşılar.

Uganda'da yeni yönetim

Bir Doğu Afrika ülkesi olan Uganda'da Ulusal Direniş Hareketi (NRM) başkanı Joweri Museveni Şubat ayında başkent Kampala'da devlet başkanlığı görevine başladı. Ve ülkede Ulusal Direniş Hareketi yöneticileri ve diğer parti temsilcilerinin oluşturduğu yeni bir hükümet kuruldu.

1981 yılında kurulan Ulusal Direniş Ordusu (NRA) önce Milton Obote rejimine, daha sonra da geçen Temmuz ayında Obote'yi deviren General Tito Okello yönetimindeki askeri cuntaya karşı 5 sene süren silahlı mücadele vermişti.

Nihayet 27 Ocak'ta NRA birlikleri başkent Kampala'yı ele geçirdiler. Askeri konsey ve onun hükümeti dağıtıldı.

Bugün ülkenin büyük kısmı NRA güçlerinin kontrolünde bulunuyor. Museveni askeri konseyi destekleyen ordu mensuplarını silahlarını bırakmaya çağırdı. Batılı kaynaklara göre yaklaşık 11000 ordu mensubunun (eski Uganda ordusunun 1/4'ü) direnmeyi bıraktığı ve eski rejim taraftarlarının yeni yönetimin yanında yer aldığı bildiriliyor. Bazı bölgelerde, özellikle ülkenin kuzey kısmında ise çarpışmalar devam ediyor.

Son 20 yıldır birbirini izleyen darbelere sahne olan ülkede, ezilen halk bu defa yeni rejimin ülkede istikrarlı bir gelişme sağlayacağını umut ediyor.

Museveni yeni hükümetin dış borçların ödenmesine çalışacağını ancak IMF'nin dayatmalarına boyun eğmeyeceğini belirtti.

Museveni dış politika konusunda hükümetin bağlantısızlık tavrını korumaya kesin kararlı olduğunu açıklarken, Güney Afrika Cumhuriyeti ve İsrail dışında bütün ülkelerle iyi ilişkiler içine girmeye çaba göstereceklerini söyledi.

İspanya'da referandum

La Pasionaria oylamada

İspanya'da Felipe Gonzales hükümeti "istikrar bozulur" tehdidinden, kafa bulandırıcı referandum metnine kadar her yola başvurduktan sonra, oylamaya katılım oranının %59,73 olduğu referandumda oyların %52,53'ünü zor bela sağlayarak NATO'ya "evet" oyu alabildi. Ancak bu "evet" oyu Gonzalez hükümetinin sorununu çözmediği gibi, iktidar partisinde derin görüş ayrılıklarına neden oldu. Ülkede NATO'ya karşı yoğun potansiyel, gücünü göstermeyi sürdürüyor.

Referanduma toplam 28.812.307 seçmenden, 11.558.010'u (yani %40,27'si) katılmadı. Katılanlardan 9.003.671'i "evet" oyu verirken, 6.829.329'u (yani %39,84'ü) "hayır" oyu kullandı. 1.121.206 oy (katılanların %6,54'ü) boş çıktı. Bask, Katalonya, Navarra bölgeleri ile Kanarya adalarında "hayır" oyları ağır bastı. Bask bölgesinde oylamaya katılanların %65,16'sı, Katalonya'da %50,64'ü, Navarra'da %52,50'i ve Kanarya adalarında %49,89'u "hayır" oyu kullandılar.

Güney Afrika:

Gerçekler gizlenemiyor

Güney Afrika'da 20 Mart 1986 günü Sharpeville ve Langa katliamlarının yıldönümünde düzenlenen anma törenlerinde en az 16 siyah öldürüldü. 1960'da Sharperville'de 69 kişi ırkçı beyaz rejim tarafından katledilmiş, Sharpeville olaylarının yıldönümünde ise Langa'da 21 kişi öldürülmüştü. Ama siyah halk, özgürlük mücadelesinden vazgeçmeyeceğini canı pahasına bir kez daha gösterdi.

Sharpeville kurbanlarının mezarı başında tören

G.Afrika'da yükselen mücadele karşısında emperyalizmin güdümündeki basın-yayın ağının aldığı tavır, ırkçı yönetimin arkasındakilerin iğrenç yüzünü bir kere daha sergiliyor. Son 18 aydır ırkçı beyaz yönetimin yaklaşık 1500 siyahı katlettiği gözlerden gizlenmek isteniyor ve cenaze törenlerinin resmi artık "banal" ve "sıkıcı" bulunduğu için yayınlanmıyor.

Dahası, özellikle ABD basınında, antikomünist histeriyle, G.Afrika'daki ırkçı yönetimin bağımsız Afrika ülkelerine karşı izlediği saldırgan politika destekleniyor. G.Afrika'nın Angola'yı işgal girişimleri, Lesotho'yu abluka altında tutması, Botswana ve Zimbabwe'ye karşı şantajları, Mozambik ve Angola'daki meşru yönetimlere savaş açan karşı-devrimcilere desteği, "antikomünist cephe" demagojileri altında haklı gösterilmek isteniyor.

Daha da ileri gidilerek, ırkçı rejimin başındaki Botha-nın, "apartheid'ın artık pekçok kişinin de gördüğü gibi uzunca süredir uygulamadan kalktığı", "zaten ırkçılığın yanlış anlaşıldığı", "Nelson Mandela'yı hapiste tutanın rejim olmadığı, aksine ANC ve komünistlerin onu çile doldurmanın bir simgesi olarak hapiste tutmak istedikleri", "ANC'nin yalnızca birkaç bin kişiyi temsil ettiği" türünden demeçlerine bol bol yer veriliyor. Bu arada artık her gün onlarca siyahın canı pahasına yürütülen direnişlerden, altın madenlerinde greve giden binlerce siyah işçinin mücadelesinden ise arka sayfaların diplerinde, satır aralarında söz ediliyor.

ABD emperyalizmi ve Batı basını ırkçı ve saldırgan Botha rejimini destekleyedursun, Güney Afrika halkının yükselen mücadelesi gerçekleri haykırıyor.

Yapılmadan açıklanan darbe

● Surinam hükümetine karşı CIA sözleşmeli paralı askerlerin darbe yapacağı önceden ilan edildi.

"Bir darbe hazırlığı normal olarak darbe olduğu zaman verilir. Ancak bugün, olacak bir darbenin haberini vermek istiyoruz."

F.Alman televizyonu WDR'ın 12 Mart'ta yayınlanan programında bir güney Amerika ülkesi olan Surinam'ın 1980'de iktidarı alan ilerici hükümetine karşı girişilen darbe hazırlıkları kamuoyuna bu şekilde duyuruluyordu.

Eski bir Hollanda sömürgesi olan ülkenin ilerici yönetimine karşı geçmişte sayısız darbe girişimleri olmuştu.

F.Alman TV kameralarına hazırlıklarını fısıldayan paralı asker şefleri Güney Afrika ve Nikaragua'da da "komünizmle savaştıklarını" açıklarken, Bouterse hükümetinin nasıl düşürüleceği konusunda şu bilgiyi veriyorlardı: "Milan füzeleriyle kışla ve hükümet binalarına saldırı, radyo-televizyon istasyonunun işgali ve önceden hazırlanan bantların yayına girmesi, önemli haberleşme noktalarına sabotaj eylemi ve hemen yeni hükümetin oluşturulması..."

Planın provaları ise komşu ülke Fransız Guyanası'nda yapılmıştı.

Paralı askerlerin şeflerine bu hizmetleri karşılığı Surinam'ın zengin boksit yataklarını 10 sene boyunca sömürme sözü verilmiş, Belçika ve Fransız tekelleri de silah göndermeyi taahhüt etmişti.

"Dünya özgürlüğünün kalesi" ABD ve onun "özgürlük savaşçıları" böyle bir "şenlik"te görevlerini üstlenmeli ve ellerinden geleni esirgememeliydiler. İçlerinde B. Berlin'li iki neonazinin de bulunduğu paralı askerlerin açıklamalarına göre "pek tabii ki, "CIA ile sözleşmeler mevcut"tu.

Geçmişte ekonomik yardımı keserek ilerici yönetimi dize getirmeyi uman Hollanda hükümeti de bugün darbecilere yardım yapmayı düşündüğünü gizlemiyor.

HAİTİ BKP G. SEKRETERİ ÜLKESİNE DÖNDÜ:

Mücadele sürüyor

● 17 yıllık sürgünden sonra ülkesine dönen Theodore coşkuyla karşılandı.

Haiti Komünistlerinin Birleşik Partisi Genel Sekreteri Rene Theodore 17 yıllık sürgünden sonra, 10 Mart günü Paris'ten Port-au-Prince'e döndü.

Ülkesine dönüşünden çok kısa bir süre önce Rene Theodore'nin Sovyet APN ajansına yaptığı açıklamada özetle şunları söyledi: *"Halkın öfkeli şiddeti sonucu rejimin devrilmesinden sonra, ABD Duvaliersiz Duvalierizmi koruma çabalarına girişti. Sözde demokratik bir hükümet kurdular ve diktatörlüğün özüne dokunmamaya özen gösterdiler. Zira sosyal ve politik düzen, sömürü ve yağmaya sınırsız imkanlar sunuyordu.*

Bugün Haiti'de yaşanan değişim süreci birçok bakımdan Nikaragua'daki devrimin ilk aylarını andırıyor. CIA, tüm halkı ve özellikle diktatörlüğe karşı güçleri terörize etmiş olan gizli polis, özel birliklerin mensupları ve gerici ordu çevrelerini koruyup onlara dayanak oluyor. Bunlardan silahlı birlikler oluşturup sınıra yakın yerlerdeki kamplarda barındırıyor. ABD, Haiti'de durumun gidişatını sadece "barışçı" yollarla kontrol etmekle kalmıyor, ayrıca yoğun bir savaş hazırlığı sürdürüyor.

Bugün Haiti'de durum çok gergindir. Bir yandan halk, başlayan dönüşümleri sonuçlandırmayı ve derinleştirmeyi isterken, öte yandan işbaşındaki Ulusal Konsey her türlü yola başvurarak gelişmeleri engellemeye çalışıyor. Halkın silahı yok. Ordunun kendisine sadakatinden pek emin olamayan hükümet de şimdilik açıkça baskı aracına sarılamıyor. Şu anda böyle bir güçler dengesi var. Bu denge her an değişebilir. Kimin yararına olacağını şimdiden tahmin etmek güç. Ama ABD'nin bizi rahat bırakmayacağından eminim."

Rene Theodore

Son günlerde özellikle başkent Port-au-Prince'de gösterilerin arttığı ve yer yer sokak çatışmalarının olduğu bildirilirken, halkın sokağa çıkma yasağına ve polisin gösterileri önleme girişimlerine rağmen cuntanın çekilmesi ve geçici bir sivil hükümetin kurulması isteğini etkili biçimde dile getirdiği verilen haberler arasında.

Haiti'de uzun yıllardır illegal mücadele yürüten ve şimdi toplumsal meşruiyetini kabul ettirmiş olan PUCH (Haiti Komünistlerinin Birleşik Partisi) Haiti Halk Birliği Partisi (1959) ve Ulusal Bağımsızlık Halk Partisi'nin (1954) birleşmesi sonucu kurulmuştur. Daha önce 1934'te kurulan Haiti Komünist Partisi, İkinci Dünya Savaşı sonrasında diktatörlüklerce fiilen ortadan kaldırılmıştı. 1968'de yukarıda anılan iki partinin birleşmesiyle kurulan PUCH'un ise bugüne kadar 300'den fazla yöneticisi ve militanı katledildi.

kısa kısa kısa kısa kısa kısa kısa kısa

ABD'NİN YENİ BİR SOĞUK SAVAŞ SALDIRISI

● ABD yönetimi 7 Mart günü Birleşmiş Milletler'de görevli Sovyet diplomatlarının sayısının indirilmesini istedi. BM'de görevli Sovyet diplomatlarının sayısının "ulusal güvenlik için tehlike oluşturduğu" belirtilen talebe göre halen 275 olan BM görevlisi Sovyet diplomatlarının sayısı, Nisan 1988'den önce 170'e indirilecek. Sovyet TASS ajansı konuya ilişkin yorumunda, ABD'nin girişimini, Birleşmiş Milletler'e yönelik kaba bir baskı, şantaj ve uluslararası kuralların doğrudan ihlaline yeni bir örnek olarak niteledi.

YUNANİSTAN'DA DEVLET BAŞKANININ YETKİLERİ KISITLANDI

● Mart ayı içerisinde kabul edilen anayasa değişikliğiyle Yunanistan'da devlet başkanının yetkileri kısıtlandı. Buna göre devlet başkanı parlamentoyu feshedip, ülkeyi yeni seçimlere götüremeyecek, sıkıyönetim ilan edemeyecek, olağanüstü mahkemeler kurdurtamayacak, başbakan görmeksizin halka yönelik başkanlık mesajları yayınlayamayacak.

CHALLENGER FACİASININ YANKILARI SÜRÜYOR

● Amerikan Ulusal Havacılık ve Uzay İdaresi'nde (NASA) astronotlarla ilgili bölümün başkanı astronot John W.Young, Mart ayı başlarında yaptığı açıklamada, 28 Ocak'ta meydana gelen Challenger faciasının nedenlerine değinirken, daha Ekim 1984'ten başlamak üzere uzaya gönderilen mürettebatın güvenliğinin tehlikeye atıldığını belirtti. Maliyeti düşürmek üzere öncelikle güvenlik önlemlerinden kesintiler yapıldığı haberleri ABD basını ve kamuoyunda büyük tepkilere yol açarken, Challenger faciasının nedenlerini araştırmakla görevli başkanlık komisyonunda yer alan kadın astronot Sally K.Ride, komisyonun önüne gelen bilgileri gördükten sonra kendini, tekrar uçmaya hazır hissetmediğini açıkladı. Bir başka astronot, Henry W.Hartsfield de, uzay merkezinin ne kendisine ne de başka astronotlara uzay mekiği ile ilgili mevcut sorunlardan söz etmediğini, kronikleşen bu sorunların Challenger faciasına yolaçtığını belirtti.

Şili'de 8 Mart

8 Mart Uluslararası Kadınlar Günü, Şili'nin başkenti Santiago'da muazzam bir kitle gösterisine dönüştü. Pinochet cuntasına karşı tüm muhalefet parti ve gruplarına mensup kadınların 8 Mart gösterisi, yılın ilk büyük protesto gösterisi olarak nitelendi.

Ellerinde kırmızı ve beyaz karanfiller, göğüslerinde "daha fazlayız" yazılı kartlar taşıyan binlerce kadının, Santiago'nun merkezine doğru, el ele tutuşarak ve sürgündeki ünlü Şilili şarkıcı Violeta Parra'nın *"Hayata Şükran"* adlı şarkısını söyleyerek başlayan yürüyüşünü kesmek üzere polis, su ve göz yaşartıcı bomba kullandı. Yürüyüşü önleyemeyince ateş açtı. İki kadının öldüğü, onlarcasının kurşunla yaralandığı 8 Mart gösterisinden sonra 101 kadın tutuklandı.

Santiago'nun 400 km. güneyinde Concepcion'da da binlerce kadın, polisin baskısına rağmen 8 Mart gösterisi yaptı.

Kadınların başarıyla gerçekleştirdikleri 8 Mart gösterilerinin, Şili'de faşizme karşı yıl içinde yoğun biçimde sürdürülecek eylemlerin başlangıcı olduğu belirtiliyor.

«Hermitaj ve Puşkin müzelerinde»

John Russel'in 14 Mart 1986'da I.Herald Tribune' da çıkan yazısından:

"Hayatımın en mutlu birkaç gününü Sovyetler Birliği'nde bulunan iki büyük müzede, Leningrad'da *Hermitaj* ve Moskova'da *Puşkin*'de geçirdim.

Kısa bir süre sonra bu müzelerde bulunan Fransız empresyonistleri ve empresyonizm sonrası ressamlara ait eserler ABD'de bir sergide gösterilecek. İki ülke arasında varılan kültürel anlaşma gereğince sanat eserlerinin mübadelesini büyük sevinçle karşılıyor ve ilişkilerin daha da geliştirilmesini istiyoruz...

Hermitaj veya Puşkin müzelerinin ufak yan kapılarından içeriye adım atan bir kişi, ister sanat uzmanı olsun ister herhangi bir ziyaretçi, hemen ustaca düzenlenmiş bir müze gezmekte olduğunu anlıyor. Otomasyon girmemiş bu müzelere. Profesyonelce takdim, istisnasız, coşkunluk verici— açık, doğrudan ve resmiyetten uzak. İskemleler, kanapeler ve sıralar bile müze kalitesinde. Ana galerilere ulaşmak için kat ettiğimiz koridorların asırlık yer döşemeleri ve bordürleri, istisnasız herşey eskiden nasıl yapılmışsa öyle korunmuş.

Hermitaj'da müze görevlileri bize, sadece büyük bir müzede değil, aynı zamanda büyük bir sarayda bulunduğumuzu özellikle hatırlattılar. Rus çarlarının ünlü *Kışlık Sarayı*'nın muhteşem salonlarındayız. Galerilerin Neva Nehri'ne bakan uzun pencerelerinden *Peter* ve *Paul*(*) Kalesi'nin altın kaplamalı uzun sivri kulesi görülüyor... 200 küsür yıllık büyük masalar, kitaplıklar, paha biçilmez mücevher ve taşların sergilendiği vitrinler... Çariçe Katerina'nın çok yönlü gözdoymazlığı seriliyor gözler önüne şimdi *Hermitaj*'da. Sarayın büyük yankılı galerileri uzun geçmişlerinin görünümünü bugün aynen muhafaza etmiş. 18 ve 19. yüzyılların sulu boya resimlerinden ve desenlerinden tanıyoruz bu uzun holleri. Çeşitli nadide ahşaplar, yerli mermerler, granitler ve renk renk değerli taşlarla dekore edilmiş geniş salonlardan geçiyoruz ve Leningrad'ın, eski adıyla Petrograd kentinin kurucusu Büyük Petro'nun ölümünden hemen sonra yontulmuş kendi boyutlarındaki kabartmasıyla karşılaşıyoruz.

Resim galerileri içinde heyecan verici turumuz, önce, Çariçe Katerina'nın 1764'de Berlin'den, 1769'da Almanya'dan Brühl, 1772'de Fransa'dan Crozat ve 1779'da İngiltere'den Walpole kolleksiyonlarından elde ettiği resimleri izlemekle başlıyor. Duvarları ve tavanları altın kabartma kaplı salonlardan ve odalardan, hayret nidaları içinde gözlerimiz kamaşarak geçiyoruz.

Ve sarayın altın süslemeli, müthiş rahat mobilyalarını sadece görmekle kalmıyor, yorgun ayaklarımızı dinlendirmek için bu eşyalardan yararlanıyoruz. (Mobilyaların bir kısmı ziyaretçilere tahsis edilmiş.)

Hermitaj'a daha sonraki devirlere ait resimler, Fransa'dan İmparatoriçe Josephine'nin, Amsterdam'lı banker Coesveltt'in, İspanya elçisi Godoy'un ve Venedikli Barberigo ailesinin kolleksiyonlarından getirilmiş. Ve gittikçe büyüyen *Hermitaj* 1915'de Hollanda ve Flaman kolleksiyonlarından kazandığı tablolarla daha da zenginleşmiş.

Özellikle 1917 Devrimi'nden sonra, *Hermitaj* kamulaştırma sonucu elde edilen çok büyük sayıda her türden sanat eserine sahip olmuş.

Moskovalı kolleksiyoncu Şukin ve Morosov'un Birinci Dünya Savaşı'ndan önce Fransa'dan topladıkları Matisse ve Picasso'nun en büyük eserlerinin yanısıra empresyonist ve empresyonizm sonrası ressamlara ait çok sayıda eser, II. Dünya Savaşı'ndan sonra *Hermitaj*'a konmuş.

Vasili Kandinsky'nin 1. Dünya Savaşı'ndan önce yaptığı *'Composition'* adlı tablosu, sanatçının diğer resimleriyle birlikte bugün *Hermitaj* duvarında asılı.

Hermitaj, tartışmasız, dünyanın en zengin sanat kolleksiyonuna sahip en büyük müzesi. *Hermitaj*'ın 400 odası ziyarete açık. Müzesinde, 15.000 resim, 12.000 heykel, 600.000 baskı ve desen, 600.000 arkeolojik eser, bir milyon metal para ve madalya, 224.000 tatbiki el sanatları eserleri bulunuyor.

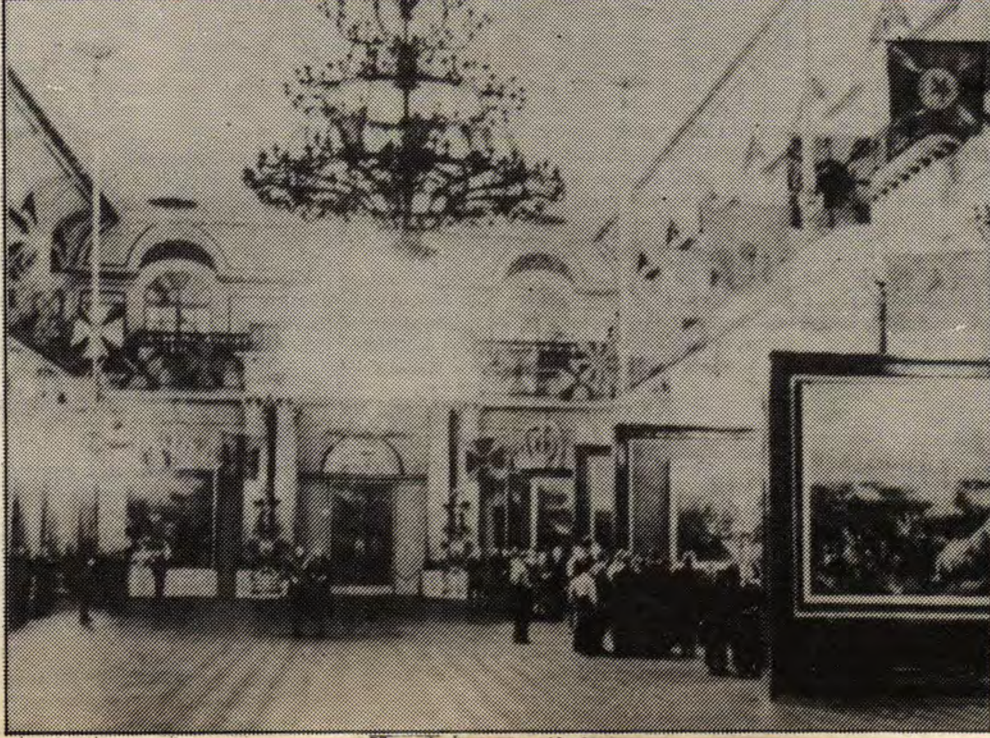
Batı'da sanıldığının tam tersine, *Hermitaj* sadece sosyalist ülkelerle değil, Batı'nın büyük sanat kuruluşlarıyla da aktif ve dostça ilişkiler içinde. Ve ortalama 20 sergi *Hermitaj*'ın kaynaklarından yararlanılarak açılıyor dünyanın çeşitli ülkelerinde. *Hermitaj* ve *Puşkin* müzeleri, 1983 yazında İsviçre ve İtalya'da açılan sergilerin bir devamı olarak yakında ABD'de New York, Los Angeles ve Washington'da açılacak sergilere de büyük sayıda eser gönderecekler. Sovyet müzeleri kültürel ilişkilerin gelişmesi için her türden katkıya açık ve hazır...

1985 Aralık ayında Moskova'yı ziyaret edenler, 'kültür mübadelesinin' en güzel örneklerinden birine şahit oldular: Puşkin müzesinde üç hafta süren Romantik sanat ve müzik festivaline... Günümüzün en ünlü iki usta piyanisti Vladimir Horowitz ve Sviatoslov Richter'i dinleme fırsatını elde ettiler.

Resim sanatı alanında, Puşkin Müzesi'nin zengin kolleksiyonunun yanısıra, *Louvre*'dan alınan Romantik akımın en büyük ressamları Delacroix, Chosseriau, Courbet, Londra'da Tate Galerisi'nden gelen Tourner David Friedrich'in resimlerini ve desenlerini görme fırsatını buldular. Ayrıca Byron ve Berlioz'un portreleri ve Goethe'nin desenleri de sergileniyordu müzede.

Üç haftalık festival süresince, Romantik müziğin 3 büyük üstadı Schubert, Schuman ve Chopin'in eserlerinden oluşan konserler verildi Puşkin Müzesi'nde. (Her kompozitöre bir hafta tahsis edilmişti.) Yüksek kolonlu oditoryum oda müziği için mükemmeldi. Ve duvarlar konuyla ilgili sanat eserleriyle kaplanmış, ufak sahne 1820'lerin resim atölyesi tarzında dekore edilmişti. Ve romantik devrin kostümleri içinde küçük dinleyiciler konserleri dikkatle izliyorlardı... Festival boyunca takdimciliği 1969'da Kosciusko Chopin ödülünü kazanan Piyanist Murry Perahia yaptı. Çağının atmosferi içinde Murry'den Chopin'i dinlemek büyük mutluluktu.

Unutulmaz günler yaşadım Puşkin Müzesi'nde..."

Hermitaj Müzesi'nden.

(x) Peter ve Paul Kalesi Çarlık Rusyası'nda siyasi mahkumların hapishanesiydi. Bugün Müze'ye dönüştürülmüş. Kadın mahkumların hücrelerine her gün bir demet çiçek konuyor, demir masaların üzerindeki maşrapaların içine. (ç.n)

Yurtdışında yaşayan gençliğimizin kültürel sorunları üzerine birkaç söz

Ömer Polat

Yurt dışında büyüyen gençliğimizin kültürel sorunları üzerine kısa bir yazıyla eğilmek oldukça güç. Bu konu geniş bir araştırma gerektirir. Böyle bir araştırmayı da ancak devlet, güçlü bir araştırma enstitüsü yapabilir. Türk devletinin böyle bir çalışmaya girmesi bana olası gözükmüyor. Bu, onun derdi değil. Onun tek derdi ne kadar döviz geleceği. Zaten böyle bir araştırmayı yapacak ne enstitüsü var, ne üniversitesi. Üniversitesi çok olmasına çok. Hatta eskiden atılan "her köye bir okul" sloganı gibi şimdi de "her kasabaya bir üniversite" sloganı egemen.

Cami açar gibi üniversite açıyorlar mübarekler. Hocasız, araçsız-gereçsiz üniversiteler. Devlet değil, Kayserili adamlar. Eşeği boyayıp babasına satarlar örneği, onlar da bir bina, iki öğretmen bulunca açıveriyorlar üniversiteyi.

YÖK yasasıyla zaten bilimadamı koymadılar üniversitelerde. Üniversitelerimizin amacı bilimadamı yetiştirmek ilkesini kaybettiği için, bilimadamlarına, araştırmacılara gerek görmediler, kovdular hepsini.

Almanlar bu konuda birşeyler yapmaya çalışıyorlar, ama o da oldukça cılız kalıyor. İki devletin ortak çalışması akla en yatkın olanı. Ama bu konuda da tek bir adım yok gibi. Bu yüzden bu yazının sadece bir değinme olduğu biline ve hoşgörüle.

Yurt dışında yaşayan gençlerimizi birkaç grupta toplamak olası: Burada doğup büyüyenler, Türkiye'de doğup büyüyenler, Türkiye'de büyüyüp buraya gelenler gibi. Yani değişik toplumsal yapı ve değişik kültürle büyüyen bir gençlik. Bunlara bir de Türkiye'nin değişik bölgelerinden, örneğin Ege'den, Doğu ve Güneydoğu'dan, Karadeniz'den geldiklerini katın. Yani değişik Anadolu kültürlerini. İşleri zor gençlerimizin.

Böylesine karmaşık bir gençlik bir kentin bir mahallesinde veya bir okulunda veya bir kahvesinde biraraya geliyor. Aralarında iletişimi sağlayacak bir dil yok. Diyelim çat pat bir Almanca var veya Türkçe var, ama bu yeterli mi? Değil. Aralarında bir iletişimin gelişmesi, dostlukların, sevgilerin kurulması için daha başka şeyler de gerekli. Bunun en başında kültür düzeyi geliyor. İnsanlar arasında düşüncenin, dostluk ve sevginin gelişebilmesi için bir kültür düzeyinde olmaları gerekir. Neden çocuklar daha çok çocuklarla anlaşırlar? Neden küçük burjuva aydın kesimi işçileri pek anlayamazlar? Neden işçilerin kahvesi ayrı, memurları kulübü ayrıdır? Neden işçilerin sendikasıyla memurların sendikası ayrı ayrıdır? Partiler öyle değil midir? İşçinin partisi başkadır, patronun partisi başka, dincilerin partisi başka. Bunları biraraya getiren ortak noktalar çoktur da ondan. Ekonomik çıkarlarda, sorunlarda, istemlerde, düşüncelerde, dünya görüşünde ve daha birçok şeyde ortak düşünürler de ondan. Bunların en önemlilerinden birisi de ortak bir kültüre sahip oluşlarıdır.

Bir örnekle konuyu açalım: İki insan bir kahvede karşılaşıyorlar. İlk görüşte seviyorlar birbirlerini. Görünüşleri, davranışları hoşlarına gidiyor. Oturup bir de tavla oynuyorlar, bu da iyi. Sonra çaylar geliyor, başlıyorlar sohbete. Biri Tolstoy okuyor, biri Tercüman'ın Pehlivan fıkralarını. Biri Yılmaz Güney'in filmlerini seviyor, öbürü Kemal Sunal'lı filmleri. Biri Ruhi Su dinliyor, öbürü Orhan Gencebay. Biri güzel bir Türkçe konuşuyor, öbürü anlaşılmaz bir Anadolu ağzı. Şimdi, baştan birbirlerinden bu kadar hoşlanan iki insan, dertleri, sorunları da aynı olsa ne kadar anlaşabilirler? Anlaşamazlar kanımca.

Başka örnekler: Baba Almanya'da hastanede yatan oğlunun yanına tercümanla gidiyor, çünkü oğlu Türkçe bilmiyor. Çocuk okulda Almanca konuşuyor, sokakta Almanca konuşuyor, evde arabesk müzik dinlemek zorunda. Başka bir aile ise evde de Almanca konuşuyor, sokakta da. Üstüne üstlük övünüyorlar da. Çiğ köfte yerine ekşi lahanalı Alman yemeği yiyorlar. Uyumak pahasına da olsa operaya gidiyorlar, Türk olduklarının anlaşılmasına pek üzülüyor, bir Alman'ın onları "Alman" sanmasına da pek bir seviniyorlar. Çocukları ise 17 yaşlarına doğru varıyor Türk olduğunun ayrımına veya sınıfta her gün öğretmen, sokakta arkadaşları, "Türk" olduğunu hatırlatıyorlar kendisine.

Bir aile düşünün, ana baba hep Türkçe konuşuyor, çocuklar Almanca. Türk yemekleri yiyorlar birlikte. Çocuklarına sünnet düğünü yapıyorlar, ramazanda oruç tutuyorlar, çocuklarını Kuran kurslarına gönderiyorlar, hafta sonları da birlikte Türk filmleri izliyorlar. Baba evde olduğu zaman yanık Anadolu türküleri dinliyorlar. Ama baba evden çıkar çıkmaz çocuklar oturuyorlar, pop müziği dinliyor, polisye Alman filmleri seyrediyorlar, Almanca ucuz polisye kitapları okuyorlar.

Baba kızını keman kursuna gönderiyor, başka bir anne de kızını piyano kursuna. Ama bu iki çocuk da Orhan Gencebay hayranı evde.

Ne denir bütün bunlara? Yansın ahım ile kül olsun dağlar denir.

Yukarda verdiğim örnekleri, yüze, bine çıkarmak olası. İşte Almanya'da böyle bir gençlik var. İki cami arasında beynamaz bir gençlik.

Hani Karadenizliye pengueni tarif et demişler de, o da başlamış "valla", demiş, "kuş desem kuş değil, kanadı yok. İnsan desem, insan değil, çünkü gagası var, hayvan desem hayvan değil, çünkü iki ayaklı. Yani penguen dediğin o şey acaip bir mahluk".

Bizim burada yetişen gençlik de öyle. Pek azının dışındakiler, Türk desen Türk değil, Alman desen Alman değil, öyle bir gençlik işte.

Şimdi bu kısa yazıda öyle yok gençlik burada harap olup gidiyor, yok asimile olacaklar gibi olumsuzluklara düşmek istemiyorum. Henüz yol yakın. Ve gençliğin sorunları ise tek boyutlu değil. Önlemler alınabilir. Bir yığın genç kazanılabilir. Bu konuda çok şeyler yapılabilinir. Burada öncelikle gençliğin sorunları saptanmalıdır. Yukarıda verdiğim örneklerden de anlaşılacağı gibi gençlik kendi arasında bir ortak nokta bulamıyor. Buna engel önce dil birlikleri yok, kültür birlikleri yok. Sorunlarına ve geleceklerine çok ayrı yönlerden yaklaşıyorlar. Biri kurtuluşunu işçi olmakta, öteki biran önce Türkiye'ye dönmekte, öbürü daima kaçmakta, bir başkası kumarda veya alkolde, kimisi de kendini toplumdan soyutlamakta görüyor. Çoğunluğunda aşağılık kompleksi egemen. Güvensizliklerinin kaynağı iki kültürün, iki dilin arasında bocalamaları. Gündüzü kapitalist bir toplum içinde yaşıyor, geceyi bir Gümüşhane evinde. Ama ikisini de çarpık bir biçimde yaşıyor. Yani acayip bir biçimde. Bu yüzden ya içlerine çok kapanık, ya da saldırgan oluyorlar. Ama her zaman ikisi de bir ortak paydada birleşiyorlar: Ezilmişlik.

Sorun, dernekler, kuruluşlar, partiler düzeyinde ele alınmalı. Geçtiğimiz yıl Gençlik Yılı idi. Ne yaptık? Şimdi benim yaptığım gibi birkaç satır, birkaç kuru söz. Gençliğimiz geleceğimizdir, der dururuz. Ama gençlik elden gidiyor, duruyoruz. Bu konuda düşünce ayrımı gözetmeden hepimiz birlik olmalıyız. Bilmeliyiz ki, o gençlerin bizden başka kimseleri yok. Tıpkı Namık Kemal'in dediği gibi:

"Sana senden gelir bir işte ancak dâd lâzımsa"
Ümidin kes zaferden, gayrıdan imdâd lâzımsa."

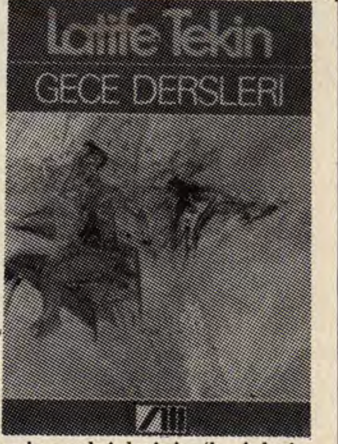
Yenilgi edebiyatı ve bir biyografi

12 Eylül ve sonrasının yarattığı sosyal faktörlerin edebiyata yansıması doğaldır. Ama henüz yenilginin eleştirisi yazılmadan, övgüsü uç verdi. Dönekliğin, pişmanlığın, korkaklığın ve umutsuzluğun bir kez kendisi haklı bulundu mu, gerekçesini bulmak kolaylaşır. Siyasi yenilgiyi pozitif bir yoruma bağlamak için kimi roman yazarı "erdemin her dem ezilmeye mahkum azınlık olduğu" koşullanmasını (M.Eroğlu), kimisi "inancın ve inanmanın, kendine bırakılsa son derece özgür olabilecek insanı sınırlandırdığı" çeşitlemesini (Ahmet Altan), kimisi de zaten "nefret ettiği herşeyi sevmeye zorlandığı" için kendi yanılgısını (Latife Tekin) bahane ederek sol ve sosyalist hareketin geçmişine saldırmakta (Ahmet Altan), bunu göze alamayanlar, fiktif veya somut planda, kendi yaşamının sol veya sosyalizme bulaşmış kesitini günah sayarak geçmişin yükünden kurtulmaya çalışmaktadırlar (Eroğlu ve Tekin). Romanda böyle kurulan insan tipi gerçek yaşamda yorgun, yılgın, dönek ve kollektif inançlarını yitirmiş olarak fazlasıyla bulunduğu için bu yazarların pazarlanması kolaylaşmaktadır. Övgüler ve ödüller almaktadırlar. Okur, ya kendi suretini bulmak için, ya da insan enkazını merak ettiği için okur olmakta, böylece yenilginin romanı popüler hale gelmektedir.

Bu yazıda, en son yayınlanan romanı "Gece Dersleri"ni veri alarak Latife Tekin'in, sözde kendisi olarak tekilmiş gibi görünen, ama saldırmak için seçtiği değerler ve benimsediği saldırı açısı bakımından, toplumda oldukça yaygın bir konumla çakışan tutumu üzerinde duracağız. Latife Tekin'i öteki iki yazardan ayıran belirgin bir çizgiyi de görmek gerekiyor. Aslında bir siyasi ahlâkın edebi ürünlerinin eleştirisi olmak gereken konuyu bu nedenle tek bir yazara ve romana indirgemiş olacağız. Latife Tekin'i ötekilerden ayıran temel nokta, siz adına ister biçimin ustalıkla yakalanması deyin, isterseniz mistik dünyanın her defasında ve somutta tersine dönen insan sevgisi deyin, ifadesini sosyalizmde bulan değerlere değil de, bu değerleri ifade eden sosyalizmin kendisine, hem de sosyalizmin sağduyusuna seslenen bir küskünlük kalıbı içinde saldırılmasıdır. Yazar eleştirisini, kendine ve bölünmüş sol hareketin parçalarından birindeki siyasal nitelikli olmayan ilişkilere yöneltmekle çok daha özel kılmak istemiş olsa bile, çıkardığı sonuçlar bakımından, bütün bir dönemin işçi hareketini, insanın sosyal kurtuluşuna ilişkin değerlerden yoksun olmakla sakat bulmaktadır. Bunu, insana yandaş görünerek yapmaya çalışması, sosyalizmi insana karşıt bir yere koyması sonucunu da beraberinde getirmektedir. Romandaki "hesaplaşmayı" bu yanıyla görmek için, kuşkusuz "yanlış anlaşılmak üzerine" tasnif edilmiş iç kurgu ve sara nöbetlerinden mülhem üslubun yarattığı engeli aşmak için belli bir çaba göstermek gerekiyor.

Bir ilerici kadın hareketi saflarında yaşanmış on yıllık "kusurun" Sekreter Rüzgâr'ı ile, toplumun temel ögesi aileden edinilmiş ve sonunda geri dönülmüş olan Gülfidan kalıbının, faktörleri dışardan verilmiş bir çatışmada buluşması, bu hesaplaşmada "mutlak ve sürekli" olanın Gülfidan'da keşfedilmesidir sözkonusu olan. "Nefret ettiği herşeyi sevmeye zorlandığı" (sf. 58) on yıllık yoğun ama yapay bir siyasal yaşamdan sonra, başka ve daha ileri bir kimliğin yakalanması mümkün iken, Gülfidan'a geri dönülmesi, rastlantıyla da olsa, bölünmüş bir kişiliğin ilk ve ilkel olanda bütünleştirilmesi, yazarın kendini —veya kendi fiktifini— peşin yenilgi olarak sunmasıdır. İnsan kişiliğinin böyle ağır bir yükü, kendisine saygısını yitirmeden kaldırılabilmesi kolay değildir. "Benim yüküm pişmanlık değil canım, aldanmışlık..."tır, (s. 114) diye, salt kendini ikna etmek için, açıklaması kendine havale edilmiş bir mantıkla bu yük kısmen hafifletilmektedir. Sonra kendini kurtarmanın, kurtarıp yüceltmenin ve giderek saldırgan bir "haklılığa" ulaştırmanın da yolu açılmış olacaktır. Asıl gerçeğe; "Bu sarsıntı, hayatın değişmesine en çok ihtiyacı olan insanları buluyor belki de..." (s. 101) diyerek küçük bir kuşkuyla "ödün verip" kendi gerçeğini temize çıkarmak, eğer "fazla ileri gitmek değilse", abartılmış bir hoşgörü talebi olarak yorumlanabilir. Zaten yazar, kendine ait bu seçişe hak verilsin diye bütün bir romanı gerekçe olarak koymak zorunda olduğunu, üstelik gerekçelerini, her biri tek başına gerçek bir tespit olan ve her biri sosyalizmin, sosyalizm tarafından ihlal edilmiş değerleri olarak görünen ögelerden seçmenin ikna edici gücünü de kavramış görünmektedir.

Örgütlü bir siyasi mücadele içinde geçmiş on yıldan sonra bile "disiplin" ve "tüzükler... terslikten gelen çocukların iç sesleriyle yazılmamış" (s. 61) görünüyorsa, kusur elbette yazarın "doğal özgürlük" hamurunda değil "Kazakistan köylüklerinde parti çalışması yapan ayakkabıcı"nın (s. 49) dünyayı "tüzük" ve "disiplin" olarak dolaşan ölümsüz ruhundadır. Ya peki, yaşamak demek olan sosyalizmin, "ölülerinin başlarına basarak yükselmesinin" şiirden çıkıp hayata gelmesine nasıl dayanmalı?! "Ölülerin karşısında disiplinin, düz bir çizgide yürüme gayretinin yüceltilmesine dayanamadım işte" (s. 129) derken Sekreter Rüzgâr haksız mıdır? O, kendisiyle birlikte bizden, "bizim düz çizgimizden" ölülerimizi bizden de koruyarak gitmektedir. Toplumun genel sağduyusu, ölülerin yanında ve ölülerin sahiplerine karşı kışkırtıldıktan sonra "söz" bir hayli kolaylaşır; burjuvazi "yazarın dudaklarını yalamasa" bile, onun sözlerinden yalanabilir: "Şövalye yüzükleri, lacivet takım elbiseleri ve beyaz çoraplarıyla sendikacılar" (s. 48) gelir gündeme. 50 bin işçiyi "kendisinin sanan" sendikacı, yedi gecekondu mahallesinin sahibi olma duygusuna kapılan "bölge sorumlusu" 50 milyonluk halkın geleceğinin sahibi olma zehabına kapılan sosyalizm ve bir 12 Eylül sabahı birden bire çözülen bu mülkiyet sorunu!..

Seminerlerden, kongrelerden, afişlemelerden geçip yeniden ve toplumsal korunma altındaki kendine (Gülfidan'a) sığındıktan sonra Sekreter Rüzgar arkada ne kaldığını artık nasıl tartışılabilir ki. "... silinmiş ayak izlerinin (bu izlerin silinmesi yaygın bir kanaat) halkımızın kurtuluşu için ne kadar önemli olduğunu söyleme aptallığına düşüyordu..." (s. 177) "düz çizgide" yürümeye devam edenler. Ayak izlerinin silindiği anlaşılıncaya kadar Gülfidan, yaşadığı 10 yıllık "kusur"dan edindiği bilgilerle, ama edinemedeği ahlâkla "forumlarda" demokrasiyi, özgürlüğü, gençliği ve bireyin "isyankar seçme özgürlüğünü" savunmaya devam edecektir. Gülfidan, yasaların, geleneklerin, tutucu ahlâkın, anlatılamayan ama kendisi çok şey anlatan "günlük toplumsal sağduyunun" koruması altındadır.

Şimdi, Latife Tekin'in bireyselleştirdiği, böylece "zorluk ve zorlanma olan zorunluluktan" (s. 177) kendini kurtardığı aleme, yaşanıp bittiği için değil, böyle yaşanmak zorunda olduğu için zorunlu olan zorunluluk alemine dönelim. Türkiye'de "dünya değişmediği" için "dünyayı değiştirme inancı" güçsüz değildir. Direnmenin, dayanmanın,

(Devamı 7. sayfada)

ZAFER ŞENOCAK'LA SÖYLEŞİ

«F.Almanya'da yazarın yeri ve değeri gitgide küçülüyor»

☐ *Bize kendinizi tanıtıp, çalışmalarınız üzerine bilgi verir misiniz?*

■ 1961 yılında Ankara'da doğdum. Beş yaşında iken İstanbul'a, 9 yaşımda ailemle birlikte F.Almanya'ya göç ettim. Yazına 1977'de şiirle başladım. Çeşitli antolojilerde, dergilerde ve Alman radyosunda şiirlerim yayınlandı. 1983 yılında ilk şiir kitabım "Elektrisches Blau—Elektrik Mavisi" yayınlandı. Bunu "Verkauf der Morgenstimmungen am Markt" ve 1985'te "Flammentropfen—Ateş Damlası" adlı yapıtlar izledi. Son kitabım "Flammentropfen" Frankfurt'ta bulunan Dağyeli yayınları tarafından basıldı. 1984 yılında Münih şehri edebiyat ödülünü aldım. Şu anda şiir, Türkçeden Almancaya çeviri ve deneme, öykü türleri üzerine çalışıyorum. Mayıs ayında Yunus Emre'den yaptığım 40 şiirlik bir seçme çeviri Almanca-Türkçe olarak yayınlanacak. Edebiyat uğraşımın yanısıra 1981 yılından beri Münih Üniversitesi'nde Filoloji, Siyasal Bilim ve Felsefe öğrenimi görüyorum. Ekim 1985'ten bu yana Almanya'da yaşayan bazı yabancı sanatçıları da (yazar, ressam, müzisyen vs...) çatısı altında barındıran Polikunst derneğinin başkanıyım. Ayrıca Alman Yazarlar Sendikası üyesiyim.

☐ *Türkiye toplumunun yapısından esinlendiniz veya etkilendiniz mi, Almanya'da yetişmiş olmanız Türk edebiyatı üzerindeki düşüncelerinizi etkilemede bir rolü oldu mu? Burada yaşayan Türkiyeli şair ve yazarların buradan kaynaklanan sorunlar çerçevesinde ürettiklerini nasıl değerlendiriyorsunuz? "Göçmen Edebiyatı" olgusunu nasıl buluyorsunuz?*

■ Yazın dili olarak şu ana kadar hep Almanca kullandım. Türk edebiyatı ile ilişkim daha sonra gelişti. Ancak bu ilişki yazdığım şiirler açısından çok etkili olabildi diyebilirim. Örneğin ilk yazdığım şiirler salt büyük kent yaşamını, modern dünya, teknikleşen, modernleşen bir çevre ile ilgili idi. Şiirde ekspresyonist ifade ve surrealist tekniklerden faydalanıyordum. Daha sonraları Türk şiirinin, özellikle Türk halk şiirinin yalınlığı beni çok etkiledi. Yunus Emre, Pir Sultan Abdal, Karacaoğlan bana örnek oldular. Yahya Kemal ve Nazım ile şiirimizin ne denli gelişkin ve zengin bir şiir olduğunu kavradım. Belli ölçüde Türk şiirinin hayranıyım diyebilirim. Kanımca yazın ile uğraşan her genç sanatçının kendinden önceki ürünleri çok iyi tanıması gerekli. Kendi yapıtlarını öncekilerin ve çağdaşların yapıtlarıyla karşılaştırması, yerini tayin etmesi zorunlu. Gelenekleri tanımayan ve değerlendirmeyen bir sanatçının gerek Alman kültürünü, gerekse kendi kültürünü iyi tanıması kaçınılmaz bir zorunluluk. Yazar olarak, ilk önce yazının, örneğin şiirin oluşum şartlarını iyi kavramak gerekiyor. Şiir yazmak tesadüfi bir olay değil, şairin de yapıtını ortaya çıkarmak için kullandığı alet-edevat var. Bence bazan öyle şiirlerle karşılaşıyoruz ki —bunların bir kısmı, özellikle göçmen edebiyatı kategorisine sokuluyor— hiç ter dökülmeden yazılmış, sanatsal değeri olmayan parçalar. Bunlara edebiyat demek hayli güç.

Şöyle bir görüş var: Sosyal kaygıyla, acıları özlemi dile getiren her parça değerlidir. Bence bu çok yanlış bir kanı. Çünkü herhangi bir sorun titizlikle ve en uygun bir biçim seçilerek dile getirilmeli. Herhangi bir kişinin özel deneyimleri bir sanat ürünü için faydalı olabilir, ancak yeterli olamaz. Sanatın kurallarını gözönüne almak herhalde gerekli. Örneğin göç olayı gibi çetrefil bir konuya estetik alanda yeteri kadar silah kuşanmadan girişmek olanaksız. Bu tür denemelerin sonuçları ortada. Çünkü seçkin bir edebi güce sahip olmayan eser, duyguları küçültmekte, sorunları şirinleştirmekte! Günter Wallraff'ın kitabının etkisi konu için uygun bir biçim seçmiş olması ile ilgili. Ben bu tip toplumsal konuların röportaj biçiminde incelenmesinden yanayım. Sanat açısından yetersiz parçalar ise hangi sosyal ya da siyasi gerekçeye dayandırılırsa dayansınlar etkin bir sonuca ulaşamıyor.

☐ *Bize biraz da Alman edebiyatının bugün içinde bulunduğu durum üzerine bilgi verebilir misiniz?*

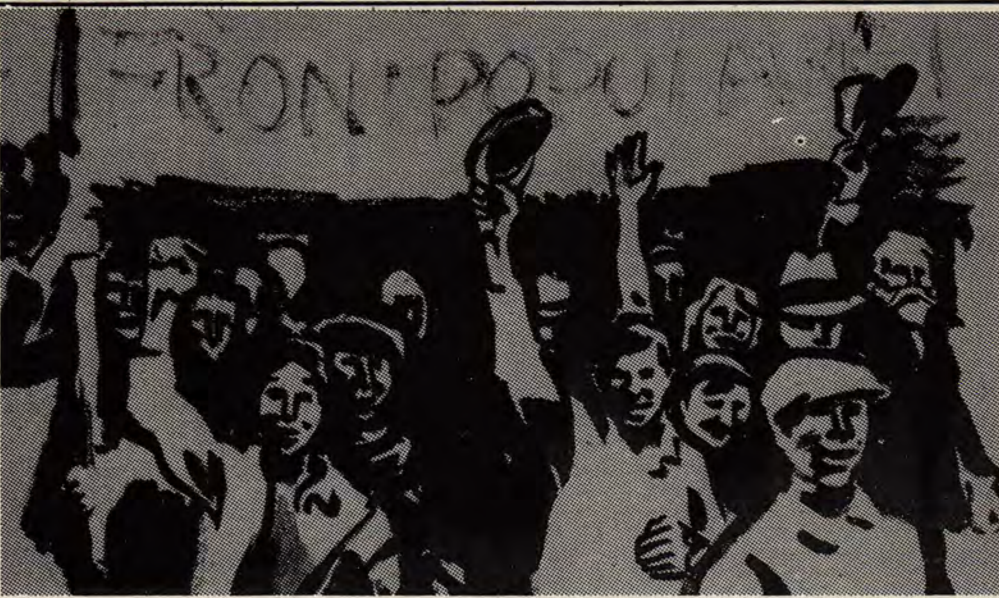
■ Alman edebiyatının, özellikle Alman şiirinin belli ölçüde bir kriz içinde olduğunu söyleyebiliriz. Bunun çeşitli nedenleri var. Birincisi sanatçının toplum içindeki yeri ile ilgili. Gerçi F.Almanya'da kültür faaliyetleri yoğun sayılabilir. En çok edebiyat ödülü Almanya'da veriliyor. Bununla beraber yazar gerçek anlamda ciddiye alınmıyor. Toplumsal bir ağırlığı yok denecek kadar az. Bir sanatçının toplumsal sorunlarla ilgili görüşleri dikkate alınmıyor. Bunun nedenleri de ortada: Nasyonal Sosyalizmden önce Almanya'nın kültürel yaşamı günümüze göre daha zengin ve hareketli. Burjuva kültürünün yanında işçi sınıfının kültürü ve edebiyatı, avant-garde tipi sanatlar, edebiyat toplulukları, akımlar vs... zengin bir kültür birikimi oluşturuyor. Günümüzde ise kültür ve sanat olayları, burjuva kültürü aydınlar arasında etkinliğini sürdürüyor. Bugünün "halk kültürünü" ise sözde televizyondaki dizi programlar oluşturuyor. İnsanlara anamalcı yaşam tarzı aşılıyor. Bugün 2000 adet basılan bir şiir kitabının, milyonlara ulaşan bir iletişim aygıtının yanında hemen hiç bir etkinliği kalmamıştır. Bu iletişim aygıtları ise tröstlerin eline geçiyor, onların çatısı altında toplanıyor. Bu arada birçok yayınevi birleşerek, kitap tröstleri oluşturuyorlar. Ya da bazı büyük şirketler yayınevlerini satın alıyorlar. Alman kitap piyasasına 3 büyük kitap tröstü hakim. 1891 yayınevi var Almanya'da. Bunların 100 kadarı piyasanın % 70'ini kontrolü altında tutuyor. Bu gelişmenin aksine yazarın yeri ve değeri gitgide küçülüyor.

Tröstlerin yayın politikası ise ayrı bir konu. Bir kitabın basılıp basılmayacağı, çoğunlukla satıp satmayacağına bağlı oluyor. Yayınevlerini yönetenlerin yazarlarla ilişkileri çok yüzeysel. Bir kitap kısa bir süre içinde satmazsa, kağıt fabrikasına gönderiliyor. Böyle bir ortamda ciddi edebiyat yayınlarını küçük ve orta boy yayınevleri üstleniyorlar. Onların da maddi olanakları kısıtlı.

☐ *Yurtdışında yaşayan Türkiyelilerin geleceği hakkında neler düşünüyorsunuz? Avrupa'da Türkiyelilerin bir azınlık kültüründen söz edilebilir mi? Bu konuda ne yapılabilinir?*

■ Türkiye dışında yaşayan 2,5 milyon Türkiyeli var. Ve büyük bir bölümü özellikle F. Almanya'da çeyrek yüz yıldır yaşadığı halde, politik haklardan yoksun bir bitkisel hayat sürdürüyor. Bu kitlenin büyük kısmının Türkiye'ye dönme olasılığı gitgide azalıyor. Ancak halihazırda F.Almanya'ya tam anlamda yerleşmiş de değil. Göç olayını gelip geçici değil de temelli Almanya'ya yerleşme olarak kavramak bir çok yeni düşüncenin ortaya dökülmesine yol açacak, yurtdışında yaşayanlar sorunlarını kendileri ele almazlarsa, çözüm için kimseden yardım beklemesinler.

antifaşist sanat

Halk Cephesi Gösterisi—1936

MAX LINGNER: HALK BAYRAMLARININ DONATICISI

Bu sayımızda özgürlük için mücadelede yerini almış, ödünsüz tavrını sonuna kadar korumayı bilmiş usta bir sanatçıdan, Max Lingner'den (1898-1959) söz edeceğiz.

1. Dünya Savaşı'na ve Kiel'li denizciler ayaklanmasına katılmıştır. 1922'den itibaren yaşadığı endüstri şehri Weissenfels'de politik ve sosyal eleştiriyi içeren çizgileri komünist gazeteler "Leunaprolet" ve "Klassenkampf"'da yayınlandı.

1928 sonlarında Paris'e gitti. Kollektif çalışmayı tüm zenginliğiyle kavrayan ender sanatçılardan biriydi Liegen. Fransız komünist hareketinin içinde yer alarak L'Humanite gazetesinin her yıl Paris parklarında düzenlediği geleneksel festivallerin vazgeçilmez dekorasyoncusu olmuştu. Paris'e geldiği ilk yıllarda önce haftalık "Monde" dergisinde, sonra II. Dünya Savaşı başlayıncaya kadar Komünist Gençlik Örgütü'nün gazetesi "Avant-Garde"da çizer olarak çalıştı. 1934'te Fransız Komünist Partisi'ne üye olan Lingner, 1936'dan itibaren FKP MK yayın organı "L'Humanite"de çizdi.

II. Dünya Savaşı öncesi, Parti'nin mücadelesini çizgileriyle yansıtırken, İspanya'nın özgürlük mücadelesini, özellikle Halk Cephesi'ni işleyen eserler yarattı. "Anneve Çocuk", "Yaşlılarımız" bunlar arasındadır.

Eylül 1939'da savaşın patlak vermesiyle Fransa'daki işbirlikçi hükümet tarafından tutuklanarak Cepoy ve Les Milles toplama kamplarına gönderildi. Daha sonra da Pirenelerdeki korkunç toplama kampı "Camp de Gurs"da, 1941 yılının sonunda yoldaşları onu kaçırıncaya kadar kaldı. Bu acı dolu zor yıllarda üretken çabalarını bırakmadı. Özgürlüğe hasretle yoğrulmuş en güzel eserlerini bu yıllarda verdi. Ölüm tehdidi altında bulunduğu Gurs kampında resim ve estetik alanında eğitim vermekten geri durmadı.

1943'ten itibaren Fransız direniş hareketi Rezistans içinde görürüz Lingner'i. Faşizmin yenilgisinden sonra 1949'da Berlin'e dönecektir.

Berlin'de ise Sanat Akademisi'nin kuruluş çalışmalarında yer alıp, 1959'da ölümüne kadar bu akademide profesör olarak görev yaptı.

İŞKENCEYE SON, SİYASİ TUTUKLULARA...

(Baştarafı 1. sayfada)

len gerçeği, Türkiye ve Türkiye Kürdistanı'nda sürdürülmekte olan insanlık suçu işkenceyi, görmek istemeyenlere de açıkça göstermiştir.

Siyasi tutuklu yakınlarının toplu dilekçelerle, toplu başvurularla, siyasi parti yöneticilerini ziyaretlerle, insanlık suçu olan işkenceye son verilmesi doğrultusundaki girişimleri değişik biçimlerde yankısını buluyor. Bir yandan, harekete geçen tutuklu yakınları, gözaltına alınma, baskılara uğrama şeklinde uygulamalara maruz kalırken bir yandan da işkence olaylarını meclis gündemine getirmeyi, orada tartışmayı başardılar. Onun telaşıyladır ki, Evren SHP Genel Başkanı Gürkan'ın kulağını çekercesine "bu işi fazla karıştırmayın, arkasında başka güçler vardır" diyerek, işkence tartışmalarını meclis gündeminden çıkarttırmaya çalışmıştı.

Yurtdışında biraraya gelen Türkiye ve Türkiye Kürdistanı demokratik örgütlerinden Av. Dev-Genç, Birlik Yolu, Devrimci-İşçi, DİBAF, FİDEF, GERÇEK ADK, İşçi Gerçeği, KOMKAR, KKDK ve KÜRD-KOM "İşkence ve İdamlara Son, Politik Tutuklulara Özgürlük-Genel Af, Kürt Halkı Üzerindeki Baskılara Son!" adı altında merkezi bir kampanya başlattılar. Avrupa kamuoyunu işkenceler konusunda bilgilendirme, duyarlı hale getirme ve imza toplamaya yönelik kampanya 17 Mayıs 1986 tarihine kadar sürecek. Merkezi olarak hazırlanan bildiriler ve kampanyayı destekleyen belgeler bölgelerde binlerce dağıtılmaya başlandı. Ostern yürüyüşlerinde binlerce imza toplandı. Toplanan imzalar 17 Mayıs tarihinden sonra Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı Necmettin Karaduman'a ve siyasi parti yöneticilerine gönderilecek. 17 Mart tarihinde başlatılan kampanya merkezi olarak basın-yayın organlarına iletildi.

"İşkence ve idamlar durdurulsun, işkencecilerden ve sorumlularından hesap sorulsun, politik tutuklulara özgürlük-genel af, Kürt halkı üzerindeki baskılara son, Türkiye'ye yapılan askeri ve ekonomik yardımlar durdurulsun" taleplerinin öne çıkarıldığı kampanya Nisan ayının ikinci yarısında bir basın toplantısı ile bir kere daha kamuoyuna duyurulacak.

Diğer yandan Sol Birlik de Türkiye ve Kuzey Kürdistan Kurtuluş Örgütü ve KUK (Sosyalist Eğilim) ile birlikte Türkiye ve Avrupa'da benzer bir kampanyayı başlattı. Kampanyanın amacına ilişkin bir açıklama yapan örgütler, diğer demokrasi güçlerini de işkenceye ve Kürt halkı üzerindeki baskıya karşı mücadeleye ve siyasi mahkumların özgürlüklerine kavuşmaları talebini yükseltmeye çağırdı.

ÖZAL'LA SHULTZ FİYATTA ANLAŞAMADILAR

(Baştarafı 1. sayfada)

ABD, ekonomik ödün vermemekle, Özal'ın, Sabancı ve Koç gibi en iri tekelcilerin yalvarmalarına kulak tıkamakla herhangi birşey kaybetmeyeceğini bildiği için rahat davranıyor. Ona, böyle "ucuz pazarlıkların" çok üstünde, "milli ve askeri menfaatlerin" bekçiliğini yapacak olan askeri güçlerin Ankara'da, en tepede oturuyor ve her şeyi gözetiyor olması yetiyor. Türkiye'nin ulusal çıkarlarıyla ilintili konularda Özal'ın pazarlığı ayağa düşürmesi ABD'yi ilgilendirmiyor. Başını Evren'le bağladığı rejim sürdükçe ABD, daha ileri askeri ödünleri, kendisi hiçbir ekonomik ödün vermeksizin alabileceğini biliyor. Shultz Ankara ziyaretinde Kuzey Kıbrıs'da istediği askeri kolaylıkları Evren'le görüştü. Genel Kurmay Başkanıyla görüşmek istedi. Bu alanda pürüz çıkması söz konusu değil. Ve askeri ödün olarak ne verildiyse, onların ekonomik fiyatını da yine ABD kendi keyfince belirleyecektir. Satanın söz hakkı yok, alan mutlak söz sahibi. Türkiye-ABD ilişkilerinde değişen yeni birşey yok!..

SİYASİ PARTİLER KANUNU DEĞİŞTİRİLDİ

(Baştarafı 1. sayfada)

rinde "artık" oyların toplanıp en çok oyu alan partiye "maledilmesini", böylece 36 kadar milletvekilliğini ekstradan çıkarmasını öngörüyor. Değişikliklerden biri de yurtdışında yaşayanların seçimlerden 70 gün önceden başlayarak, hudut kapılarındaki sandıklarda oy kullanmalarına ilişkin.

Yapılan değişikliklerden sonra "iki büyük parti" dışında partilerin parlamentoya girebilmeleri, % 10 barajını aşsalar bile grup kurabilmeleri hemen hemen imkansız oluyor. Grup kurmanın önündeki % 14'lük oy barajının, değişiklikten sonra % 17'ye yükseldiğini bizzat Özal açıkladı. "Küçük partiler silinsin istiyoruz" dedi.

Bu saydığımız detaylardan daha önemli olanı, değişikliklerin ifade ettiği yaklaşım ve bunun demokrasi açısından sonuçlarıdır. Besbelli ki Özal, 12 Eylül cuntacılarının arzu edip anayasa ve seçim kanunlarına koydukları "iki partili sistemin oluşamayacağından" ya da böyle bir sistemin ANAP'ı dışlayarak oluşmasından endişe duymaktadır. Asıl amacın DYP'yi silmek olduğunu SHP sözcüleri açıkladılar. Ama bu, DSP'nin, RP'sinin ve eğer kurulup seçime katılma imkanı arayan bir başka sol parti oluşursa onun, önünü tıkamayı da kapsıyor. Bir kanadını ANAP'ın tutacağı, iki partiden ibaret bir rejim, bugünkü rejimdir, bunun kalıcılaşması demektir.

Kuşkusuz bu öngörüleri boşa çıkaracak olan yine halk yığınlarının gücüdür. Yığınların aktif demokrasi mücadelesi ve bunun seçimlere yansıması, rejimin bu hesaplarını tersine çevirmeye ve mesela Cunta'yla birlikte ANAP'ın da tasını tarağını toplayıp gitmesine yeter de artar bile.

BARIŞ HAREKETİ GÜCÜNÜ BİR KEZ...

(Baştarafı 1. sayfada)

gösterdi ki, barıştan yana güçler, "Yıldız Savaşları" projesini daha yeni imzalayan F. Alman hükümetine meydanı boş bırakmayacaklar, kararlı bir şekilde barışı korumak için sonuna kadar direnecekler.

Barış yanlısı güçlerin ve çevre koruması hareketinin bir süredir inşaatını durdurmak üzere sürekli eylemler düzenledikleri Wackerdorf atom artıkları fabrikası çevresinde gerçekleşen ve 100 bin barışçının katıldığı gösteri, polisin fiili saldırılarına hedef olurken, gerici koalisyon hükümetinin de bu saldırıyı teşvik eden açıklamalar yaptığı izlendi. Polisin "sinir gazı" kullanması sonucu astım hastası olan bir kişi öldü, 72 kişiye ilk yardım gerekti.

Küçük çocuklardan yetmişindekilere kadar, her yaştan ve meslekten insanın katıldığı barış gösterilerinde uzayın silahlandırılmasına karşı çıkan askerler de yer aldı.

REJİM İNFAZ YASASIYLA UMDUĞUNU...

(Baştarafı 1. sayfada)

geçen sayımızda irdelemiştik. "Ne götürdüğü" ise daha önemli.

İnfaz Yasası, "genel af" tartışmasını belki söndürmedi ama, açık söylemek gerekirse, şimdilik ve belli bir süre için, rejim, iç ve dış kamuoyuna dönüp "işte bir af" demek için bir gerekçeye kavuştu. Bunun bir "af olmadığını" anlatmak, genel af tartışmasını yeniden güçlendirmek demokrasi güçlerine düşüyor.

Genel af yerine "infaz yasası" asıl şu nokta bakımından önemli.

- Verilmiş siyasi mahkumiyet cezalarından çok daha fazlası, devam etmekte olan davalarda verilecek veya verilebilecek.
- Dolayısıyla rejim siyasi mahkumiyet cezalarını yağdırmaya, bunu bir siyasal baskı aracı olarak kullanmaya devam edecek.
- Henüz yeterince "iş tutmamış" Devlet Güvenlik Mahkemeleri gerçek fonksiyonlarına ulaşacak, 12 Eylül'ün yargı icraatı, herhangi bir afla kesintiye uğratılmaksızın sürecek.
- Yasa hapishane yönetiminin iyi hal raporuna bağlandığından, siyasi mahkumların başında Demoklesin kılıcı gibi tutulabilecek.
- Salıverilen siyasiler rejimin hoşuna gitmeyen herhangi bir davranışlarından dolayı tekrar tutuklandıklarında, yeni cezalarına infazdan dolayı indirilen süre de ekleneceğinden, yasa aynı zamanda bu kişilerin siyasi çalışma yapmalarını engellemeye yönelik bir baskı unsuru olarak kullanılabilecek.

İnfaz yasasının Ertuğrul Kürkçü, Ziya Yılmaz, Nahit Töre ve Oktay Etiman gibi 15 yıldır içeride yatan siyasi mahkumların birkaç yıl önce salıverilmeleri gibi "olumlu" bir yanı da yok değil şüphesiz. Ama asıl sorun Ertuğrul Kürkçü'nün Cumhuriyet gazetesinin 25 Mart tarihli sayısında yayınlanan röportajında da belirttiği gibidir: "Serbest olmak ayrı şey, özgür olmak ayrı şey. En sonuncu devrimci özgür olmadıkça, ben kendimi hiçbir zaman özgür hissetmeyeceğim."

İnfaz kanunu, ülke dışında siyasi göçmen ve ülke içinde illegal siyasi yaşam sürdürenleri dışlayarak, yani sayıca yasadan yararlanmış siyasilerin belki on kat fazlasını dışarda bırakarak gerçekleşmiş bulunuyor. Ama tahliye olan az sayıda siyasiden ve 4 kişiden oluşan 12 Mart siyasi mahkumundan hareketle siyasi bir içerik taşıdığı propagandasına da hizmet ediyor. Bütün bunların önünü almak, genel af kampanyasını ve siyasi tutuklulara özgürlük için verilen mücadeleyi gevşetmeksizin yükseltmek gerekiyor.

TERÖRİST REAGAN LİBYA'YA SALDIRDI

(Baştarafı 1. sayfada)

laylı saldırı vb. gibi, bütün bunlar ABD dış politikasının ayrılmaz ögeleri haline geldiler. Mart ayının son haftasına bakalım yeter. Artık Reagan politikasını "insan sağduyusunun" bile ne işe yaradığını sormadan izlemek mümkün olmuyor.

Reagan yönetiminin yaptıkları düpedüz provokasyondur. Libya'ya karşı bu politik çizgi açıkça işledi. Libya'nın Arap Ulusal Kurtuluş hareketlerine desteğini "terörizm destekçiliği" sayıp önce diplomatik ilişkileri gerginleştirdi (1980), sonra Sirte Körfezi'ni "sorun" haline getirdi. Halbuki Carter yönetimi Kaddafi'nin çizdiği 32-30 paralelini, (3 mil istisna ile) ihlalini menetmiş bulunuyordu (1980). Reagan Libya'yı "baş düşman" ilan ederek "düşmanlığını" ilan etti. 6. Filo iki Libya uçağını, gözdağı vermek ve şiddeti tırmandırmak için düşürdü (Ağustos 1981). Reagan, ABD vatandaşlarının Libya'ya seyahatlerini yasaklayarak gerilimi bir adım daha ileri götürdü (Aralık 1981). Libya'dan petrol alımı yasaklanarak ilk ekonomik ambargo başlatıldı (Mart 1982). Petrol sanayiinde kullanılabilecek malzeme ve teknolojinin Libya'ya satışı yasaklanarak ambargo genişletildi (1984). Giderek tüm ekonomik ilişkiler kesildi, Libya'daki Amerikalılar geri çağrıldı (1985). Libya'nın ABD bankalarındaki ekonomik varlıklarına el konuldu (Ocak 1986). Sıra askeri saldırganlığa gelmişti. 6. Filo bu direktifi aldıktan sonra işe girişti. 1986'da ilk askeri manevrayı (24-31 Ocak), ikincisi (11-14 Şubat), onu üçüncüsü (22-28 Mart) izledi. Libya hava sahasına giren 6. Filo uçaklarına yapılan "uyarı ateşine" (25 Mart) ABD donanması ve uçakları ateşle karşılık verdiler. Libya'nın sahil askeri koruma tesisleri havaya uçuruldu (25 Mart), iki Libya askeri gemisi batırıldı (25 Mart), iki Libya gemisi daha batırıldı (26 Mart). ABD "karşı konulmazlığını" kanıtlamıştı. Manevra tasarlanandan (1 Nisan) önce bitirildi (28 Mart).

Sadece Libya mı? Hayır. Aynı hafta içinde başkaları da. Karadeniz'e çıkan ABD gemileri Sovyet karasularını ihlal ediyor; Nikaragua'nın Honduras'ı işgal etmeye başladığı yalanı sırf Senato'dan karşı devrimci Contra'lara yardım programının geçirilebilmesi amacıyla resmen açıklanabiliyor.

SOVYETLER BİRLİĞİ NÜKLEER DENEMELERİ...

(Baştarafı 1. sayfada)

hail Gorbaçov Sovyetlerin yapıcı önerilerine karşılık ABD yönetiminin son olarak 22 Mart tarihinde yeni bir nükleer deneme girişiminde bulunması Sovyetler Birliği ve tüm dünyayı hedef alan, kasıtlı bir meydan okuma olarak niteledi ve bunun dünya kamuoyunun fikrini görmezlikten gelen, kendini beğenmiş bir tavrı yansıttığını; böyle bir politikada ne gerçeklik, ne de makul bir yan olduğunu belirtti.

M.Gorbaçov, nükleer silahların denenmesi konusunda bir moratoryumu görüşmek üzere Reagan yönetimine Avrupa'nın herhangi bir kentinde yapılacak acil bir zirve toplantısı önerdi. Zirvenin Roma, Londra ya da herhangi bir Avrupa kentinde yapılabileceğini belirten Sovyet lideri, Sovyetler Birliği'nin bu önerisinin Batı basını tarafından yine "propaganda" olarak görülebileceğini söylerken gerçekte, Amerikan halkına deneme yasağına katılmak için bir fırsat daha tanımakta olduklarını vurguladı. Gorbaçov Sovyet önerisinin ABD Başkanı ve Avrupa, Asya, Afrika, Latin Amerika ve tüm dünyadaki hükümetler tarafından doğru anlaşılmasını ümit ettiklerini belirtti.

Sovyet önerileri dünya kamuoyunda hemen destek bulurken, ABD yönetimi yine "görüşülecek çok şey var, nükleer denemeler bunlardan yalnızca biri" diyerek, insanlığa yönelttiği nükleer tehdidi sıradan bir tartışma konusuna indirgeme ve böylelikle nükleer silahlanma yarışını tırmandırmayı sürdürme eğilimini gösterdi.

PAPA DAVASI...

(Baştarafı 1. sayfada)

Biz bu konuda söyleyeceklerimizi çoktan söyleyip, konuyu kapatmıştık. Kampanyanın Türkiye'deki borazanlarına, Ergun Göze'sinden Uğur Mumcu'suna kadar, CIA kaynaklı bu kampanyanın bütüm yerel izdüşümlerine karşı gerçeğin savunmasını yerine getirmiştik. Sovyet ve komünizm düşmanlarının şimdi sadece "kulakları düşmüş" değildir, onlar aynı zamanda köşelerine çekilmek, yerlerini yeni çanak yalaycılara bırakmak zorundadırlar. Sadece kullandıkları silahları değil, kendilerini de yıprattılar.

Bulgar yurttaşlarının (Antanov, Ayvazov, Vasilev) suçsuzluğunun "delil yetersizliğine" bağlanması bile antikomünizmin nasıl da param parça olduğunun başka bir delilidir. Suçsuzluklarının "delil yetersizliği", suçsuz olduklarına dair "delil bolluğunun" antikomünistçesidir. Sosyalizmin düşmanları, barış ve ilerlemenin düşmanları kendi kazdıkları kuyuda bir kere boğulurlarken, arkalarında bolca delil bıraktılar.

Antikomünizmin akibeti değişmezdir.

TSİP DAVASINDA...

(Baştarafı 1. sayfada)

içine sokulduğumuz aşağılanma karşısında hukuka küçük bir zafer kazandırmanız için bu (tahliye) kararı almanızı bekliyoruz. Unutmayınız ki bizlerin salıverilmesi ile ülkemize demokrasi gelmiş olmaz, ama hapishanelerde 141-142 ve 163. maddelerden tutuklu insanlar bulunurken demokrasiden hiç mi hiç söz edilemez..." (Cumhuriyet, 19 Mart 1986)

Çağatay Anadol, Veli Gürcan, Nurettin Bayram, Bahri Gedik, Ali Aktürk, Mustafa Duru ve Orhan Cengiz hakkında tahliye kararı verildi. Ancak haklarında tahliye kararı verilen TSİP yöneticilerinden bazıları, haklarında daha önce başka siyasi davalardan verilmiş ve kesinleşmiş hapis cezaları bulunduğu için salıverilmediler.

YENİLGİ EDEBİYATI VE...

(Baştarafı 6. sayfada)

inanmanın kültürü, dardır, yenidir ama toplumsal kültürde yaygın değildir diye hiç yok değildir. İnsanı toplumsal bir varlık olarak kavrayan, insani değerler "kusur" olarak görünen alanda üretilmektedirler. Yorulup kaçışanlar, bu alanda "zoraki" bulunanlar göçüp giderken bu değerleri beraberinde götüremezler. Belki siyasi literatürümüze henüz tam sinmediği için "yüce sınıf" diye bizim duygularımız hafifliktir, ama sınıf "yücelik" olarak hep bizim hafifliğimizin, acemiliğimizin, darlığımızın yanındadır. Biz kendi alanımızın kavramsal değerlerinin içini eğer dolduramamış isek bu sadece bizim kusurumuzdur; ama bu özendiğimiz değerler "buranın" değerleridir, 12 Eylül edebiyatı tarafından taşındıkları alanda, kavram olarak bile yaşayamazlar.

Latife Tekin'in yaşı kadar bir kesiti zorunluluk aleminden çıkarıp özetleyelim isterseniz. 1960 sonrası gençlik hareketi başını duvara, o duvarın yıkılacağına inandığı için vuruyordu. Ağızlar "sosyalizm" kelimesini telaffuz etmeye, siyasi terör altında çalışıyordu. Ölüler orada, Beyazıt Meydanı'nda kaldılar. Bilim ve Parti, yanlışların ortasına doğrunun düşmesiydi. İşte Latife Tekin'in bir ucundan bulaştığı ve şimdi, "onurumu beş paralık etti" dediği budur. Burada beş bin siyasi ölüsü olan mücadele, bu mücadelede yüzbinlerce insan, yanlış ve doğrusuyla bir inanç, grev, miting, gerilim, haklı olanın da şiddeti, şiir, resim, müzik ve nice korkaklık hikayesi... ve bir sınıf ve bir hayat bulunur. Bir kenar mahalle "penceresinden" bu kültürün neresi ve ne kadarı görünür bilinmez. 12 Eylül'le, yani "camların kırıldığı" bir sonbahar gününden başlayarak girdiği süreç de, Gülfidan'ın yazdığı "illegalite masalından" ibaret değildir ve illegalite masaldan ibaret değildir. Bazan kişinin dramı "Evren'in hareminde" son bulabilir, ama "yüce sınıfın" bu "küçük detaylardan" etkilenen bir duygusu yoktur. Bir siyasi hareketin, bir sınıfın, bir toplumun ve insanoğlunun geleceğiyle ilgili değerlerin alaya alınacak, "matrak geçilecek" hiçbir yanı yoktur. Eğer bilmeksizin klinik bir vaka ile yüz yüze isek bu yazıya zaten gerek de yoktur.

Tekin, dökülen bir tekildir, bu sadece bu edebiyatın bir boyutudur. Ama bunun bir de toplumsal boyutu bulunmaktadır. Sonuçta, kendi sağlıksız "nöbetlerinin" sahibi bir zavallı ancak sosyal yardım kurumlarının sorunu olabilir ve olmalıdır. Ama, içinde bulunduğumuz özel siyasal koşullar ve bu koşullar tarafından yaratılmış sağlıksız ihtiyaçlar nedeniyle böyle bir olgu genelleştirilmektedir. Tabii kendiliğinden değil, kendine dönük bir sermayeyi ve ilgiyi tüketerekten. Bütün bir sol ve sosyalist hareketin değerlerine "annesinin zinasından" miras kalan bir nevrotik öfkeyle saldıran, kendisinin de katıldığını sandığı bir sınıfın yaşamına "boş bir çaba" diyebilen, bütün bunlar bir kenara, toplumun işkenceyle sindirilmek istendiği bir dönemde işkenceyi alaya alabilen birinin, ideolojik ve siyasal yerini saptamaksızın "soluk" diye, zaten bocalayan entellektüel hayata sokulması, yazarın sorumsuzluğunu üstlenerek sorumluluk altına girilmesinden başka birşey değildir. Kendisi kısırlığı yaşayan, üretkenliğini rejimin sınırlandırdığı ihtiyaçların ötesine götüremeyen, dolayısıyla siyasi rejimin sınırlarını zorlayan bir faktör olmaktan uzak düşen entellektüel hayatımızın Latife Tekin'in ürünleriyle "şenlenmeye" ihtiyaç duyması bile başlıbaşına bir sorundur ve irdelenmelidir.

"Gece Dersleri"nin edebi yönünü açık bırakmamak için, buraya bir dipnot düşebiliriz. "...bir edebiyat olayı değil ama edebiyatımızda eni konu bir olay". "... edebiyatın bir patalojiyi anlatması başka; bir patalojinin edebiyat kisvesine büründürülmesi çok başka... Gece Dersleri roman okuruna bir haksızlıktır". "...roman yazmak bir terapi yöntemi değildir."*

"Sonunda (böyle) bir iç saldırıya yol açacak çok özel görüntüler biriktirmekten kendini alamayan" (s. 136) hatta "özel görüntüler biriktirmek için" harekete katılmış olan yazarın arkasından söylenebilecek pek birşey kalmıyor, ama onu arkasına alan ahlâkın üstesinden gelmek için hayatın her alanında uyanık bir savunma içinde olmak gerekiyor. "Şövalye yüzüklü ve beyaz çoraplı sendikacıların", "parti çalışması yapan ayakkabıcıların" dünyasından çekilip gitme özgürlüğü herkesin vardır. Ama dil uzatmadan, küskünlüğü, tatminsizliği, yahut serüveni küfre vardırmadan da bitirmek mümkündür.

Çünkü, alaya alınan bir dünyayı ciddiye alanlar da vardır.

* *Füsun Akatlı, Milliyet Sanat, 15 Mart 1986, s. 51*

HANGİ DAĞDA...

(Baştarafı 1. sayfada)

önşartları ve öngörüleridir. Demokrasi mücadelesini halk kitlelerinin, somutta işçi ve emekçi sınıflarla aydınların ve örgütlü sol siyasi güçlerin pratik durumları belirleyecek, bu, SHP'yi de, tekelci burjuvazinin "hesap" ve "eğilimlerini" de, diğer bütün siyasal belirsizlikleri belirlediği gibi belirleyecektir. Şimdilik kesin olarak belli olan şey DYP ve Demirel'i bile kuşkuyla izleyen tekelci sermayenin SHP iktidarını "farketmez" olarak görmesindeki sahteliktir. SHP, demokrasi güçlerinden biri olarak tekelleri elbette ilgilendiriyor. Halk muhalefetinin bir kesimini yansıtması, alınması gereken karşı önlemleri hatırlatması bakımından tekelciler SHP'yi izliyorlar.

Fransa seçimlerinin ardından

Fransa'da 16 Mart günü yapılan parlamento seçimlerinde önceki kamuoyu yoklamalarının gösterdiği gibi, sağ partiler parlamentoda çoğunluğu sağlayacak sayıda sandalye kazandılar.

Seçmen katılma oranının son 25 yılda görülen en düşük oran olarak (%78) belirlendiği seçimlerde Paris belediye başkanı Jacques Chirac'ın başkanlığını yaptığı Cumhuriyet İçin Beraberlik (RPR) ile Valéry Giscard d'Estaing'in Fransız Demokrasisi İçin Birlik (UDF), sağdaki diğer küçük partiler ve adayların da desteğiyle mutlak çoğunluğa ulaştılar.

Fransız seçimleriyle ilgili belli başlı noktaları şöyle toparlamak mümkün:

● Sosyalist Parti yanlısı *Liberation* gazetesi seçimlerden hemen sonra yaptığı bir incelemede partilerin aldıkları oyların, seçmenlerin değişik niteliklerine göre dağılımını yayınladı. Yandaki tabloda bu dağılım yer alıyor.

Komünistlerin (PC), seçmen yaş durumuna göre en yüksek oy yüzdesi 25 ilâ 34 yaş aralığı. Bu, gelecek açısından olumlu bir işaret. Çünkü hem dinamizm, hem coşku, hem de politik olgunlaşmanın rayına girmesi bakımlarından bu yaş aralığı bir hayli vaat verici. Buna karşılık yeni seçmenlerin büyük bölümünü kapsayan 25 yaşından genç grup içinde ortalamanın da çok altında bir yüzde gelecek açısından ürkütücü. Ancak bu yaş aralığındaki insanların henüz arayış peşinde oldukları, kişiliklerinin yeterince oluşmadığı ve burjuva propagandasına, basın-yayın bombardımanına çok açık oldukları gözönünde tutulursa, yaşları ilerledikçe daha olumlu yönlere çekilmelerinin hiç de müşkül olmayacağı varsayılabilir. Yine Fransız Komünist Partisi'nin fabrika işçileri içindeki oy oranı, ülke ortalamasının iki katından fazla. %20. Bu da partinin sınıfsal temelinin sağlamlığının bir göstergesi ve gelecek açısından güvencesi. Ayrıca tüm öteki meslek grupları içinde de FKP oyları bir hayli yaygın. Bu da komünistlerin çalışan yığınlar içinde azımsanmayacak yankı bulduğunun bir göstergesi.

● Bütün olumsuzluklara rağmen FKP yaklaşık 3 milyon Fransız seçmeninin onayını aldı. Bu, hiç de küçümsenmeyecek bir potansiyeldir. FKP Merkez Komitesi seçimler sonrasında toplanarak, seçim sonuçlarını ve mevcut şartları değerlendirdi. İki gün süren toplantı sonucunda yapılan oylamada 142 MK üyesinin 5'inin çekimser oyu dışında, kalanların tümünün oylarıyla Parti'nin seçimlerde izlediği politika ve gelecekteki politikasının ana hattı onaylandı.

16 Mart 1986'da parlamento seçimleriyle birlikte "bölge konseyleri" seçimi de yapıldı. Bir karşılaştırma yapmak gerekirse bölge konseylerinin Türkiye'deki il genel meclislerine tekabül ettikleri söylenebilir. Bu seçimlerde Fransız komünistleri parlamento seçimlerindekinden bir miktar fazla oy daha kazandılar. FKP'nin oy oranı %10,21 oldu. Bölge konseylerindeki toplam 1727 üyelikten 170'ine komünistler seçildiler.

● Seçimler hem metropol Fransa'yı (Fransa ana karası ve Korsika), hem de Fransızların "deniz aşırı ülkeler" dedikleri sömürgeleri ve bağımlı ülkeleri kapsıyor. Bunlardan Madagaskar yakınındaki Reunion adasında yapılan seçimlerde 5 parlamenterlikten ikisini Reunion Komünist Partisi kazandı. Yine Karayipler'deki Guadalup'ta Guadalup Komünist Partisi 4 temsilcilikten birini elde etti. Bu üç parlamenter Ulusal Meclis'te FKP'nin grubu içinde yer alıyorlar. Her iki partinin programatik hedefi, ülkelerinin özerklik statüsüne kavuşturulması.

● Fransız demokratlarını en çok düşündüren, faşistlerin hızlı gelişmesi. Bir önceki 1981 seçimlerinde "aşırı sağ", oyların ancak %0,36'sını toplayabilirken, bu defa Milli Cephe (FN) komünistlere yakın oy elde etti.

Le Pen'in bu gelişmesi sonucunda FN'nin görüşlerine sahip çıkılması "tezleri" muhafazakârlar arasında hızla yaygınlık kazanıyor. Bir başka deyişle, Fransız demokrasisini bekleyen en büyük tehlikelerden birisi, bugün parlamentoda çoğunluğu sağlayan muhafazakârların daha da sağa savrulmaları.

● Seçmenin olumsuz tepkisinden çekinen Chirac ve d'Estaing seçimler öncesinde seçim sonuçları ne olursa olsun Le Pen ile herhangi bir işbirliğine girmeyecekleri doğrultusunda defalarca açıklamalar yaptılar. Ancak seçimler sonrasında bu sözler hemen unutuldu. Gerçi parlamentoda RPR-UDF ortaklığının FN'e ihtiyacı yok, ama bölge konseylerinde durum farklı. 22 bölge konseyinden ikisinde sol, 13'ünde RPR-UDF-Çeşitli Sağ ile birlikte, çoğunluğu sağladılar. 5 bölge konseyinde ise Le Pen'in faşistleri anahtar grup durumundalar. Ve bu 5 bölge konseyinin 5'inin de başkanları RPR-UDF ortaklığının FN ile işbirliği sayesinde seçildiler.

Mitterrand'ın devlet başkanlığı sürerken kurulan yeni sağ hükümetle birlikte Fransa'da "cohabitation" dönemi, yani "birlikte yaşama" dönemi başladı.

Bağımsız sağcı adayların desteklediği RPR—UDF hükümeti neleri öngörüyor, bunu seçim platformunda söylenilenlerden çıkarmak mümkün. Hükümet partileri, seçim platformunda, 1985 baharında kabul edilen ve tek adaylı çoğunluk sisteminden nispi temsile geçilmesini getiren yeni seçim yasasının tekrar eskiye doğru değiştirilmesini hedefledi. Kitle iletişim araçlarının, TV ve radyonun özel sektöre açılmasını, ülkeye göçmen girişinin kısıtlanmasını, sendika ve işçi haklarının budanmasını öngörüyorlar. Nitekim başbakanlığa getirilen Jacques Chirac'ın, İçişleri Bakanı olarak "yasa ve düzen koruyuculuğuyla" bilinen Charles Pasqua'yı ataması hükümetin en tutucu seçmen kitlesine yönelik bir güven gösterisi olarak nitelendi.

Ekonomik alanda ise, yalnızca 1981'den bu yana değil, tüm 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde millileştirilmiş sanayi ve bankaların özel mülkiyete devri isteklerini sık sık vurgulayan sağ iktidar, tekellerin özlemlerine cevap vermeye hazır olduğunu, kredi ve kambiyo işlemlerindeki denetimin kaldırılacağını ve vergi muafiyetleri sağlanacağını belirtiyor.

Dış politika alanında en önde gelen konulardan biri olan SDI projesi hakkında ise Chirac, Washington'un Yıldızlar Savaşı projesini desteklediğini belirtmişken, d'Estaing'in konuya ihtiyatla yaklaştığı gözleniyor.

KİM KİME OY VERDİ

	PC	PS	RPR/UDF	FN	Diğerleri	Toplam
Toplam sonuç	10	32	42	10	6	100 %
Cinse göre:						
Erkekler	12	30	40	12	6	100 %
Kadınlar	7	34	45	7	7	100 %
Yaşa göre:						
25 yaşına kadar	6	40	38	9	7	100 %
25-35 yaş arası	12	41	30	8	9	100 %
35-49 yaş arası	10	33	40	9	8	100 %
50-64 yaş arası	9	25	49	12	5	100 %
65 ve yukarısı	10	23	53	9	5	100 %
Mesleğe göre:						
Tarımcı	7	21	54	11	7	100 %
Esnaf-zanaatkâr	5	14	61	14	6	100 %
serb.mes-üst sev. kad.	4	32	49	9	6	100 %
Orta seviyede kad.	9	38	36	10	7	100 %
Beyaz yakalılar	12	44	33	7	4	100 %
İşçiler	20	34	29	11	6	100 %
Hizmet personeli	15	31	40	6	8	100 %
Mesleği olmayan	11	29	45	9	6	100 %

Paraguay: Zindana çevrilen ülke

Mart ayı, halkların faşist diktatörlükleri birbiri ardına devirdiği Latin Amerika'da, şimdilik zulmünü sürdürmeye devam eden iki faşist yönetime, Şili'de Pinochet, Paraguay'da Stroessner diktalarına karşı yoğun mücadelelere sahne oldu.

Paraguay, Bolivya, Brezilya ve Arjantin'in çevrelediği 406.752 km^2'lik bir ülke. Nüfusun 3.060.000'ı ülkede, yaklaşık 2 milyonu da (1 milyonu Arjantin'de olmak üzere) ülke toprakları dışında, sürgünde yaşıyor.

1954'te askeri darbeyle iktidarı gaspeden General Alfredo Stroessner ülkenin diktatörlüklere karşı hep diri tuttuğu özgürlük mücadelesini bastırmak için her yolu denedi ve ülke tarihinin tanık olduğu en kanlı, en zalim uygulamalara başvurmaktan geri durmadı, bugün de durmuyor.

Stroessner'in işbaşına gelmesinden sonra özellikle Amerikan kökenli çokuluslu tekeller ülkenin uranyum ve petrol dahil zengin doğal kaynaklarına el koyarken, ülkedeki maden yataklarını 40 yıllık sözleşmelerle kendilerine bağladılar. Bu arada Stroessner'in cebini doldurmayı da ihmal etmediler.

Faşist diktatör ve çetesinin bir yandan ülke topraklarını ve kaynaklarını çokuluslu tekellere açarak, diğer yandan da uyuşturucu trafiğine bizzat girişerek ve ülkeyi "kaçakçılık cenneti"ne çevirerek ne denli inanılmaz kazançlar sağladıkları ayyuka çıkmış bulunuyor. Tüm diğer benzerleri gibi Stroessner'in faşist diktatörlüğü de baştan aşağı ülke çıkarlarına ihanet, hırsızlık, rüşvet ve çürümüşlükle doludur. Paraguay Komünist Partisi'nin defalarca gösterdiği gibi, Stroessner, örneğin Brezilya ile ortaklaşa yapılan dev hidroelektrik santralından Paraguay'a ait ve gerekli olan payı düşük fiyatla, ama kendisi 150 milyon dolar rüşvet alarak Brezilya'da faaliyet gösteren Amerikan tekellerinin hizmetine sunmuştur. Buna karşılık ülkede bir öğretmenin aylığı 50 dolardır; 60 dolar aylıkla on gün dahi geçinemedikleri için profesörler üniversitelerdeki kürsülerini terketmektedirler ve işçi emekli aylığının 5 dolara kadar düştüğü de vakidir. Paraguay'da zenginler daha zenginleşir, despot mültimilyoner olurken, işçiler ve emekçiler yoksulluğun en koyusunu yaşamaktadırlar.

Bu soygun ve talanı sürdürmek üzere Paraguay'da 30 yıldır sıkıyönetim vardır. 30 yıldır doğup büyüyenler "iç barışın sağlandığı dönemin kuşağı" olarak faşizmin bütün karanlığını hissetmektedirler. "Bölücülere", "yıkıcılara" karşı, "komünizmsiz demokrasi" için Stroessner rejimi binlerce komünisti, ilericiyi, yurtseveri ortadan kaldırmış, "kayıp" etmiş; sistemli işkenceyle, süresiz gözaltılarla, uzun hapis cezalarıyla yıldırmaya çalışmış ve yüzbinlercesini sürgüne zorlamıştır. Bunları yaparken bir yandan da beş yılda bir göstermelik seçimlerle "temsili demokrasi"yi sahneye koymuş ve en son 1983'te altıncı kez devlet başkanlığına "seçildiğini" ilan etmiştir. Böylece ABD yönetimlerine ve özellikle şimdi Reagan yönetimine "gönül rahatlığıyla" Paraguay'da insan haklarının "düzelmekte olduğu"nu söyleme vesilesi yaratılmıştır. Bu arada Nazi savaş suçlusu, insan kasabı Mengele ve diğer canilerin Paraguay'da barındığı, bunların Stroessner rejimine kanlı akıl hocalığı yaptığı, dahası Paraguay ordusundan 1700 general ve subayın "iç güvenliğin sağlanması" konusunda CIA ve Pentagon tarafından doğrudan eğitildikleri ise bilinmektedir.

Paraguay, Latin Amerika'da Şili'nin yanısıra, kanayan bir yaradır, ama özgürlüğünü mutlaka kazanacaktır.

«Paraguay da özgür olacaktır»

Paraguay tambien sera libre *(Paraguay da Özgür Olacaktır) Paraguay Komünist Partisi Merkez Komitesi Birinci Sekreteri Antonio Maidana Campos'un yazdığı bir kitap.*

Antonio Maidina, 27 Ağustos 1980 günü Arjantin'de Buenos Aires'teyken, yoldaşı Emilio Roa ile birlikte sokak ortasında kaçırılarak Paraguay'a götürüldü. Maidana daha önce 1958'den 1977'ye kadar 20 yıl süreyle hapiste tutulmuş ve uluslararası dayanışmanın baskısıyla serbest bırakılmıştı. Ağustos 1980'de ise kaçırıldıktan sonra Paraguay'ın başkenti Asuncion'un 40 km. uzağındaki toplama kampı Emboscadas'a, daha sonra gizlice Brezilya sınırındaki Pena Hermosa hapishanesine, oradan da Bolivya sınırındaki Esperanza'ya götürüldü. O günden sonra da "desaparecido" *(kayıp) oldu.*

Daha önce parti yöneticilerinden doktor Miguel Angel Soler ve gençlik hareketi önderi Derliz Villagra da aynı şekilde "kayıp" olmuşlar ve resmi açıklamalarda her ikisinin de Paraguay'da bulunmadığı bildirilmişti, ta ki ikisinin de ağır işkence izleri taşıyan cesetleri Paraguay Nehri'nin sularında sürüklenirken bulunana dek.

Antonio Maidana Campos, 70 yıl önce, 25 Ekim 1916'da doğdu. 1928'de kurulan Paraguay Komünist Partisi'ne katıldığında 20 yaşındaydı. Ertesi yıl 1937'de Öğretmen Okulu Öğrencileri Birliği başkanlığına seçildi. 1941'de Paraguay Öğretmenler Birliği Sekreteri oldu. Devlet Güvenlik Yasası'na karşı öğretmenlere genel grev çağrısı yaptığı için tutuklandıysa da, kısa bir süre sonra, bu kez mücadelesini yeraltına geçerek sürdürmeye başladı. 1943'te Parti'nin başkent bölge komitesi üyeliğine getirildi. Bir süre sonra yakalandı, ancak 1944'te işçi sınıfının ve tüm emekçilerin yükselen mücadelesi ve uluslararası dayanışmanın desteğiyle, tüm siyasi tutuklularla birlikte özgürlüğüne kavuştu. Antonio Maidana, bu tarihte Nazi Almanyası'nın Sovyetler Birliği'ne yönelttiği saldırıya karşı aktif bir dayanışma çabası sergiledi. Faşizme karşı müttefiklerle dayanışma içinde düzenlenen bir toplantıya konuşmacı olarak katıldıktan sonra kaçırılarak, Arjantin'deki nazilere teslim edilmek istendi. Ama Arjantin halkının gösterdiği dayanışma ile bu plan boşa çıkarıldı ve Maidana özgürlüğüne kavuşarak, kendisini bağrına basan Uruguay halkına konuk oldu.

1946 yılında Paraguay'a geri döndüğünde, Parti hep illegalitede geçen yıllardan sonra ilk kez legal çalışma olanaklarına kavuşmuştu. Maidana Parti temsilcisi olarak Merkez Seçim Komitesi'ne katıldı. Ama Parti'nin legal çalışma olanağı yalnızca 6 ay sürebildi. Maidana Mart 1947'de tekrar hapse atıldı ve orada iki yıl kaldı. Bu sürede siyasi tutuklular arasında yoğun bir ideolojik-politik çalışma yürütülüyor, General Higinio Morinigo diktatörlüğüne karşı hapishanelerde yürüttüğü yoğun kampanya ülke içinde ve dışında ses getiriyordu.

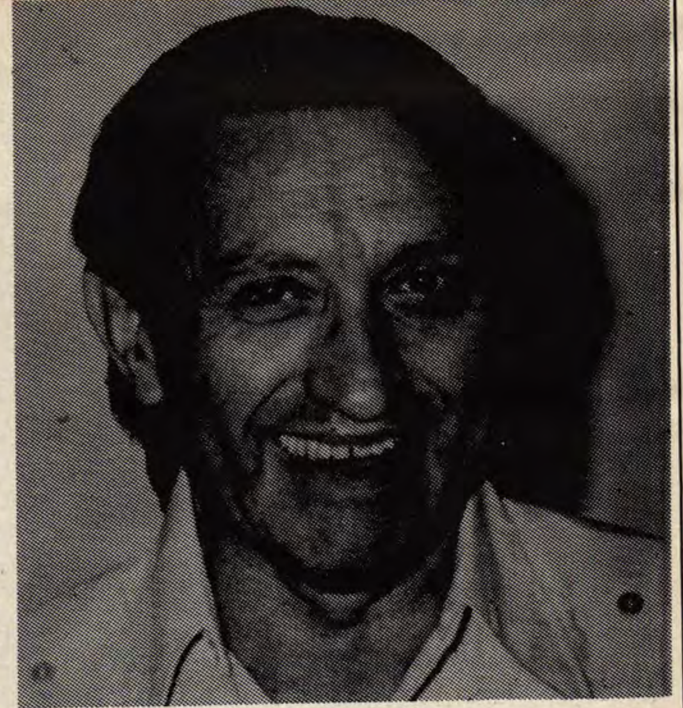
1949'da tüm siyasi tutuklularla birlikte yeniden özgürlüğüne kavuştuğunda, önce Encarnacion'da, sonra San Estanislao'da illegal çalışmayı sürdürdü. Aynı yıl yapılan 2. Parti Kongresi'nde Merkez Komitesi üyeliğine seçildi. 1950'de Politik Komisyon üyesi oldu - ve 1953'ten 1958'e kadar Parti 2. Sekreterliği görevini üstlendi.

13 Ağustos 1958'de Paraguay'da o güne dek görülmedik etkinlikte bir genel grevin hazırlıklarıyla uğraşırken, yolda herkesin gözü önünde, başlarında CIA'nın Paraguay şefi Campos Alum-un bulunduğu bir grubun saldırısına uğradı ve ağır işkencelerden geçirildikten sonra "Demokrasiyi Savunma" hükümlerine göre yargılandı. Maidana savunmasında, iktidarı gaspeden Stroessner yönetiminin yasadışı olduğunu, bu iktidar gaspının CIA ve Pentagon tarafından tezgâhlanıp, kotarıldığını açıkça ortaya koydu. Davanın sonunda beraat kararı veren yargıç, ertesi gün görevinden alındı ve Maidana yoldaşlarıyla birlikte iki yıl hapse mahkum edildi ve bu mahkumiyet 9 kez tekrarlanarak, 1977'ye kadar uzatıldı.

Hapiste geçen bu yıllar ve sonra tüm dünya halklarının onunla dayanışmasına tanık oldu. 1965'te Sovyetler Birliği Maidana'ya Faşizme Karşı Zaferin 20. Yılı madalyasını, 1978'de Dünya Barış Konseyi Lambrakis nişanını, 1978'de Küba Halk Cumhuriyeti Playa Giron nişanını, 1981'de 65. yaşında Demokratik Alman Cumhuriyeti Karl Marx nişanını verdi. Demokratik Alman Cumhuriyeti Dayanışma Komitesi'nin Pablo Neruda madalyası, Uluslararası Demokratik Gençlik Federasyonu'nun Onur Madalyası da bu dayanışmanın ifadesi oldu.

Özgürlüğüne kavuştuğu 1977 Ocak'ından, Arjantin'de kaçırıldığı 1980 Ağustos'una kadar Stroessner'in zindanları ve toplama kampları dışında geçirdiği sürede, yoğun teorik ve politik çalışmalarını, Partinin çalışma perspektifini zenginleştirici katkılarını gerçekleştirdi.

Antonio Maidana Campos 1980'den bu yana "kayıp"tır. Ve **Paraguay da Özgür Olacaktır!**, *yalnızca bir kitabın adı değil, Antonio Maidana'nın, Paraguay Komünist Partisi'nin ve tüm Paraguay halkının dünden bugüne kanı, canı pahasına yazdığı bir tarihtir.*

Antonio Maidana

araştırma çeviri **Dayanışma** inceleme yorum
DAYANIŞMA'NIN EKİDİR — NİSAN 1986 SAYI:45

Bayar'dan Atatürkçülük dersi

"O şartlar farklıydı. Ordunun disiplinli güç olarak teşkilatlanmamış olması yüzünden Atatürk Büyük Millet Meclisini muhafaza etti ve gücünü bu müesseseden aldı."

Bu sözleri Celal Bayar söylüyor. K.Evren cuntasının parlamentoyu ve siyasi partileri kapatmasından şikâyetçi bir grup AP'li ve AP taraflısı, sittin yıllık "DP-AP çizgisi"nin timsali ve manevi babası Bayar'a 12 Eylül darbecilerinin parlamento ve siyasi partilere karşı tutumlarını niçin baştanberi ısrarla onayladığını sorduklarında ondan bu cevabı alıyorlar. (26 Eylül 1985 Tercüman, Avrupa baskısı. N.Ilıcak yazı dizisi.)

Soru: M.Kemal Kurtuluş Savaşı'nın en güç koşulları altında dahi milletin temsilcileriyle, parlamentoyla birlikte çalışmamış mıydı?

Cevap: O şartlar farklıydı! Disiplinli ordu yoktu!

C.Bayar'ın bu sözü epeydir zihinleri teorik ve pratik düzeyde meşgul ve işgal eden Türkiye'de ordunun siyasetteki yeri, müdahaleciliği ve tepeden inmecilik sorunlarına pek güzel ışık tutuyor. Aynı zamanda burjuva Cumhuriyet'in kökeninde dayandığı pratik, somut gerçekliği ve ideolojik oluşumu da bizce yeterince aydınlatıyor. Bu arada K.Evren cuntasının kimi muhaliflerinin —sağcısıyla, solcusuyla— M.Kemal'in Kurtuluş Savaşında parlamentoyla birlikte çalışmış (onu "muhafaza etmiş"!) olmasına ikide bir atıf yaparak Cuntanın ve ardındaki güçlerin parlamentoya "kıyma"larını serzeniş makamında eleştirmelerine de cevap oluyor.

Nitekim şartlar gerçekten de farklıydı. Bilindiği gibi Kurtuluş Savaşında "çeteler" ve bu arada meselâ Çerkez Ethem sorunu "düzenli ordu" sorunuyla birlikte gündeme geldi ve her iki sorun birden aynı süreçte çözüme bağlandı. Ama Karabekirlerin, Ali Fuat Paşaların, vb. —yani Kurtuluş Savaşının başlangıç aşamalarından sonuna dek aktif hizmet veren kıdemli ordu paşalarının— defterlerinin dürülmesiyle ordunun yeni koşullarda iç disiplin ve kişilere sadakat sorununun tam çözüme ulaşması Takriri Sükuna kadar sürdü. Takriri Sükun, Kürdistan'da terör estirme ve Kürt ulusal bilincini daha doğarken boğma operasyonuydu. Ama aynı zamanda özgür "fırka"cılığa, yani yerel talepleri öne çıkarmaya eğilimli demokratik faaliyete her yerde son vermesi, merkezi terörden bütün ülkenin nasibini alması —bu tür operasyonların doğası gereği— boşuna değildi.

Halk Fırkası (sonraların CHP'si) dışında tüm partilerin kapatılmasıyla M.Kemal-Parlamento "birlikte"liğine Cumhuriyetin kurucu babalarının verdikleri anlamın içyüzü, yani gerçek durum ortaya çıktı: "Parlamento" M. Kemal ve yakın çevresinin sıkı gözetim ve denetiminde, her biri elle seçilmiş bir "hizmetliler" topluluğudur. Hem Halk Fırkasının "değişmez" başkanı, hem Cumhurbaşkanı, hem de Başkumandan olan kişinin —Gazi'nin— gözü kimi tutuyorsa "milleti temsil eden" odur. Özellikle 1927'den sonra, eski rekabetlerin ve kinlerin ve geleceğe dair ihtirasların, kuşkuların hesabının kanla görüldüğü "Gaziye suikast" olayı vesilesiyle estirilen yeni dehşet kasırgasından sonra, tam bir köleler topluluğu!

Bu durum pek fazla değişmeden 1946'ya kadar sürdü. Aradaki dönemde M.Kemaller, İsmetler güçlerini Parlamento ile sözde birlikte çalışmalarından, milletin temsilcilerini el üstünde tutmalarından değil, doğrudan doğruya disiplinli ordu üzerinde sürdürdükleri kişisel denetimden aldılar. Parlamentoyu rejimin ve kendi kişisel iktidarlarının kişiliksiz bir aleti olarak kullandılar. T.B.M.Meclisinin değeri de, saygınlığı da —ne kadarıysa— milli irade temsilciliğinden değil, tek tek her bir üyesinin Ebedi ve Milli Şeflere merbudiyet ve ubudiyetinden kaynaklanıyordu. Silindir şapkalı, smokinli fraklı Avrupai baloların gösterişi ardında şeflerin gözü ve eli sımsıkı ordunun üzerindeydi. Ordu da burjuva Cumhuriyetin temel direği idi. "Paşa" ünvanı âlayu vâlâ ile yasaklanmıştı ama *paşalık* sürüyordu. Zorba gücün zorunlu dayanağı ülke çapında politik konsensus yine aynı şeflerin her yerde devletin valileri eliyle tepeden aşağı denetledikleri tek partinin, Halk Fırkasının yerel mütegallibe ve esnafla oluşturup sürdürdüğü ittifak sayesinde sağlanıyordu.

1920-23 arasının çeşitli fikir akımlarına açık, hareketli, kişilikli, bir ölçüde gerçek temsili işlevli —dayandığı kuvvetler birliği ilkesi gereği icra ve ordu üzerinde yabana atılamayacak doğrudan söz sahibi— Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi ile, sonraki kuvvetler ayrımlı parlamenter meclislerin köle kalabalığı arasındaki farkı burada aramak gerekir. Ordu, Bayar'ın sözünü ettiği "disiplinli güç" olarak ortaya çıkıp disiplin ve "cumhuriyetçilik" adına M.Kemal'in rakipsiz kişisel emir ve kumandası altına tam alındıktan sonra parlamentonın pabucu dama atılmıştır. Şefin prestiji ve otoritesi ardında icra öne çıkarak parlamentodan bütün bütün bağımsızlaşmış ve giderek onun tepesine binmiştir. Parlamentonun temsili işlevi sıfıra indirilip protokoler kabuğu "muhafaza" edilmiştir. Takriri Sükun'dan sonra taa 46'ya kadar gelen Meclislere tepeden emirle doldurulan "mebus" sıfatlı yazar, gazeteci, emekli subay ve kadınlar kalabalığı parlamentonun *temsili* yapısının ve işlevinin nasıl hiçe sayıldığının ilginç göstergelerinden biridir. Kısacası, Osmanlılığın kendine özgü feodal düzeninden burjuva Cumhuriyetin merkeziyetçi tepeden inme "çağdaşlaşma" atılımları yoluyla yeni bir düzene geçiş, kapitalist birikimin üstyapı kurumlarının oluşturulması sürecinde, kendi onuruna ve demokratik işlevine sahip çıkan bir parlamento şefler ve yaranlarınca ayakbağı olarak görülmüştür. (Yani gerçek, M. Kemal'in parlamentoya her zaman itibar ettiğini ileri sürenlerin iddialarının tam tersidir.) Dolayısıyla tepeden inmecilik burjuva Cumhuriyetin daha ilk baştan yapısında mündemiçtir.

PARLAMENTONUN "hizmetli" niteliği 46'dan sonra pek kalmadı ama parlamentoya karşı bu tutum bugüne kadar sürdü. İdeoloji ve eylem planında "Atatürk ilkeleri" ile ordunun özdeşleşmesi —ki bu ilkelerin gerçekte ve fiilen ne olduğu bu bakımdan son derece önemlidir: en başta işçi sınıfı ve sosyalizm düşmanlığı, demokrasiyi devlet ve ülke bütünlüğü için her zaman güncel bir tehlike sayma, sorunların çözümüne tepeden inmeci zorba yaklaşım, halkın iradesinin, kitlelerin beklentilerinin hiçe sayılması, azılı milliyetçilik, Kürt düşmanlığı, devlet kavramının yüceltilip kutsallaştırılması ve güce tapma, vb...- bundandır; ve yine bu ilkeler yüzünden parlamento ile ordu arasına sık sık karakedi girmesinin de nedeni bu tutumdur.

Ne ki burada özellikle dikkat edilmesi gereken nokta şu: bu olgu, ordunun sözde toplumdan soyutlanmış ideolojik yapısı ya da kendi başına buyruk zorba gücünden, ya da kimi iktidar düşkünü "kaşarlanmış bürokrat" tiplerin münafık kışkırtmalarından ileri gelmiyor. Doğrudan doğruya Türkiye'de burjuvazinin egemenlik koşullarının bir veçhesi ve gereği olarak ortaya çıkıyor. Topluma damgasını vurmakta, çıkarlarını dayatmakta geç kalmış, bu yüzden aceleci ve kestirme, zorba yöntemlere sarılmaktan başka çaresi kalmamış burjuvazinin anti-demokratik, gerici niteliği ve kısa devreden tekelciliğe eğilimi burada belirleyici rol oynuyor. Bu nesnel nedenden ötürü burjuvazi sınıf mücadelesi sürecinde karşılaştığı âcil sorunları demokrasinin gereklerine riayetle çözmekte hep aciz kalıyor, her seferinde bu sorunlara en kestirme ve kolay sonuç alıcı yoldan, ordunun "disiplinli gücü" ile tepeden el atıyor. Ve bu uğurda gerektiği zaman parlamentoyu fedadan çekinmiyor.

Ve bir yandan da, normal dönemlerde bütün toplumu buna hazır tutuyor. M.Kemal'in milletin "ata"sı sıfatıyla ve ordunun "ordu-millet" kavramının ayrılmaz birincil rüknü olarak tabulaştırılması bundandır. Ebedi Şef'in "fani vücudu" milletin tepesinden emri hakla alınmışsa da ölümsüz "ruh"u kalmıştır. Ve bu ruhun disiplini altındaki ordu sittin yıldır sivil Cumhuriyetin başında birbirini izleyen asker cumhurbaşkanlarıyla, eline verilen sürekli darbe fetvası İç Hizmet Kanunuyla, sözde sınıflar üstü "şanlı ordumuz" mitosuyla burjuva çıkarların kapısında bekçi tutulmaktadır. Ve burjuvazi bu bekçinin değerini çok iyi bildiğini ona her alanda tanıdığı dokunulmazlıkla, subaylarına sağladığı birinci sınıf vatandaş imtiyazlarıyla, her yıl bütçenin yarıya yakın bölümünü ona tahsis etmekle, vb., ve artık vakayı âdiyeden olan "olağan üstü durum"larda işlediği insanlık ve anayasa suçlarının hiçbirinin hesabını sormamakla göstermektedir. Burjuvazinin iktidar anlayışında ve pratiğinde ordunun öncelikli yerinin ne ölçülere vardığı (sayısız örnekleri arasında) şundan da belli: 12 Eylül döneminde C.Başkanı seçiminin iki ünlü adayından biri 12 Mart muhtıracısı M. Batur (CHP), diğeri ise 12 Mart işkencecisi F. Türün (AP) olabiliyordu! Daha eskilerde de milletçe pek az sevildiği herkesin malumu İnönü, ordunun İsmet Paşası olduğu için nice durumlarda âdeta imkânsızı mümkün kılabildi; kitlelerde uyandırdığı sempati inkâr edilemeyecek bir Menderes ise subayları açıkça ve millet önünde küçümsediği için idam sehpasına kadar götürüldü. "Ben bu ordunun işlerini yedek subaylara, assubaylara gördürtmem" gafını en başta siviller affetmediler. Ve aradan dört yıl geçmeden tekrar "ezici oy çoğunluğu" ile iktidar olan DP-AP çizgisinin faal öncüleri ve geri plandaki yıllanmış akıl hocaları asılan kahramanlarının "intikam"ını aynı ordunun generalleriyle "diyalog"a girerek ve aynı ordunun Genel Kurmay Başkanını (1961 Eylülünde de o makamdaydı!) C.Başkanı yaparak aldılar!

TÜRKİYE'de politikada en çok ses veren kesimler, burjuva sağcısı ve liberaliyle olsun, küçük burjuva solcusuyla olsun, bu tutumun örneklerini geçtiğimiz dönemde de her fırsatta sergilediler. Meselâ Nazlı Ilıcak 12 Eylül öncesinde sık sık "iş devlet mi, demokrasi mi sorusuna gelir dayanırsa elbette ki devleti tercih ederiz!" diye dört bir yana mesajlar gönderdiğinde, sınıf mücadelesinde devletin dolayısıyla —Türkiye'nin koşullarında— doğrudan ordunun yerini ve işlevini vurguluyordu. Generallerin yaptıkları herşeyi, her faşist uygulamayı o da, onun gibi düşünen başkaları da hep onaylamadılar gerçi ama, bu, vurgulanan tercihin sınıfsal karakterini ve sınıf adına geçerliliğini değiştirmedi. Böyleleri, ordunun müdahalesiyle demokrasinin boğazlanmasında nereye kadar varılacağının sınırını kendileri çizmek istiyorlardı (ki bu dahi, bizatihi, ordunun müdahale işlevini burjuvazinin ne denli *kendine* mal ettiğinin işaretiydi.) Onların onaylamadığı şeyleri ise başkaları pekâlâ onayılıyorlar, orduyla birlikte hatta tezgâhlıyordu.

Ordunun her iktidara el koyuşunda seçimle geldikleri sorumlu mevkilerden ıskat edilen aktif burjuva politikacıların —başbakanlar, bakanlar, muhalefet liderleri, milletvekilleri, parti yöneticileri, vb.— hiçbirinin herhangi bir direniş göstermeyi hiçbir zaman aklından dahi geçirmemesi, hatta her birinin zorbalığa direnmemeyi "toplumun selameti" adına bir fazilet sayması da aynı anlayış ve tercihten kaynaklanıyor. Ordunun yaptıklarının —hatta iktidar gaspının dahi— isabeti tartışılabilir, fakat bunları yapma *yetkisi* asla tartışma konusu edilemez. Ve ordunun başındaki generallerden işledikleri anayasa ve yetki gaspı suçlarının hesabı hiçbir zaman sorulamaz. Çünkü ordunun karşısında demokrasiye ve politik sorumluluklara *o denli* sahip çıkmak, kimileri için, ülkeyi "anarşi"den âzade ve "yönetilebilir" halde tutacak siyasi otorite arayışlarıyla çelişebilir; herkes için de, aynı zamanda bir NATO ordusu olan Türk ordusunu doğrudan karşıya almayı gündeme getirebilir. Bunları göze almaksa hem politik kariyerden tecrit edilme sonucunu doğurabilir, hem de burjuva Cumhuriyetin temel direğini zaafa uğratmak olur. Dolayısıyla, politik kariyerini sürdürmekte iddialı her burjuva —sağ ya da liberal— politikacı için politika adamı olarak kalmanın da, devlet adamı payesini kazanmanın da birinci şartı, Türk ordusunu demokrasinin bilinen normlarına uydurmaya sahiden çalışmak değil, demokrasinin Türk ordusunun normlarına uydurulmasına razı olmaktır. Bunun içindir ki böyleleri —hiçbir surette faşistlerle aynı kaba konulamayacak Ecevitler, Demireller, vb.— faşist *olmamanın gereğini* yerine getirecek yerde, bütün geçtiğimiz dönem boyunca generalleri "akıl ve izan" yoluna ya da insafa davet etmeyi seçmişlerdir. Ordunun itibarına gölge düşürmemeyi, emrivakilerinin meşruiyetine toz kondurmamayı kendileri ve temsil ettikleri politik hareketler için en önde gelen politik görev ve "devlet adamı" sorumluluğu saymışlardır. Çünkü ordunun zaafa uğraması, burjuvazinin şiddet aygıtının zaafa uğramasından da öte, toplumda "şanlı ordumuz" mitosuyla sürekli beslenen otoriteye boyun eğme, burjuva egemenliğine mutlak itaat *alışkanlığında* gedik açılmasıdır. Bunun ne vahim bir tehlike olduğunu da en iyi burjuva politikacılar bilirler. Türkiye'de kapitalist sömürünün maddi dayanaklarının ne denli sağlıksız ve moral dayanağının ne denli sığ ve çürük olduğunun, bu yapı içinde tüm gelenekleri ve huylarıyla, "Atatürkçü ruh"uyla ordunun burjuvazi için ne denli *özel* bir değer taşıdığının yine en iyi onlar farkındadırlar. C.Bayar'ın faşist darbeden sonra sık sık tekrarladığı, "Ordunun iktidara el koymasını desteklemek gerekir. 12 Eylül'de ordu gelmeseydi komünistler gelecekti" mealindeki ünlü sözü hiç de bunamış bir ihtiyarın ipe sapa gelmez hezeyanı değildi. Kurulu düzenin krize tahammülsüzlüğünün ileri boyutunu açığa vuran bir insiyaki tepkinin ifadesiydi. Ve krizleri aşmakta *orduya* yüklenen işlevin burjuva Cumhuriyetin selameti ile ilişiğini vurgulaması bakımından *gerçekçi* bir tespitti.

Ayrıntılardaki farklara ve saiklerin tersliğine rağmen davranışın özünde hemen hemen aynısı küçük burjuva sollar için de sözkonusu. Genellikle sağ iktidarlara karşı "Atatürkçü ordu" imajından medet uman marazi eğilim; ordunun her iktidar gaspını "Vatan kurtuldu!", "Uçurumdan döndük!", "Başka çare kalmamıştı!" çığlıklarıyla karşılama; iktidar gaspına direnmeyi hiçbir surette düşünmeme, İç Hizmet Kanununa Anayasa üzerinde geçerlik atfetme; ordunun yasa tanımazlığını muta belleyip "olağanüstü durum" emrivakilerinin meşruiyetine toz kondurmama; nice durumlarda sivil politikacılara, parti hükümetlerine, parlamento çoğunluklarına asla tanımadıkları yasama yetkilerini askerden esirgememe; giderek ordunun Atatürkçü generallerinden tepeden inme demokratik, insancıl, çağdaş ve uygar tutumlar, davranışlar, siyasetler ve atılımlar bekleme; beklentiler gerçekleşmeyince —tam tersi durumlar kafalara kaçıncı kez dank edince— serzeniş, sitem, umutsuz yakınmalar, karamsarlık... ve zamanla tekrardan, yine de tek umut ışığı olarak, ordunun "bütünü" nün, alt kademelerin çeşitli âfaki anlamlar atfedilen Atatürkçü bilincine hitap eğilimi...

(Bunların en aşırı uç prototipi U.Mumcu geçende yazdığı bir yazıda, her ne hikmetse, "çoğumuz yedek subay sayılırız, yedek subay!" diyerek sirkatin söylemekten kendine şecaat payı çıkarmakla bu tutumun ilginç bir kanıtını sergiliyordu!)

BÜTÜN bunların altında yatan —sağcısı için de, solcusu için de (elbette burada işçi sınıfı solunu kastetmiyoruz)— politikada orduya tanınan ve yüklenen işlevdir. Burjuvazi bu işlevden, kurulu düzeni koruma ve kollamanın da ötesinde, çıkarlarını savunup daha da geliştirme, acil sorunlarına çözüm bulma, sömürünün verimliliğini arttırmaya yönelik uzun erimli mekanizmaları yerleştirmede, vb. yararlanıyor. İ.Sabri Çağlayangil'in C.Başkanı Vekili sıfatını, dolayısıyla yetkilerini de taşırken, devletin maaşlı memuru G.Kurmay Başkanına dediği gibi (Bakınız: Dayanışma, Ekim 1985) sivillere doğrudan yaptırılmayacak işlerin asker araya konularak yapılmasında yararlanıyor. Küçük burjuva sollar ise, milliyetçilikleri ve güce tapıcılıklarından, kitlelere güvensizliklerinden kaynaklanıp sürekli beslenen "çaresizlik"leri nedeniyle adeta "insiyaki" olarak bu işleve kâh teslim oluyorlar, kâh bel bağlıyorlar. Yani her halü kârda sakıncasız yedek subaylığı yeğliyorlar!

Bu genel tavrın, tepeden inmeci geleneğe ve o gelenekte orduya yüklenen işleve teslimiyetin, toplumun adetâ iliğine işlediği ve tarihi bir takım özelliklerden de beslendiği doğrudur. Türk ordusunun generalleri ikide bir parlamentolar feshedip anayasaları rafa kaldırma cüretini salt ellerindeki silah gücünden değil, her seferinde gasp eylemine tanınan *meşruiyetten*, "ordu" kavramında adetâ mündemiç dokunulmazlıktan alıyorlar. Bu olgunun açıklamasını Türkiye'de burjuva egemenliğinin somut işleyiş koşullarında ve topluma dayatıla gelen sistemli ideolojik şartlandırmada aramak gerekir. Burda "tarih"in rolü birincil ve belirleyici değildir. Son zamanların yaygın modası "sivil toplum" kavramıyla soruna yaklaşanlar bu bağlamda kafa karıştırmaktan, dikkatleri saptırmaktan başka birşey yapmıyorlar. Sorunu burjuvazinin pratiğinden, somut sınıfsal ve politik konumundan koparıp "tarih"in sırtına yıkıyorlar.

Elimizin altındaki somut olgu —Türk ordusunun müdahaleci işlevi— *Türkiye'de sivil toplumun karakteristiğidir.* Ordunun siyasete müdahale geleneği ve tepeden inmecilik özünde *sivil* bir gelenektir, burjuvazinin geleneğidir. Ebedi ve Milli Şeflerin ordu üzerinde denetimi ele alıp paşalığı sürdürmeleri *sivil* bir politikanın, burjuvazinin politikasının gereğiydi. Ordu burjuva Cumhuriyetin temel direğidir, ama *sahibi değildir.* Öyle olduğunu söylemek (eninde sonunda oraya varıyor çünkü "sivil toplum"culuk adına ileri sürülenler) toplumsal oluşumların temelini ve toplumların evrim sürecini tepesi aşağı koymaktır ve Türkiye toplumunun somut gerçekliğini inkârdır. Nitekim Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet de üç buçuk omuzu kalabalıkla beş on "bürokrat"ın (seyfiyen ile ilmiyenin) eseri değildir. Takriri Sükun terörü, Cumhuriyetin kurulma ve gelişme koşullarında burjuvazinin kendi güncel güvenliği ve gelecek teminatı idi. Bugün de ordunun eseri denilen meselâ 82 Anayasasına burjuvazi içinde kimlerin niçin sahip çıktığını, kimlerin neresine ve niçin itiraz ettiğini hep biliyoruz.

"Sivil toplum"culuk safsatası, bir yanıyla, tepeden inmecilik olgusunu bir üniformalılar-üniformasızlar "çatışma"sına indirgeyerek salt üniformalılarca irtikap edilmiş *görünen* cürümlerden tüm sivilleri tenzih ediyor; bir yanıyla, üniformalıların —ve onların yanında, çoğu kez önünde giden sivillerin— cürmünü topluma ve tarihe havale ederek bağışlıyor; bir yanıyla, demokrasiye, demokratik hak ve özgürlüklere her ne bahasına olursa olsun sahip çıkma acil sorumluluğundan tek tek kişileri, bireyleri ve kurumları âzade kılıyor, ve nihayet, bir yanıyla da, askeri müdahaleler ve tepeden inmecilik olgusuna karşı kuru kuruya "sivil toplum"u salık vererek "sivil toplum"dan kastedileni gerçekleştirme, demokrasiye sahip çıkma görevini burjuvaziye sunuyor.

Oysa burjuvazinin böyle bir göreve hiç de sahip olmadığını söylemeye bile gerek yok. Buna Türkiye burjuvazisinin günümüz koşullarında belirlenen çıkarları ve o çıkarlarca belirlenen ideolojik yapısı engeldir. Tarih ve gözümüzün önünde olup bitenler ortadadır.

Torunumun Çocuğuna Mektuplar

ondördüncü soru (devam)

Dünyayı çok dolaştın. Nasıl gezilerdi bunlar? Bu yolculuklarında ne yaptın, ilginç anıların var mı?

16 *J. Kuczynski*

18 Ekim

Hemen her gün birkaç dakika Rewi Alley'i görüyoruz. Gerçekten muhteşem bir insan. Onun sayesinde son derece şaşırtıcı insanlarla da tanışıyoruz. Meselâ, evvelsi gün Amerikalı Maheyta ile tanıştık. Rewi'nin söylediğine göre, Gordon'un 'Tutkudan Doktor'una benzer bir rolü varmış. Bugün kahvaltıda da Sun Yat Sen'in eski yaveri General Two-Gun-Cohen vardı...

19 Ekim

Öğleden önce Felsefe Enstitüsünde, sosyalist toplumda antagonist çelişki sorunu hakkındaki çalışmam üzerine üç saat, çok ilginç bir tartışma. Arkasından Cohen ile yemek. Heyecanla eski Çin'i anlattı. İngiltere'nin yaşayan nadir 'radikal'lerinden. Burjuvazinin henüz ilerici kesimleri olduğu dönemlerden 'arta kalan' böyle insanlarla karşılaşmak her zaman bir mutluluk. Arnold Zweig da böyle biri. Ama aramızda yaşadığından İngiltere'deki 'radikaller'den ve diğer kapitalist ülkelerdeki kalıntılarından daha ilerici ve kararlı....

Şu anda Joski, Marguerite'nin yanında. Marx'ın Hindistan yazılarının yayını hakkında konuşuyorlar. Arkasından Pekin Operası'na gidiyoruz.

(Anlatmayı unuttum; dün bana bazı yapıları Ming diye gösterdiler, halbuki Mançu tarzına benziyordu. Hakkım varmış! Yavaş yavaş bazı temel kavramları öğreniyorum ve çok seviniyorum.)

20 Ekim

Şimdiye dek operalar hakkında ne dedimse, Çin Operası bunların dışında. Eserin kadın kahramanı bir fahişe idi. Ama sosyal durumu iyi, antik çağın büyük fahişeleri gibi yani. Olay Ming hanedanının son zamanlarında ve ilk Mançu imparatoru döneminde geçiyor. Az şarkı söylendiğinden, orkestra az çaldığından fakat mükemmel seslendirildiğinden Avrupa operasındaki banalliklerin büyük bölümüne rastlanmıyor. Oyunculuk sanatı da biçimsel olarak en üst düzeyde. Bizdekine nazaran çok daha fazla gözlere, ellere, özellikle de yürüyüşe (ayaklara, bacaklara, bacak üstüne) ağırlık veriliyor. Kadın kahraman tarif edilemeyecek gibiydi. Hayatımdaki en büyük tiyatro olaylarından biri. İlk sahnede sarhoş olarak çıkıyor. Son derece gerçekçi oynamakta, bu arada zarafet ve sevecenliğiyle büyülemekte idi.

Onikiye çeyrek kala yatmaya gittikten sonra (Opera dört saat sürüyor!) telefon çaldı bir daha. Eski dostum Bruno Frei imiş. Burada Avusturya Partisinin gazetesinin ve diğer gazetelerin muhabiri olarak çalışıyor...

22 Ekim

Dün Bruno Frei, karısı ve 'Neues Deutschland' ile ADN'in* muhabirleri olan Zempelburg'larla güzel bir akşam geçirdik. Jonnie Heartfield ile olduğu gibi Bruno ile de birkaç söz, eski açık samimiyeti kurmaya yetti...

Bu sabah bir tarım kooperatifini ziyaret ettik. Öncelikle sebze tarımı. Evvela köyün toplanma yerinde müdür ve muhtar kooperatif hakkında bilgi verdi. Uzun bir masa bulunan basit bir oda. Duvarda bir Çin, bir de dünya haritası. Müdür cebinden sayılar içeren bazı kağıtlar çıkardı ve başarılar üzerine tam bir rapor verdi. Ana hatalarını sordum. Çalışma üslubum, ikna etmek değil, kumanda etmektir, dedi.

Tarlalarda yabani otlardan arınmış Çin lahanaları birbiri üzerine çıkmış. Kooperatifin asıl bitkisi. İyi bir sulama sistemi. Ek olarak domates, biber ve salatalık için seralar. 150 kadar domuz olan temiz, basit ahırlar. Ayrıca kooperatifteki 500 kadar ailenin her biri "özel" bir domuza sahip. Ailelerin % 50'sinden fazlasında bisiklet var.

Yeni yapılan konutlardan birini geziyoruz. İki odalı. Yatak odasında büyük aile yatağı. Bütün Kuzey'de olduğu gibi, ısıtılabiliyor. Köy hemşiresinin evi de aynı.

Her yerde neşeli, arkadaşça hava ve insanların sakin, heyecansız ama muhakkak kesintisiz çalışma biçimi dikkat çekiyor.

Dünkü şu olayı anlatmayı unuttum: 1955'de "Woprossy ekonomiki"de yayınladığım Burjuva İstatistiklerini Kullanma üzerine ve bu yılki "Wirtschaftswissenschaft"tan Meta Olarak İşgücünün Değeri ve Yoksullaşma üzerine makalelerimin burada çevirileri yayınlanmış.

Öğleden sonra, yarın ve ertesi gün için Pekin Üniversitesi (Pekin'deki Halk Üniversitesi ile karıştırılmasın) dekanı ile ön konuşmalar.

Dün akşam Rewi Alley'in yanında Nan Green'e rastladım. 1940 Ocağında benim tutuklanıp, toplama kampına gönderildiğim gün, Kurt Hager'in başına aynı şeylerin gelmesini bir an için engelleyen İngiliz bir yoldaş. O zamandan beri kendisini hiç görmemiştim. Bana Tun Li Çen'in Çin kasımpatlarının Çince ve İngilizce isimlerini içeren bir kitabını gösterdi. Alıntı yapıyorum: "Sarhoş cariyenin yanağındaki gözyaşları", "Bir ördeğin sırtına vuran akşam güneşi", "Güzellikte yarışan iki mağrur insan", "Bir kaynakta yıkanan çiçekler", "Güney kutbundaki yaşlı ölümsüz", "İnsan yüzlü şeftali çiçeği", "Çiçek saçan ilahi kız". Gerçekten güzel isimler!

Bugün bir pamuk fabrikasına gidecektik. Ama oraya uymadı. Böylece Çin'in Merkezi Budist Tapınağı'nı gezdik. Buda'dan kalan iki adet dişten biri burada altın bir kutuda muhafaza ediliyor. (Öbürü ise Seylan'da. Onu da Colombo'daki bir Barış Konferansı dolayısıyla orada bulunan kızkardeşim Sabine görmüş. Böylece aile şimdi Buda'dan kalan tüm dişleri tanıyor.) Bizi gezdiren rahibin söylediğine göre, 1955'de buradaki altın kutudaki diş sekiz aylığına Burma'ya ödünç verilmiş. Seylan Budistlerinin başı ile Başbakan, dişi karşılamak için havaalanına koşmuşlar... Başrahip (bizde Abt** deriz) sonra bir çaya davet etti. Fakat bizi imana getirmeye çalışmadı, aksine sigara ikram etti.

Öğleden sonra Pekin Üniversitesi'nde 200 kadar öğrenci önünde Batı Almanya hakkında konuştum. Umarım hata yapmadım.

24 Ekim

Bugün erkenden Pekin Üniversitesi Ekonomi Bilimleri Fakültesi'nin öğretim kadrosuyla üç saatlik bir tartışma. Ana sorunlar burada genellikle olduğu gibi, mutlak yoksulluk ile devri kriz konuları üzerine. Sanıyorum idare etti.

Öğleden sonra Marguerite pamuk fabrikasına (Şanghay'da çok sayıda gördüm), ben de Kurio Çarşısına gittik.

25 Ekim

Dün akşam Çen yine bizdeydi. Başka yerde günler boyu öğrenemediğimizi ondan bir saatte öğreniyoruz. Çen, kızkardeşim Ursula'nın Çin'de bulunduğu dönemden eski bir arkadaşı. Özellikle şehir ve kırı yakınlaştıracak yeni önlemlerden bahsediyor. Öncelikle hayat standardı, yaşama biçimi denkleştirilmek isteniyor. Bunun bir aracı, sadece Pekin'den iki yüz bin kadar devlet ve kent yönetiminde çalışan memurun, Parti yöneticisinin vs. iki yıl üretim kooperatiflerine kol emeği ile çalışmaya gönderilmesi. Orada aynen herkes gibi çalışıp, para alıyorlar. Şimdiki maaşları ile aradaki fark ise bu sürede hesaplarına işleniyor.

Bugün erkenden Ekonomi Bilimleri Enstitüsü'nden Profesör Yen beni ziyaret etti. Şanghay'daki çalışmam üzerine konuşmak için gelmiş. Düşüncelerime katıldığı ve gangsterlik, işçi satma yöntemleri, iş sözleşmesi ve fahişeliğin içiçe geçmesi vs. hakkındaki bilgilerim karşısında tam anlamıyla şaşkınlığa düştüğü izlenimini edindim. Bu bilgileri öncelikle Rewi Alley'e, diğer yandan otuz yıl kadar önce ABD'deki çalışmalarıma borçluyum. Küçük güney eyaletindeki veya göçmen çalıştıran sanayideki bazı olgular Şanghay'daki durumu andırıyordu. O nedenle zorluk çekmedim. Şanghay'da evvelce İngiliz pamuk fabrikasında çalışmış, olabildiğince çok kadın işçiyle söyleşi yapacağım.

Öğleden sonra Dış Ticaret Bakanlığı'na bağlı Pazar Araştırma Enstitüsü'nde hoş bir olay oldu. Bir Çin bölgesine vali olmadan önce Marko Polo şöyle yazmış: "Çin bana alışıyor". Bunu hatırlattılar bana bugün. Tartışmalı konferansta oturduğum yerde 10 tane puro duruyordu. Üçbuçuk saatte 6 tanesini içtim, dördünü mütevazi bir şekilde bıraktım. Yoldaşlar ise onları da beraber almamı söylediler. Enstitüde kimse puro içmiyormuş, onları sırf benim için temin etmişler.

Tartışma tamamen Batı Almanya ve onunla beraber tüm kapitalist dünyadaki gelişme üzerineydi. Kendimi bir an yaşlı bir peygamber gibi hissettim. Bir farkla. Tanrı ya da bir koyunun iç organlarına değil, sayılara dayanmak zorundaydım. Bir de sakalım yoktu.

26 Ekim

Dün akşam yine opera ve yine muhteşem bir yaşantı. Bu sefer Seçuan Operasıydı. Burada, Pekin'de, dili iyi anlaşılmadığından, sahnenin yanında iki şerit açıklayıcı yazı dönüyordu (aynen film gibi).

İlk operanın kahramanının sevimli güzelliği yoktu, fakat bunu kadın kahramanın inanılmaz zarafeti, ki aynı zarafet bir alim olan sevgilisinde ve tüm ekipte vardı, telafi ediyordu (nesnel olarak bakınca kafamda, hatta gözlerimde de, fakat kalbimde tam değil!). Bütün olay, buradaki hemen tüm operalarda olduğu gibi uzak geçmişte geçiyordu.

Belirleyici olan herhalde Çin Operasının şarkıda Batı Avrupa Operasından çok daha az şey beklemesi. Dolayısıyla daha doğal geliyor. Ama oyunculardan çok daha fazla şey istiyor. Aman tanrım! Ne oyuncular! Ne oyun tekniği, ne hareketler, ne mimikler! Önce operaya bir daha hiç gitmek istemiyordum. İlki o kadar güzeldi ki, hayal kırıklığına uğramaktan korkuyordum. Fakat bu riske girdiğime memnunum. Özellikle bu ikinci gösteride de, Brecht'in nasıl akıllıca Çin tiyatrosundan birşeyler öğrendiğini açıkça anladım. Eskiden olduğu gibi, yolculuktan sonra ona gidip, iyi bir puronun keyfini çıkararak sohbet edememek, herşeyden önce onu dinleyememek ne acı!

27 Ekim

Dün öğleden önce Academia Sinica'nın bir genel sekreter yardımcısıyla (buluşmak üzere sözleştiğimiz Genel Sekreter aniden hastalanmış) özellikle Akademinin ve Parti Örgütünün yapısı üzerine konuştuk. Öğleden sonra, 3. Tarih Enstitüsü'nde etraflı bir şekilde, üç saat Avrupa'da Kapitalizmin Doğuşu, Avrupa'da Sanayi Devrimi, 1949'a kadar Çin'de Feodalizmin Gücü vs. üzerine tartıştık. Hem Avrupa'daki endüstrinin "prusya tipi" üzerine, hem de Çin'de feodalizmin rolü üzerine (Büyük Sovyet Ansiklopedisine ters düşen) görüşlerim tamamen kabul gördü. Tartışmanın düzeyi ve Çinli dostların Avrupa tarihi hakkındaki bilgisi olağanüstü idi.

Arkasından akşam Nan Green'in Çin evindeyiz. Yemekten sonra, Epstein karısıyla geldi. Çin yemekleri yedik ve Çin üzerine birçok şey öğrendik. Ülkenin tarihinde ne şaşırtıcı bir an: Sosyalizmi kuruyorlar ve hâlâ hükümette bir "tanrı" var. Panchan Lama, başkan yardımcısı. Sosyalizmi, henüz ilkel topłum aşamasında yaşayan ve herşeyin neden eskiden olduğu gibi eşit değil de "çalışmaya göre" dağıtılması gerektiğini anlayamayan aşiretlere götürmeye çalışıyorlar. Ulusal azınlıklar nüfusun sadece % 6'sı kadar, fakat ülkenin % 60'ında yaşıyorlar. Komünist Partide aydınların sayısı işçilerden daha fazla!

Bu sabah Uyuyan Buda Tapınağı ile şehrin batısındaki Gökmavisi Bulutları'nı gezdik. Özgün güzellikler nasıl da biraraya gelmiş! Arkasından "Kokular Tepesi" parkına gittik, öğle yemeğini orada yedik. Otele döndüğümüzde iki tane şahane çay tası bulduk. Rewi Alley'in hediyesi.

28 Ekim

Bugün öğleden önce Uluslararası İlişkiler Enstitüsü'nde, 2. Dünya Savaşı sonrası kriz devirleri üzerine bildirimi sundum. Çok ilginç bir tartışma, yarın sabah devam edeceğiz...

29 Ekim

Sabah Uluslararası İlişkiler Enstitüsünde üç saat kadar devri kriz konusu üzerine dünkü tartışmaya devam. Çinli dostların zekice beyanları. Bir bütün olarak entellektüel ve Marksist bir ziyafet.

Kahvaltıda masamıza General Cohen geldi. Görüşüne göre kapitalizmdeki tüm zorluklara çözüm olacak birşey anlattı. O pek farkında değildi ama, şimdiye kadar duyduğum en derin, gülünç ve trajik görüşlerden biriydi bu. Sadece ilelebet işsizliği engellemekle kalmayıp, kapitalizmdeki tüm çelişkileri ortadan kaldıracak bir araç bulduğunu söylüyordu. Altı kişinin çalışabileceği ama bir kişinin yaptığı işi yapacak bir makina icat edilmeliymiş....

31 Ekim

Dün akşam profesör Çien Po-tsan bizi ziyaret etti. Pekin Üniversitesinin önemli bir tarihçisi ve Han zamanı uzmanı. Çin'deki birçokları gibi, o da Han zamanında feodalizmin yükseldiğini söylüyor. Özellikle Sovyet ve genç Çinli tarihçiler ise aynı zamanı kölelik dönemine dahil ediyorlar. Feodalizmi savunan iddiaları (bu arada kölelik birkaç yüzbin kişi için sürmüş) çok ilginçti. İkisine değineyim: 1. Yasalar köleleri özel olarak koruyordu. Köleler ezilenlerin büyük çoğunluğunu oluştursa, bir şey tabii mümkün olamazdı. 2. Savaşta esir düşenleri öldürmeye orduda ödül ve terfi vardı. Esirlere köle yapmak için ihtiyacı olan köleci bir toplumda bu olası değildi. Gayet inandırıcı buldum dediklerini.

1 Kasım

Hâlâ Pekin'deyiz. Hâlâ sonbahar sıcağı hava. Öbür gün, herşey yolunda giderse, Şanghay'a hareket edeceğim.

Bugün öğleden önce büyük bir olay. Müze olarak düzenlenen, haftada sadece bir ya da iki kere açık olan zamanımızın en büyük Çinli ressamı Hsu Pai-Hung'un (1953'de öldü) evi özel olarak bize açıldı. Bizim evde de onun bir at resmi var. Müdürün selamlamasından sonra, ressamın dul karısı bizi oturma ve sergi odalarına götürdü. Başladığı en son çalışmasının bulunduğu atölye, eski yatak odaları, son yılların anısıyla dolu bir oda, cenazeden bir resim, karısı o resimde iki çocuğuyla beraber acı içerisinde. Duygulanarak resmi gösterdi, kadın ve "iki çocuğu" dedi. Tek tek çalışmaları üzerine epey konuştu, nereden kaynaklandıklarını anlattı ve sonunda kendisinin de içine dostça birkaç sözcük yazdığı ressamın resimleriyle dolu bir albümü bize hediye etti.

Hsu, Fransa ve Almanya'da da çalışmış olduğundan resimleri çok çeşitli bulduk. Biçimsel olarak Avrupa tipi (Çin resminde olmayan epey çıplak resim vardı) ve Çin tipi. Kimi yapıtlar çok etkileyici. Tüm olarak, kadının herşeyi özel bir biçimde canlılık veren sözleriyle insanı sarıyor.

3 Kasım

Dün gece yine Bruno Frei ve karısıyla hoşça vakit geçirdik. Zempelburg'lar da geldi.

Dün ve bugün öğleden önce Burchett'nin Laos ve Kamboçya üzerine yeni kitabını okudum. Doğrusu iyi yazılmış. Bir sürü yeni şey öğrendim.

4 Kasım

Şanghay'a giden yataklı vagondayım. Üç kişi daha var. Bunlar arasında (şansa bak!) Plan Komisyonunun başkan yardımcısı da bulunuyor, böylece bazı şeyler öğreniyorum.

Şu anda büyük çapta bir toprak işinin yanından geçiyoruz. Yüzlerce insan küreklerle, kovalarla toprağı hareket ettirmeye çalışıyor! Bu ülkenin nasıl ve hangi araçlarla çalıştığı ve sosyalizmi kurduğu üzerine yine esaslı bir ders!

Aynı zamanda demiryolu hattının yanında ve çaprazlama birçok elektrik hattı.

6 Kasım

Şanghay kütüphanesindeyim. İki milyon kitap ve kafama göre bir kitaplık şefi. Bana hemen, her biri 400 sayfalık 15 cilt verdi ve Cuma günü erkenden daha fazlasını vaadetti. Umarım o zamana dek Wolfgang da (Jonas, asistanım) varır.

İnsan ne kadar yaşamış! Şanghay örgütünün devrim kutlamasındaydım bugün. On iki bin insan, eski İngiliz-Amerikan tazı yarışı pisti alanında, dev bir salondaydı. Yarın akşam için Sovyet Başkonsolosu beni kabulüne çağırdı. Kırk yıl önce okulda Sovyet barış önerisini savunuyordum diye epey oturaklı ilk siyasi dayağımı yemiştim. Yirmi yedi yıl önce Sovyetler Birliği'nde Bolşoy tiyatrosunda ise ilk kutlamam; SBKP Politbürosuyla beraber, tribünde Stalin. On iki yıl önce bir Sovyet generaliyle beraber bir çuval briketi bir arabaya taşıdım.

İnsan ne kadar yaşamış! Ve daha ne kadar yaşamalı! Kutlama sırasında, Çaykovski'nin 4. senfonisinin dördüncü kısmı çalarken, "İşçilerin Durumu"nun yeni baskısının otuz cilt olması gerektiğini düşündüm. Fakat sekiz alımlı Çinli kadın son derece zarif bir kılıç dansına başlayınca ancak yirmiyedi cildi biraraya getirebildim. Bunu bir de büyüleyici bir köylü dansı izleyince, hatırlayabildiğim ancak yirmialtı cilt kaldı..."

Sevgili Akademinin bölümündekiler, Fakülte Enstitüsündekiler. Kusura bakmayın, eski hocamız yazdıklarını böylece bitiriyor. Yarından itibaren Wolfgang yazmaya başlayacak."

(Sürecek)

(*) Demokratik Alman Haber Ajansı

(**) Abt: Manastırın başrahibi

SBKP 27. Kongresi yapıldı

Sovyetler Birliği Komünist Partisi 27. Kongresi 25 Şubat—5 Mart 1986 tarihleri arasında toplandı. Kongre'nin gündeminde,

—MK Raporu ve Parti'nin güncel hedefleri,
—Parti Programı'nın yeni metni,
—Parti Tüzüğü'ndeki değişiklikler,
—MK Siyasi Raporu,
—Merkez Denetleme Komisyonu Raporu,
—Ülkenin 1986-1990 döneminde ve 2000 yılına kadar ekonomik ve sosyal gelişmesinin anahatları,
—Parti merkez organları seçimleri yer alıyordu.

Kongre delegeleri gündemin ilk üç maddesi üzerine ayrıca rapor sunulmaması ve bunların muhtevasının Kongre'ye sunulan MK Siyasi Raporu'nda ele alınmasını kararlaştırdılar.

MK Genel Sekreteri Mikhail Gorbaçov tarafından sunulan SBKP MK Siyasi Raporu şu başlık ve altbaşlıklardan oluşuyordu:

I—Günümüz Dünyası: Temel Eğilimleri ve Çelişkileri

II—Stratejik Hat: Ülkenin Sosyo-Ekonomik Gelişmesinin Hızlandırılması.
a) Sosyal-Ekonomik Gelişmenin Sonuçları ve Hızlandırılmasına Olan İhtiyaç,
b) Ekonomik Politikanın Temel Hatları,
1) Ulusal Ekonominin Bilimsel ve Teknolojik İlerleme Temelinde Modernizasyonu,
2) Gıda Sorununun Çözümü: En Öncelikli bir Görev,
3) Ekonomik Düzenleme Yeni Talepleri Karşılamalıdır,
c) Sosyal Politikanın Temel Hatları,
1) Halkın Yaşama Düzeyinin Sürekli Yükseltilmesi, Sosyal Adalette Sürekli Gelişme,
2) Sosyal Sınıflar Arasındaki ve SSCB Halkları Arasındaki İlişkilerin Daha İleri Düzeylere Yükseltilmesi,

III—Toplumun Demokratikleştirilmesi ve Halkın Sosyalist Düzende Kendi Kendini Yönetmesinin Geliştirilmesinde Daha İleriye Doğru,

IV—Parti'nin Dış Politika Stratejisinin Temel Hedef ve Doğrultusu,

V—Parti
1) Yeni Bir Çalışma Biçimi, Parti Örgütlerinin Rol ve Sorumluluğunun Artırılması,
2) Parti'ye Üye Alınırken Dürüstlük ve Ehilliğin Gözetilmesi ve İlkeli Bir İstihdam Politikası İçin,
3) İdeolojinin Hayatla Olan Bağının Güçlendirilmesi ve Halkın Entellektüel Yaşamının Zenginleştirilmesi,

VI—Parti Programı'nın Yeni Metni ve Parti Tüzüğü'ndeki Değişiklikler üzerine Tartışmanın Sonuçları.

* * *

SBKP MK Genel Sekreteri M.Gorbaçov tarafından Kongre'ye sunulan MK Siyasi Raporu SBKP 27. Kongresi'nin ülkede ve bir bütün olarak günümüz dünyasında keskin bir dönemecin yaşanıldığı sırada toplandığını belirterek, özetle şunları kaydediyordu:

"İçinde bulunduğumuz *somut* ekonomik ve politik durum; Sovyet toplumu ve tüm dünyanın yaşamakta olduğu tarihi sürecin bu belirli dönemi, Parti'nin ve onun her üyesinin yaratıcılığını; yenileşme ehliyetini ve alışılagelmiş fakat artık gününü doldurmuş nosyonların çerçevesini aşma yeteneğini göstermesini gerektiriyor.

"Modern dünya karmaşık, çeşitliliğe sahip ve dinamiktir; çekişen eğilimler ve çelişkilerle yüklüdür. Bu, en karışık alternatiflerin, kaygıların ve umutların dünyasıdır. Yaşadığımız dünya daha önce hiç bu kadar büyük siyasi ve fiziki gerginliklere maruz kalmamıştı. İnsan doğadan hiç bu kadar çok talepte bulunmamıştı ve insan kendi yarattığı güçlerin kendisine zarar vermesine hiç bu kadar açık olmamıştı.

"Yüzyılın sosyal değişiklikleri toplumun daha ileri gelişme koşullarında değişmeye yol açıyor. Yeni ekonomik, politik, bilimsel, teknik ve ülke içi ve uluslararası faktörler etkinlik kazanıyor. Tüm bunlar her devlete dış politikada, ekonomik ya da toplumsal faaliyette ya da toplumun manevi şekillenmesinde yeni, özellikle zorlu talepleri dayatıyor.

Zamanımızda ilerleme, haklı olarak, sosyalizmle özdeşleşmektedir. *Dünya sosyalizmi* ileri derecede gelişkin ekonomisi, muazzam bilimsel kaynakları, güvenilir siyasi ve askeri potansiyeliyle güçlü bir uluslararası varlıktır.

"Sosyal ilerlemenin seyri, *anti-sömürgeci* devrimler, ulusal kurtuluş hareketleri, çok sayıda ülkedeki uyanış ve düzinelerce yenisinin ortaya çıkışıyla yakından ilgilidir.

"Sosyal ilerleme, *uluslararası komünist ve işçi sınıfı hareketinin* gelişmesinde ve günümüzde savaşa karşı, anti-nükleer hareket dahil, yeni kitlesel demokratik hareketin büyümesinde ifade buluyor. Ayrıca kapitalist dünyada, özellikle emperyalizmin ana odağı ABD'de siyasi güçlerin dizilişinde de aşikâr. Orada, ilerici eğilimler tekelci totaliter bir sistemin içinde, örgütlü gericiliğin, halkın üzerinde aptallaştırıcı yanlış bilgi çığları yağdıran muazzam propaganda aygıtı da dahil olmak üzere, sürekli baskısı altında güç kazanmaya çalışıyorlar.

"İnsanlığın ilerlemesi önce yavaş ve tedrici olarak olgunlaşan ve sonra, yüzyılın son çeyreğinde insanın maddi ve manevi kaynaklarının devasa büyümesine yol açan *bilimsel teknolojik devrimle* de doğrudan bağlantılıdır. Bu büyüme iki şekilde oldu. İnsanlığın üretici güçlerinde bir nitelik sıçraması kaydedildi. Ama tahrip araçlarında, askeri alanda da, insana tarihte ilk kez dünya üzerindeki tüm hayatı yok edecek fiziki kapasite "bahşeden" bir nitelik sıçraması oldu.

"Üçüncü bin yılın eşiğinde, içinde yaşadığımız, işte böyle bir dünya. Umutla dolu bir dünya, çünkü insanlar, uygarlığın daha sonraki gelişmesi için hiç bu kadar fazla donanmamıştı. Ama aynı zamanda, tehlike ve çelişkilerle fazlasıyla yüklü bir dünya; tarihin belki de en kaygı verici dönemi olduğu düşüncesini akla getiriyor."

İNSANLIĞIN geleceği açısından en önde gelen ve en önemli çelişkinin, *iki sisteme, iki formasyona dahil ülkeler arasındaki ilişkilerle* ilgili olduğunu vurgulayan SBKP MK Siyasi Raporu'nda, kapitalizmin, sosyalizmin doğuşunu tarihin, her ne pahasına ve yasa, ahlâk tanımaksızın hangi yolla olursa olsun 'düzeltilmesi' gereken bir 'hatası' olarak gördüğü vurgulanırken; sosyalizmin, tarihin seyrini zor yoluyla durdurmaya ve geçmişte sahip olduklarını tekrar elde etmeye çalışan emperyalizmin aksine, kendi geleceğini, kendi iradesi çerçevesinde olduğu sürece, uluslararası sorunların askeri yoldan çözümünde görmediği belirtildi. Topyekün çatışma ve askeri cepheleşme politikasının geleceği olmadığı; geçmişte dolaşmanın geleceğin meydan okumalarına cevap getirmeyeceği kaydedilirken, nükleer savaşın toptan reddedilmesi ve devletler arasındaki ilişkilerde, sistemlerin karşı karşıya gelmesi yerine, barış içinde yanyana varolmanın kabul edilmesi istendi.

İkinci grup çelişkinin, *kapitalist dünyanın kendi içindeki çelişkiler* olduğu belirtilen Rapor'da, *emek ve sermaye* arasındaki çelişkilerin daha derinleştiği, *emperyalistler arası çelişkilerin* yeni biçim ve eğilimlerle ortaya çıktığı; uluslararası tekelci sermayenin hızla güçlendiği, uluslararası şirketlerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin egemenliğini hiçe saydığı; *uluslararası şirketlerle toplumun ulusal devlet biçimindeki politik örgütlenmesi arasında* yeni bir çelişkiler yumağının ortaya çıktığı kaydedilirken, *günümüzde emperyalizmin Üç ana merkezi arasındaki* ilişkilerde derinleşen çelişkilere; *emperyalizmle gelişmekte olan ülkeler ve halkları arasında şekillenen yeni, karmaşık ve değişiklik gösteren çelişkilere* yer verildi ve emperyalizmin yaşanılan koşullara uygun biçimde yeni sömürgeciliğin en rafine yöntemlerini yaratıp, uyarlandığına değinildi.

Global ölçekte uygarlığın varlık temellerini etkileyen, ciddi sonuçlar doğuran diğer bir grup çelişkinin ise, doğal kaynakların tüketilmesi, hava, su ve çevre kirliliği olduğu kaydedilirken, tüm insanlığı etkileyen global sorunların tek bir ülke ya da ülkeler grubu tarafından değil, ancak dünya çapında bir işbirliği, yapıcı ve yakın bir ortak çalışma ile çözümlenebileceği, böyle bir işbirliğinin tam eşitlik ve birbirinin egemenliğine saygı ilkesini gerektirdiği belirtildi.

Raporda, devamla, kapitalizmin *kültürün* yoksullaşmasına, yüzyıllardır yaratılan manevi değerlerde erozyona yolaçtığı, kültürü burjuva çürümüşlüğü ve yıkıcılığından koruma meselesini bizzat hayatın dayattığı ve emperyalizmin kültür alanında bugünkü uygulamalarının uzun vadeli psikolojik ve ahlâki sonuçlarını küçümsememek gerektiği vurgulanırken, insanlığın bugün, tarihin belki de başka hiçbir döneminde yaşamadığı bir yalan ve aldatmaca saldırısıyla karşı karşıya olduğu kaydedildi.

Tarihe egemen olmak için, emperyalizmin mümkün olan her yola başvurduğunu, böyle bir politikanın tüm ulusları doğrudan ve dolaylı olarak her gün daha yüksek bir bedel ödemeye zorladığını kaydeden Rapor'da şöyle denildi:

"Kapitalist dünyanın egemen çevreleri olup bitenleri aklı başında, yapıcı değerlendirme yoluna girebilecekler mi? Buna belki evet, belki hayır demek çok kolaydır. Ama tarih bize böyle tahminde bulunma hakkını tanımıyor. İnsanlık var olacak mı, olmayacak mı sorusuna 'hayır' cevabını kabul edemeyiz. Diyoruz ki: toplumun ilerlemesi, uygarlığın yaşaması sürmelidir, sürecektir.

"Komünistler, sosyal ilerleme yollarının içerdiği karmaşıklığın ve çelişkilerin hep bilincinde olmuşlardır. Ama bu süreçlerin odağında hep insan, onun çıkarları ve kaygıları durur. Ve komünist dünya görüşünü ayırdeden temel nokta budur. İnsan hayatı, onun çok yönlü gelişme olanakları, Lenin'in vurguladığı gibi en yüksek değerdedir; sosyal gelişmenin çıkarları herşeyden önce gelir."

Gorbaçov sözlerini şöyle sürdürdü:

"Yoldaşlar, Lenin, demokrasiyi, işçilerin yaratıcı girişimini, yeni sistemin temel gelişme gücü olarak görüyordu. Halka olan kıyaslanmaz inancıyla, kitlelerin politik faaliyet ve kültür düzeyinin yükselmesiyle ilgilendi, okuma-yazma bilmeyenlerin politika dışında kaldığını vurguladı. O zamandan bu yana yaklaşık yetmiş yıl geçti. Sovyet halkının genel eğitim ve kültür düzeyi ölçülemez biçimde yükseldi, sosyo-ekonomik tecrübesi zenginleşti. Bu, her yurttaşın devlet ve toplum işlerinin yönetimine katılma olanağı ve ihtiyacının muazzam biçimde büyümüş olması demektir.

Demokrasi, sosyalist bir toplum yapısının onsuz tam bir hayat süremeyeceği sağlıklı ve katıksız havadır. Bu nedenle, ülkemizde sosyalizmin kudretli potansiyelinin tam olarak kullanılmadığını söylerken, *sosyalist demokrasinin tüm veçheleri ve tezahüründe daha ileri bir gelişme olmaksızın, toplumun gelişmesini hızlandırmanın tasavvur edilemeyeceği ve mümkün olmadığını* kasdediyoruz.

Bunu gözönünde tutarak, Parti ve Merkez Komitesi sosyalist sistemin demokratik karakterini güçlendirmeye yönelik önlemler almaktadır. Bunlar arasında Sovyetlere, sendikalara, Komsomol'a, emek kollektiflerine ve halkın denetim organlarına zindelik verici, aleniliği geliştirici adımlar vardır. Ama yapılanlara ve yapılmakta olanlara dünün ölçüleri yerine, yeni görevlerimizin ölçüleri ve karmaşıklığı açısından yaklaşılmalıdır, Parti Programı'nın yeni metninde vurgulandığı gibi, bu görevler *halkın sosyalist düzende kendi kendini yönetmesinin* istikrarlı biçimde ve yolundan sapmaksızın ileri götürülmesini talep etmektedir.

Sosyalist toplumda, özellikle mevcut koşullarda, hükümet etmek dar bir grup profesyonelin ayrıcalığı olmamalıdır. Teorinin yanısıra geniş tecrübemizden de biliyoruz ki, sosyalist sistem, yalnızca halk gerçekten kendi işlerini yürüttüğünde, milyonlarca insan politik hayata katıldığında başarıyla gelişebilir. Lenin'in, işçilerin kendi kendini yönetmesi olarak gördüğü, budur. Bu, Sovyet iktidarının özüdür.

"Parti Programımız *doğrudan demokrasinin*, halk kitlelerinin hükümet düzeyindeki ve diğer kararların oluşması, kabulü ve yürütülmesinde doğrudan katılmanın tüm biçimlerinin en etkin biçimde uygulanmasını hedeflemektedir. Burada, toplum hayatının tüm alanlarında ve hepsinin ötesinde ulusal ekonomide yer alan *emek kollektifi* büyük bir rol oynamaktadır.

"*Daha fazla açıklık*, bizim için ilke meselesidir. Politik bir konudur. Aleniyet olmadan demokrasi, yurttaşların politik yaratıcılığı ve yönetime katılmaları sözkonusu değildir ve de olamaz.

"Açıklık konusu gündeme geldiğinde, kimi zaman yetersizliklerden ve sürdürülmekte olan herhangi bir çabanın kaçınılmaz eksiklik ve zorluklarından daha ihtiyatla söz etmek tavsiye ediliyor. Buna verilecek tek bir cevap, Leninist bir cevap vardır: Komünistler her zaman ve her koşulda gerçeği bilmek isterler.

"*Sovyet yurttaşının sosyo-politik ve kişisel hak ve özgürlüklerinin* tüm silsilesi sosyalist demokrasinin daha genişlemesi ve gelişmesini sağlamalıdır. Parti ve devlet bu hak ve özgürlüklerin derinleştirilmesi ve onların güvencelerinin güçlendirilmesini başlıca görev olarak görmektedir. Ama sosyalizmin özü, yurttaşların haklarının görevleri dışında var olmadığı ve olamayacağıdır, tıpkı tekabül eden haklar olmaksızın görevlerin olamayacağı gibi.

Yetersizlikleri, suistimalleri ve diğer sağlıksız olguları, yasal ve ahlâki standartlardan tüm sapmaları bertaraf etmede yurttaşlarımızın yapıcı faaliyetini tek tek ve bütün olarak teşvik etmek gereklidir. Demokrasi, sosyalist yasallığı güçlendirmenin temel bir manivelasıydı, öyle olmaya devam etmektedir; sağlam yasallık demokrasimizin ayrılmaz bir parçasıydı ve öyle olmaya devam etmektedir."

PARTİ'nin dış politikada izleyeceği stratejiyi konu alan bölümünde ise Rapor'da özetle şunlar yer alıyordu: "İdealimiz, silahların ve şiddetin olmadığı bir dünya, her halkın kendi gelişme yolunu, kendi yaşama biçimini özgürce seçtiği bir dünyadır. Bu, komünist ideolojinin hümanizminin ve ahlâki değerlerinin bir ifadesidir. *Nükleer tehdide karşı, silahlanma yarışına karşı, evrensel barışın korunması ve güçlendirilmesi* işte bu yüzden Parti'nin uluslararası alanda temel yönelimi olmayı sürdürmektedir."

Sovyetler Birliği'nin başkalarınınkinden daha fazla bir güvenlik talebi olmadığı, ama daha azına da razı olmayacağı belirtilen Rapor'da, geniş kapsamlı bir uluslararası güvenlik sistemi oluşturulması öneriliyor ve böyle bir sistemin *Temel İlkeleri* şöyle belirleniyor:

"Askeri Alanda:

—Nükleer güce sahip devletler, gerek kendi aralarında, gerekse üçüncü ülkelere karşı, nükleer olsun, konvansiyonel olsun savaşa girişmeyeceklerini açıklamalıdır.

—Uzayda silahlanma yarışı önlenmeli, bütün nükleer denemeler durdurulmalı ve bu silahlar tümüyle ortadan kaldırılmadır. Kimyasal silahlar yasaklanarak yok edilmeli, kitle tahrip silahlarının geliştirilmesinden vazgeçildiği açıklanmalıdır.

—Ülkelerin askeri kuvvet düzeyleri makul bir yeterlik sınırına kadar ve kesin denetim altında azaltılmalıdır.

—Askeri ittifaklar lağvedilmeli ve buna giden yolda bir aşama olarak bu ittifaklar genişletilmemeli ve yenileri oluşturulmamalıdır.

—Askeri bütçelerde dengeli ve eşit bir indirime gidilmelidir.

Siyasi Alanda:

—Her halkın kendi bağımsız gelişmesi için istediği yol ve biçimleri seçme hakkına, uluslararası uygulamada kayıtsız şartsız saygı gösterilmelidir.

—Uluslararası bunalım ve bölgesel anlaşmazlıklara adil siyasi çözümler bulunmalıdır.

—Devletler arasında güven oluşturmaya yönelik bir dizi önlem hazırlanmalı ve sınırların dokunulmazlığı ve dış saldırılara karşı etkili güvenceler yaratılmalıdır.

—Uluslararası kara, hava ve deniz bağlantısının güvenliği de dahil olmak üzere, uluslararası terörizmi önlemek için etkin yöntemler oluşturulmalıdır.

Ekonomik Alanda:

—Her türlü ayrımcılık uluslararası sahneden uzaklaştırılmalı; dünya topluluğunun doğrudan öngörmediği hallerde ekonomik engelleme ve yaptırımlar politikasından uzak durulmalıdır.

—Borçlar sorununa adil çözüm yolları bulmak üzere ortak araştırma yapılmalıdır.

—Bütün ülkelerin eşit ekonomik güvenliğini garanti eden yeni bir dünya ekonomik düzeni kurulmalıdır.

—Askeri bütçelerin azaltılması sonucu kullanılabilecek fonların bir kısmının dünya topluluğunun, öncelikle gelişmekte olan ülkelerin yararına kullanılmasına yönelik ilkeler belirlenmelidir.

—Uzayın araştırılması, barışçı amaçlarla kullanılması ve uygarlığın geleceğine ilişkin global sorunların çözümlenmesi için çabalar birleştirilmelidir.

İnsani Alanda:

—Barış, silahsızlanma ve uluslararası güvenlik fikirlerinin yayılması için işbirliği yapılmalı; birbirlerini tanımaları amacıyla halklar arasında genel objektif bilgi akışı ve temaslar artırılmalı; ilişkilerinde karşılıklı anlayış ruhu ve uyum güçlendirilmelidir.

—Jenosid, ırkayrımı, faşizm savunuculuğu ve ırk, ulus ya da din üstünlüğünün diğer her türlü şekli ve halklara karşı bu temele dayanan ayrımcılığın kökü kazınmalıdır.

—Her ülkenin yasalarına saygı göstermek koşuluyla, halkların siyasi, toplumsal ve kişilik haklarının uygulanması için uluslararası işbirliği yaygınlaştırılmalıdır.

—Ailelerin yeniden birleştirilmesi, evlilik ile halklar ve örgütler arasındaki temasların teşvik edilmesine ilişkin sorunlara insani ve olumlu bir hava içinde yaklaşılarak kararlara varılmalıdır.

—Kültür, sanat, bilim, eğitim ve tıp alanında işbirliği güçlendirilmeli ve bunun yeni biçimleri araştırılmalıdır."

SBKP MK Siyasi Raporu'nun Parti'nin çalışmalarını konu alan bölümünde, içinde bulunulan aşama, toplumun nitelik olarak dönüşüm gösterdiği bir aşama olarak belirtilirken, koşulların Parti'nin ve onun her bir örgütünün yeni çabalar göstermesini, çalışmalarda ilkelilik, üretkenlik ve adanmayı gerekli kıldığı vurgulandı.

"Parti ancak, eğer kendisi kesintisiz gelişme içindeyse, 'yanılmazlık' kompleksinden uzaksa, varılan sonuçları eleştirici gözle değerlendirir ve yapılması gerekeni açıkça görürse, yeni sorunları başarıyla çözümleyebilir. Sorunların önemi ve karmaşıklığı, geçmişten ödünsüz ya da kayıtsız şartsız dersler çıkarma ihtiyacı, kadrolardan, tüm çalışma üslubu, yöntemleri ve niteliğinden yeni isteklerde bulunuyor.

"Eğer bir parti örgütü katıksız ilkesel ilişkilere dayalı bir işleyiş sürdürüyorsa ve Komünistler genel konular üzerinde konuşmak yerine somut konularla ilgileniyorlarsa, başarı garantidir. Yetersizlikleri ve noksanları görmek, teşhir etmek yetmez. Bunların olmaması için gereken herşey yapılmalıdır. *Komünistlerin öncülüğünden genel olarak sözetmenin anlamı yoktur; öncülüğün pratik görevlerde somutlanması gerekir.*

"Her Parti örgütünde sağlıklı yaşantının temel bir şartı *kollektivite ilkesinin* ısrarlı uygulanışıdır. Fakat bazı örgütlerde tam üyeli toplantıların ve uzmanlık organı niteliğindeki büroların rolü küçümsenmiş ve ortak kararların yerini tek kişinin verdiği direktifler almıştı ve bu durum sık sık büyük yanlışlara yolaçtı.

"Eleştiri ve özeleştiriyi geliştirme ve göz boyamayı ise uzaklaştırmaya yönelik çabaları hızlandırmaya olan ihtiyaç, şimdi her zamankinden acildir... *Parti'de denetim alanı dışında ve eleştiriye kapalı örgütler yoktur ve olmamalıdır. Parti sorumluluğundan bağışık tutulan yöneticiler olmadığı ve olmaması gerektiği gibi."*

"Önderliğin biçim ve yöntemlerini geliştirirken, Parti, Parti komitelerinin fonksiyonlarının hükümet ve kamu organlarınınkilerle karıştırılmasına şiddetle karşıdır. Bu, kolay bir mesele değildir. Pratikte, görevlere ilişkin Parti denetimi ve örgütlenmesinin yerine getirilmesinde ne zaman sınırın aşıldığı ve işin vesayete, hatta hükümet ya da ekonomi organlarının yerini almaya vardığını kestirmek zaman zaman çok güçtür. Şüphesiz ki, her durum kendine özgü bir yaklaşımı gerektirmektedir ve bu durumda yöneticilerin politik kültürü ve olgunluğu çok önemli rol oynamaktadır."

Parti'nin dev yaratıcı potansiyelini Sovyet toplumunun gelişmesini hızlandırma çabalarına daha ısrarlı sevkettikçe, *kadroların insiyatif ve sorumluluklarını güçlendirme ve Parti'ye üye alınırken dürüstlük ve ehilliğin gözetilmesi için sürekli mücadelenin* öneminin ne denli belirginleştiğine dikkat çekildi.

İdeolojinin hayatla olan bağının güçlendirilmesi ve halkın entellektüel yaşamının zenginleştirilmesine değgin görevlerin altını çizen ve emperyalist propagandanın boyutları, eğitim alanı, kitle haberleşme araçlarının rolü, Parti'nin kültür politikası, sanat ve edebiyata yaklaşım konularını ele alan Rapor'u sunarken M.Gorbaçov, ideolojik çalışmanın hangi alanı olursa olsun Partililer için, çıkış noktasının *hayat* olması gerektiğini; ideolojik, politik alanda, emek, ahlâk ve estetik olarak gelişmenin tüm alanında durgunluğun tek kelimeyle hoşgörülemeyeceğini vurguladı.

Rapor'un, Parti Programı'nın yeni metni ve Parti Tüzüğü'ndeki değişiklikler üzerine tartışmanın sonuçlarını değerlendiren bölümde, Parti Programı'nın yeni metninin yoğun biçimde tartışıldığı ve bu arada metnin dördüncü Parti Programı olarak kabul edilmesi yolunda da öneriler geldiği belirtilerek şöyle denildi:

"Hatırlanacağı üzere, önce ikinci, daha sonra üçüncü yeni Parti programlarının kabulü, bir önceki Programda konulan amaçlara ulaşıldığı gerçeğinden kaynaklanmıştı. Şimdiki halde ise durum farklıdır.

Parti'nin, sosyalizmi geliştirme ve pekiştirme, onun planlı ve çok yönlü gelişmesi, Sovyet toplumunun komünizme doğru daha ileri adımlar atmasına değgin temel görevleri halâ yürürlüktedir. Dikkatinize sunulan belge, doğruluğunu zaman içerisinde kanıtlamış teorik ve politik anahatları tekrarlanmaktadır.

Öte yandan, üçüncü Parti Programı'nın kabulünden bu yana geçen çeyrek asırda, hayatımızda çok şey değişti. Yeni tarihi tecrübe birikti. Öngörüler ve sonuçların tümü doğrulanmadı. Komünizmi tam anlamıyla kurma görevlerinin doğrudan pratiğe geçirilmesinin yeterince olgunlaşmadığı görüldü. Bir dizi somut sorunun çözümünde, zaman sınırı saptarken belirli hesaplama hataları da yapıldı. Sosyalizmi ilerletme ve onun gelişimini hızlandırmayla ilgili yeni sorunların yanısıra, uluslararası politikada bazı sorunlar da öne çıktı ve acillik kazandı. Tüm bunların Parti Program belgesinde yansıtılması gerekiyordu."

Komünistlerin önlerine daha ileri ölçüler koymaları konusunda, Parti'nin, norm ve idealleriyle çelişen davranış ve hayat tarzı sürdürenlerden arındırılması yolunda kimi öneriler geldiğini belirten M.Gorbaçov, bunun için özel bir girişime gerek bulunmadığını belirterek şunları söyledi:

"Partimiz sağlıklı bir organizmadır. Çalışma uslup ve yöntemlerini mükemmelleştiriyor, şekilcilik ve bürokrasiyi söküp atıyor, ilerlememize engel olan, âtıl ve tutucu ne varsa çıkarıyor; bu şekilde, kendisini, yetersiz çalışma ve seviyesiz davranış gösterenlerden arındırıyor. Parti örgütleri bu çalışmayı istikrarlı, sistemli ve ödünsüzce sürdüreceklerdir."

Kent küçük burjuvazisi

Dayanışma'nın Eylül-Aralık 1985 sayılarında Türkiye'de orta katmanların 12 Eylül sonrası durumlarını inceleyen yazılara yer vermiş, Şubat 1986 sayısında ise genel olarak kapitalist üretim süreci ve onun evrimi karşısında orta katmanların durumuna, tekelci kapitalizm altında orta katmanların mülksüzleşme sürecinin ana hatlarına değinmiştik.

Aşağıdaki yazı daha önce Türkiye koşullarında bir değerlendirmeyle ele alınan kent orta katmanlarının ve esas olarak üretim aracı sahibi küçük burjuvazinin sınıfsal konumunu genel bir çerçeve içinde ele almakta, üretim sürecindeki yeri ile emek ve sermaye açısından ilişkilerini değerlendirmektedir.

KAPİTALİST toplumda, iki temel sınıf proletarya ve burjuvazi arasında yer alan ara sınıf ve tabakalardan kent orta katmanlarını genel bir yaklaşımla kent küçük burjuvazisi ve üretim araçlarına sahip olmayan diğer proletarya dışı tabakalar olarak gruplamak mümkündür.

Belirtilen ikinci kategori içerisinde, devlet kurumlarında (memurlar, doktorlar, öğretmenler vb.), kapitalist işletmelerde (büro çalışanları, işletmeciler, hizmet personeli), ya da küçük burjuvazinin ufak çaplı işletmelerinde (çıraklar, satış elemanları vb.) çalışanlar sayılabilir. Yine aynı kategori, bilimsel ve teknolojik gelişmeye paralel olarak sayıları artış gösteren yeni grupları (mühendisler, teknisyenler ve diğer uzmanlar vb.) ve de aydınları (bilimadamları, sanatçılar vb.) kapsar. (Bu kategorilerde yer alan kimi ücretlilerin proletarya karşısındaki konumu, çalışanların farklı grup ve tabakalarını sınıflandırma pratik güçlüğü söz konusu olduğu, çalışanları proleter ve yarı-proleter olarak belirleyebilmenin objektif güçlüklerine rağmen işçi sınıfının konumunun neden ayırdedilmesi gerektiği ve bunun nasıl yapılabileceği Dayanışma'nın Şubat 1986 sayısında incelenmişti.)

Kent orta katmanlarının heterojen yapısı, onun çerçevesini çizmede güçlükler yaratmaktadır. Örneğin küçük de olsa bir sermaye, mülkiyet sahibi küçük burjuva ile yukarıdaki ücretliler kategorisinde yer alanları geniş sosyal farklılıklar içerisinde görmek, izlemek mümkündür. Ama öte yandan burjuvazi ve proletarya arasında işgal ettikleri konumdan kaynaklanan toplumsal, siyasi, psikolojik vb. özellikleri onların "kent orta katmanları" olarak birarada ele alınmalarını mümkün kılmaktadır.

Burada, ilk olarak, küçük bir sermaye sahibi olduğu için başkalarının emeğini sömürebilen, ama bu sermayenin mütevazi boyutları nedeniyle, varlığını sürdürebilmek için, üretime şahsi olarak katılan kent küçük burjuvazisinin konumuna değineceğiz.

EKONOMİNİN tarım dışı dallarındaki küçük işletme sahiplerinin oluşturduğu kent küçük burjuvazisi, orta katmanların temel bileşenlerinden biridir. Mal sahibinin ve aile bireylerinin şahsi emeğine ve özel mülkiyetine dayanan, pazara dönük bu işletmelerde ücretli emek kullanımı ya hiç yoktur, ya da ücretli işçi istihdamı öyle bir sınırdadır ki, işletme sahibi esas olarak kendi emeğiyle yaşar.

Küçük burjuva ile işçi arasındaki temel fark, bilindiği üzere, ilkinin üretim araçlarına sahip, ikincisinin bundan yoksun olmasıdır. Küçük burjuvazinin, küçük çaplı mülkiyeti (işyeri, aletleri, teçhizatı) üretimin temelini oluşturur. Bu mülkiyetin kaybı, küçük işletme sahibini, işgücünü satmaya, yani işçiye dönüşmeye zorlar.

Küçük işletme sahibi nispeten iyi ya da çok zor geçim koşullarına sahip olabilir. Ama içinde bulunduğu sınıf ilişkileri, onun durumunun iyi oluşu, ya da borç içinde yüzmesi vb. kıstas alınarak saptanamaz. Küçük burjuvazinin konumunu saptamada kriter, piyasada mal ve hizmet satıp satmadığıdır.

Küçük işletmeci işgücünü satmadığına göre, geliri işgücünün maliyeti ile belirlenmez. Yalnızca emeğin karşılığını yeniden üretmekle kalmayıp, aynı zamanda bir artı-değer de yaratıyorsa, bu kendi artı-değer ürününü, hiç değilse bir kısmını (çünkü diğer kısmına vergi olarak devlet ve fiyatlar, krediler vb. yoluyla büyük sermaye tarafından el konulmaktadır) kendine mal edebilir. Artı-değer ürününe kendisi çalıştığı için değil (bu anlamda ücretli işçiden farkı yoktur), üretim araçlarının sahibi olduğu için el koyabilmektedir.

"Üretim araçlarının sahibi olarak kapitalisttir, işçi olarak kendi kendisinin işçisidir. Kapitalist olarak kendi kendisine ücret öder ve sermayesinden kâr eder; yani kendisini ücretli işçi olarak sömürür ve emeğin-sermayeye medyun olduğu haracı, artı-değer olarak, kendisine öder" (K.Marx, *Artı-Değer Teorileri*, İng. basım, kısım 1, s. 408).

Bu durumda üretim araçları mülkiyeti, işçiyi sömüren sermayeden farklı da olsa, sermaye olarak görülebilir ve burjuva toplumunda böyle görülmektedir. Öte yandan, sermaye, üretim araçlarının ücretli emeğe karşı kullanıldığı ilişkileri empoze ettiği için, sermaye mülkiyetiyle sermaye fonksiyonunun ayrılma sürecini henüz tamamlamadığı küçük burjuva mülkiyetinde durum çelişkili görülebilir. Bu durumu yaratan, egemen üretim tarzının, özünde, gerçek anlamda kapitalist olmayan üretim biçimleri üzerinde de etkili olmasıdır. Kapitalizmde üretim araçlarının sahibi, sermaye sahibidir.

Şartlar uygunsa, küçük bağımsız meta üreticisi yalnızca işgücünün karşılığına düşeni (yani kendi işçisi olarak aldığını) almakla kalmaz, üretim maliyetlerinin üstünde belirli bir artı-değer de sağlar. Her küçük burjuvanın kâr etmesi elbette sözkonusu değildir. Ama önemli olan şudur: ücretli işçi çalıştırmıyor bile olsa, kâr ediyor olması, onun sermaye sahibi olduğunu göstermektedir. Yani, her küçük üretim araçları sahibi, sermaye sahibi olması dolayısıyla bir küçük kapitalisttir.

Gerçek bir kapitalist olabilmek içinse, küçük burjuvanın üretimin boyutlarını genişletmesi gereklidir. Bu, üretim yatırımlarının hacmini ve çalıştırdığı insan sayısını elde ettiği kârın kendi şahsi kullanımı ve birikim için yeterli olacak kadar genişletmesi demektir.

"Çok sayıda işçinin çalıştırılması ve dolayısıyla belli miktarda artı-değer üretilmesi için belli miktarda asgari bir sermayeye ihtiyaç vardır ve bunun sonucu olarak elde ettiği artı-değer miktarı, işvereni küçük bir patrondan bir kapitaliste dönüştürecek el emeğinden kurtaracak ve böylece kapitalist üretimi açıkça kurabilecek yeterlikte olmalıdır." (Marx, *Kapital*, C. 1, s. 358)

Kapitalist gelişme sürecini incelerken, Lenin de, mülk sahibinin üretime şahsi katılma biçimi ve sermayesinin boyutu arasındaki ilişkiye dikkat çekiyordu:

"Sermayenin boyutu mülk sahibinin işletmede yer alış biçimini tayin eder" derken Lenin, sermayesi çok küçükse kendisinin de işçi olmak durumunda bulunduğunu, yok değilse bu takdirde çalışmayı bırakarak ticaret ve işletme fonksiyonlarını yerine getireceğine işaret ediyordu. (*Toplu Eserler*, İng. basım, C. 3, s. 357)

Ücretli emek kullanmayan bağımsız küçük üretici ile kapitalist arasında ara adımların da olduğu belirtilmelidir. Küçük işletme sahibi ücretli emek kullandığında, yalnızca kendi emeğinin değil, ücretli işçilerin artık-emek ürününü de kendisine mal etmektedir. Ancak bu takdirde bile, küçük işletme sahibi kelimenin tam anlamıyla kapitalist değildir. Kazanç hemen tümüyle mülk sahibi tarafından tüketildiği ve sermaye birikimi, üretimin genişletilmesi için bir kaynak olmadığından, söz konusu olan yalnızca bir basit yeniden üretim sürecidir. "Kapitalist üretimin amacı yalnızca geçim araçlarını kazanmak olmadığı, zenginliği artırmak olduğu için, bizim iki işçili adamımız hiç bir zaman kapitalist olmayacaktır" (Marx-Engels, *Toplu Eserler*, İng.basım, C. 20, s. 116)

KÜÇÜK burjuvanın ekonomik ve sosyal konumu, esas olarak üretimin kendi emeğine dayanmasıyla kapitalistten ayrılır. O halde bir işletme sahibini kent küçük burjuvazisi olarak tanımlayan ilk ve ana kriter, üretim sürecine şahsen katılmasıdır. Bu süreçte mülk sahibi ve aile bireylerinin varlık temelini kendi emeği oluşturur. Burjuva iktisatçıları küçük işletme tanımı yaparken, sık sık istihdam edilen sayısı, sermaye miktarı vb. nicel ölçütlere başvuragelmişlerdir. Ne var ki, son derece hareketli ve anlatım gücü sınırlı olan nicel ölçütler, günümüzde teknolojik gelişmelerle iyice yetersiz kalmıştır. Bunun yerine daha karmaşık (yönetimde organizasyon ve rasyonellik vb.) ölçütler geliştirildiği görülmektedir. Ancak, sosyo-ekonomik kriterler yerine, organizasyon, teknolojik, ekonomik vb. kriterlerden yola çıkarak, burjuva iktisatçıları küçük burjuva ve kapitalist işletmeler arasındaki en önemli sınıf farklılıklarını gözardı etmeye çalışmaktadırlar. Oysa, herşeyden önce, bilinir ki kapitalist üretim ilişkilerinin temelinde, kapitalistin ücretli işçilerin karşılığı ödenmemiş emeklerini kendine maletmesi gerçeği oluşturur. Bu bakımdan, burjuva iktisatçıların getirdiği kriterlere göre, örneğin kapitalistin işletmesindeki personel işlerine doğrudan mı baktığı, yoksa bu işler için bir personel müdürü tutup işyerine hiç uğramaz olduğu vb. arasında temel bir farklılık yoktur.

Küçük burjuva işletmeleri karakterize eden bir diğer önemli kriter, sermayenin yeniden üretimiyle ilgilidir. Genişletilmiş yeniden üretim, hatırlanacağı üzere, kapitalist üretimi ayırdeden yasadır. Kapitalist üretim artı-değere sürekli elkonulması ve sermayeye dönüştürülmesiyle karakterize edilir. Kapitalist bir işletme için, sermayenin büyümesi yalnızca bir amaç değil, aynı zamanda üretim sürecinin değişmez bir sonucudur.

Üretimi genişletmek istediğinde, küçük işletmeci yıllık kazancının önemsiz ya da oldukça küçük bir bölümünü sermayeye dönüştürebilecektir. Kazancın tümü ya da tümüne yakın bölümü mülk sahibinin geçim kaynağı olmaya hizmet ettiğinden, birikim, çok yavaş ve küçük işletmelerin pekçoğunda üretimin aynı ölçekte sürdürüldüğü koşullarda olmaktadır.

Burada bir tahrifata değinmek gerekir. Burjuva iktisatçıları sık sık, küçük işletmelerinin kârının, büyüklerinkinden daha hızlı bir artma eğilimi gösterdiğini söylemektedirler. Oysa bunun doğru olmadığını, küçük üretici kârının ücretleri de içerdiğini klasik burjuva iktisatçıları bile kabul etmek durumundadır. Marx'ın açıkladığı gibi, küçük işletme sahipleri için ortalamadan yüksek bir kâr normu, onların kendi kendilerine yaptıkları "ödeme" ile açıklanmaktadır.

Burjuva iktisatçılar, kapitalist ülkelerde küçük işletmelerin fazla olan sayısına işaret ederek, bundan Marx'ın üretim ve sermaye yoğunlaşmasının küçük ölçekli üretimin giderek tasfiyesine ve küçük burjuvazinin proleterleşmesine yolaçtığı yolundaki öngörüsünde yanıldığı sonucuna varmaktadırlar. Bunun anlamı, sermaye birikimiyle şiddetlenen sınıf kutuplaşmasının reddidir.

Küçük işletmelerin yok olmadığını, bilimsel-teknolojik gelişmelerden bu işletmelerin de yararlandığını ve yeni bir temele oturduklarını söyleyen burjuva iktisatçılar, bundan da küçük üretimin "istikrarı" sonucuna ulaşmaktadırlar. Gerçekten de günümüzde, geleneksel seyyar satıcılar, bakkal dükkanları, berberler, ayakkabı tamircileri vb. yanısıra danışma büroları, reklamcılık, teknik çoğalma işleri, otomobil ve elektronik tamir atölyeleri vb. sayısında hızlı bir artış görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde küçük işletmelerin henüz büyük bir önem taşıdığı ve gelişmiş kapitalist ülkelerde de, tekellere kıyasla ikinci sıraya atılmakla birlikte, tekelleşmeyle birlikte uzaklaştırıldığı alanlara yeniden "girerek" yahut yeni faaliyet alanlarında ortaya çıkarak varlığını sürdürmektedir. Bu durum Marksizm-Leninizmin tespitleriyle çelişmediği gibi, aksine onları doğrulamaktadır.

Sanayi üretiminin dışına itilmiş küçük işletmeler hızla inşaat, perakende ticaret ve hizmetler sektörüne kaymıştır. Bunlar yaygın küçük işletmecilik alanlarıdır. Ancak küçük işletmelerin çoğunluğu bu alanlarda yoğunlaşmış olsalar dahi, bu sektörler içindeki ekonomik rol ve etkinlikleri toplam sayılarına hiç de denk düşmemektedir. Küçük ölçekte üretimin tasfiyesi, her yıl küçük işletme sayısında sürekli olarak belirecek doğrudan bir süreç değildir. Bu tasfiye her zaman ve her yerde küçük işletme sayısında sürekli bir düşme görülmesi şeklinde anlatılamaz. Belirli zamanlarda bazı dallarda küçük işletme sayısında belirli bir artış da olabilir. Bu durum kapitalist ekonominin tüm dalları ve alanlarında küçük ölçekli üretimin, büyük ölçekli üretim tarafından safdışı edilmesi yolundaki temel eğilimin değişmesi anlamına gelmemektedir. Üretim ve sermaye yoğunlaşması, yalnızca maddi üretim alanında değil, çok sayıda küçük işletmenin yoğunlaştığı ticaret ve hizmetler alanında da (örneğin büyük satış merkezlerinin açılması, tek bir şirkete bağlı mağazalar, lokantalar, oteller zinciri vb.) sözkonusudur.

Kapitalizmin gelişmesi, sermayenin sürekli birikimi ve yoğunlaşması eşliğinde gerçekleşmiştir. Yoğunlaşma, bağımsız işletme için gerekli asgari sermaye ölçüsünü de artırmıştır. Pekçok dalda üretim ve sermaye yoğunlaşması yalnızca küçük değil, orta ölçekli kapitalist işletmelerin de kapanmasına yol açmaktadır. Küçük üretici tabakanın giderek azalmasına, şahsi işletme sahibi ve ona yardım eden aile bireylerinin ücretli işçi saflarına geçmelerine yol açan genel eğilim, görünürdeki tüm duraklamalara, zigzaglara rağmen gelişmeyi sürdürmektedir.

Ekonomik bakımdan, tüm kent küçük burjuvazisinin homojen bir kitle oluşturmadığı açıktır. Bunlar arasında sermaye ve gelir büyüklüğü bakımından diğerlerini birkaç kez geçenler olabilir. Ama günümüzde küçük burjuvazinin çoğunluğu son derece güç koşullarda yaşamakta, kimileri büyük kapitalist işletmelerde çalışan işçilerin bir kısmından daha da kötü koşullar içinde bulunmaktadır.

KÜÇÜK burjuvazi çoğu zaman işçi sınıfının yoğun mücadelelerle kazandığı sosyal haklardan yoksundur. Ve çalışma günü işçininkinden uzundur. Eğer çalışma gücünü kaybederse kapitalist toplum ve devletin çoğu kez ona hemen hiçbir yükümlülüğü yoktur ve "kara günler" için bir kenara birşeyler koymamışsa, yapabileceği şey sadaka beklemek ya da lumpen-proleterleşmektir.

Burjuva iktisatçılar, küçük işletmecinin tüm bu olumsuzluklara rağmen işçiye üstünlüğü olduğunu, bu üstünlüğün ise "bağımsızlık"ta yattığına inanırlar. Biçim olarak, küçük işletmeci bağımsız bir işadamına benzerlikler gösterir. İşletmesinin yerini kendisi seçer, üretim araçlarını mülk edinir ya da kiralar, gerekli malları kendi parasıyla alır, işçi çalıştırır vs. Gerçekte ise bu, görünüşte bağımsızlıktır. Çünkü, kural olarak, küçük burjuva, işi yürütmek üzere yeterli araçlara sahip değildir, ek finansman kaynakları aramaya yönelir. Çoğu kez akraba ve dostlarından yardım görür, ama bu yetmez. Az bir kısmı, bankadan borç alabilirse de, bunlar küçük işletmelere kredi vermeye kolay kolay yanaşmadıklarından, başvurulacak kaynak, sanayici ya da toptancıdan sağlanacak kısa vadeli ticari kredilerdir. Bu kredilerin, borçların yüksek faizleri küçük işletmelerin bağımsızlığı ve hareket özgürlüğünü hemen tümüyle ortadan kaldırıp, onları kapitalistlere bağımlı kılar.

Durum böyleyken, büyük çaplı yıkıma uğradığı ve üretim alanı dışına itildiği halde, küçük işletmeciliğe neden aşırı bir talep gözlenmektedir?

Bu soruya çeşitli cevaplar verilebilir. Bu olgu karmaşık bir olgudur ve bir dizi faktör hareketinin sonucudur. Ticaret ve hizmetler alanındaki gelişme, çok sayıda küçük işletmenin varlığını sürdürmesini sağlamaktadır. Ana dalların dışına itilmiş de olsalar, büyük şirketlerin yan işlerini, hizmetlerini yapabilmektedirler. Ülkenin sanayileşmesi, kentleşme, büyüyen kentlerde işçilerin yerleşim alanlarının oluşması, kısaca kent nüfusundaki artışla gelen perakende satış ve nüfusa hizmet götüren diğer işlerin gerektirdiği geniş ağ, pek fazla sermaye gerektirmeyen geniş bir çalışma alanı açmaktadır. Her mahalleye hizmet götürmek büyük şirketler için kârlı olmadığından, diğer yandan yine büyük sermaye açısından küçük işletmeleri ortadan kaldırmak her zaman, her yerde kârlı olmayabileceğinden, bu işletmeler büyük sermayenin el atmayı düşünmediği yerlerde, bir yandan da gelişen teknolojiyle birlikte büyük işletmelerin tamamlayıcısı olarak ortaya çıkmaktadırlar. Kısaca, görünürde bağımsız olan bu işletmeler, gerçekte büyük sermayeye bağımlıdırlar.

Ortadan kalkan eskilerin yerine yeni küçük işletmelerin geçmesini getiren bu dış faktörler, yine de insanların neden küçük işletmeciliğe yöneldiğini yeterince açıklamıyor. Burjuva iktisatçılar küçük işletmelerin gerisinde, insanlarda oldukça gelişkin olan bir "özel mülkiyet güdüsü" aramaktadırlar. Gerçekten de kapitalist sistemin içerdiği bireycilik kültü, para kazanma, kâr hırsı insanların bir kısmını etkileyebilir.

Geçim koşullarının istikrarsızlığına, türlü ihtiyaç ve yoksunluklarına rağmen küçük işletmecinin yine de var gücüyle işine sarılmasında etken olan bir dizi objektif ve subjektif faktör vardır. Küçük burjuvazi kuşkusuz, mülk sahibi olarak bir takım alışkanlıklara, "güdü"lere sahiptir. Toplumda egemen ideoloji ve değer yargılarının güçlü etkisi altındadır. İnsanlar arasında kâr etme hırsı, rekabet ve "şahsi başarı"nın etkin motifler olarak öne çıktığı ilişkilerde, kişinin "kendi işinin" olması bir statü sembolüdür. Mülk sahibi olmak, pekçok insan için, özgür ve bağımsız olmak; kapitalist toplumda zaman içerisinde "başarılı bir insan" olabilme şansına da sahip olmak anlamını taşır. Küçük işletmelerin bağımsız ve başarılı oldukları yolundaki iddiaların ise gerçekle ilgisi pek azdır oysa. Bununla birlikte pekçok küçük burjuva, işlerinin başarılı olacağına dair inançlarını inatla korumaya uğraşırlar. Ancak onları işletmelerine bağlı kılan esas neden, daha yüksek ücret alma ihtimali de olsa, işçi olmaktansa, kendi "işine" sahip olma duygusudur.

Durum böyleyken, neden küçük üreticilerin büyük bir kısmı en az kâr getiren ve en dolu iş alanlarına, yani, rekabetin işletme sayısıyla doğru orantılı arttığı düşünüldüğünde, sermayeyi kaybetme riskinin özellikle büyük olduğu alanlara kaymaktadır? Ve küçük işletmelerin çoğu yaşama koşulları aynı alanda çalışan ücretli işçiden daha kötü olduğu halde, neden işlerinden bir türlü vazgeçmemektedirler? Bu soruların cevabı, insanların psikolojilerinin ötesinde, kapitalizm altında var olan objektif koşullarda aranmalıdır. Küçük ölçekli çalışma alanlarındaki doygunluğun gerçek nedenini anlamak için kapitalizmde karakteristik bir olguya, nispi nüfus fazlasına eğilmek gerekir. Bilindiği gibi, kapitalizmde genişletilmiş yeniden üretim, nispi bir işgücü fazlalığı, nispi nüfus fazlalığı yaratır. Nispi diyoruz çünkü söz konusu olan, gerçekten çok sayıda işçi değil, kapitalist üretimin ihtiyaçlarına oranla çok sayıda işçidir. Yoksa, örneğin sosyalizmde üretimin büyümesi, teknolojik, ekonomik gelişme işçi fazlalığını yaratmaz, işsizlik sözkonusu değildir. Nispi fazla nüfus kendisini çeşitli biçimlerde gösterebilir. Bunlar arasında örneğin kır ve kentte şimdiki durumda tuttukları bir iş olan, yani "meslekleri" olan ama gerçekte yedek sanayi ordusunun bir bölümünü oluşturan potansiyel nüfus fazlası da vardır. Lenin, kapitalist toplumda nispi nüfus fazlasının bir ifadesinin küçük esnaf, zanaatkâr ve küçük ölçekli üretim yapan diğerlerinde bulunabileceğini belirtiyordu. İflas eden küçük üreticiler ve işsiz kalmış işçilerin (kimi zaman kalıcı olarak) küçük esnaf, seyyar satıcı ve emlak komisyoncusuna dönüştüklerini kaydederek, Lenin şöyle diyordu:

"Bu iş alanlarının fazlasıyla dolu olduğu olgusu hiçbir şekilde küçük üretimin yaşama kabiliyetine değil, kapitalist toplumda sefaletin arttığına işaret eder." (Lenin, *Toplu Eserler*, İng. basım C. 4, s. 199)

Burjuva faşizm teorilerinin eleştirisi – III

Günümüzdeki burjuva faşizm yorumlarını aralarındaki tüm farklılıklara rağmen birleştiren temel yine değişmiyor: Marksist-Leninist faşizm kavrayışını ve teorisini tahrif etmek ve ona karşı mücadele yürütmek. Bu, çoğu kez eski antimarksist metodlarda olduğu gibi, önce güya "Marksist" bir görüş oluşturup, daha sonra bunun yanlışlığını, keyfini çıkararak ortaya koymak şeklinde gerçekleşiyor.

KARL Dietrich Bracher'in "Günümüzde Faşizm, Totalitarizm ve Demokrasi Üzerine Tartışmalar" adlı kitabı ile bu kitabında dile getirdiği düşünceler çerçevesinde kaleme aldığı "Avrupa'nın Krizi 1917-1975" adlı kitabı, özellikle totalitarizm konusuna ayrılmıştır. Bracher'in her iki kitabının da özünü, 1917 Büyük Sosyalist Ekim Devrimi ile başlayan ve daha sonraki yılları da etkileyen çağın karakterini tahrif etme çabası oluşturuyor. Kapitalizmden sosyalizme geçişi başlatan bu çağ, mutad totalitarizm doktrini ile "demokrasi" ve "totalitarizm" arasında tarih boyunca süren çatışmanın yeni bir evresi olarak takdim edilmekle kalınmıyor, başlayan bu yeni evre ile "demokrasi ve diktatörlüğün özü sorununun" 20. yüzyılın en önemli sorunu haline geldiği de iddia ediliyor. Bu arada daha önceki totalitarizm doktrinlerinde olduğu gibi, "demokrasi", "özgürlükçü demokratik hukuk devleti" ve "Avrupa'ya özgü yaşam tarzı" olarak tanıtılırken, faşizm ile sosyalizm ve komünizm de "totalitarizm"in temel varyantları diye gösteriliyor. Bracher bu tespitlerinden hareketle, "faşizm yorumunda" "milliyetçilik ve totalitarizmin" daima "komünist diktatörlüğün tecrübeleri ile birlikte" ele alınması gerektiğini de ileri sürüyor.

Totalitarizm doktrininin bu uygulamasında eskisinden farklı olarak daha ateşli bir antikomünizm ve antisovyetizm göze çarpmaktadır. Bu durum özellikle Bracher'in geniş hacimli "Avrupa'nın Krizi" adlı kitabında kendini gösteriyor.

Bracher'in bu kitabında hakim olan ilkel ve o ölçüde de kindar antikomünizm ile onun Lenin'i Hitler'in en önemli selefi olarak ilan eden ve bundan da tüm faşizm yorumunu türeten iddiaları, öteki burjuva tahlillerini oldukça geride bırakıyor.

Bracher daha da ileri gidip "Avrupa yaşam tarzının komünist ve faşist totaliter diktatörlükler tarafından çifte tehdit altında bulunduğu"nu, fakat —burjuva parlamentarist egemenlik sisteminin esas olarak "sağ tehlike" tarafından tehdit edildiği şeklindeki eski tezinden vazgeçerek— şimdi "komünist Marksizmin" her türden demokrasinin esas düşmanı olduğunu ileri sürüyor. Buna bağlı olarak faşist diktatörlükler, Rusya'daki Büyük Sosyalist Ekim Devrimi'nin neden olduğu "antidemokratik devrimler dalgasının" bir unsuru olarak gösteriliyor. Bu arada faşist diktatörlüklerin tarihsel görünüm biçimleri de, günümüzdeki sosyalist devletleri karalamanın bir ölçüsü olarak kullanılıyor: meselâ Bracher'in sözkonusu kitabında Demokratik Almanya Cumhuriyeti, "ikinci Alman diktatörlüğü"nün gelişiminin bir biçimi olarak belirtiliyor. Batılı emperyalist güçlerin faşist Almanya ile yaptıkları ve 1938 Münih Anlaşması'yla en üst şekline ulaşan uğursuz pakttan yola çıkarak "totaliter sistemlerle" uzlaşma yapılamayacağı tarihi "dersini" çıkaran Bracher, bu tespitinden hareketle, sosyalist devletler bilimsel sosyalizmde ısrar ettikleri sürece uluslararası bir yumuşamanın "sahte bir barış" olacağını da ileri sürüyor

Yine Bracher bilimsel bir kategori olarak faşizm kavramını tümden reddediyor ve bunun yerine sadece "totaliter" ya da "totalitarizm" genel kavramını geçiriyor. Totalitarizm kavramının yerine genel bir faşizm kavramının geçirilmesinde esas sorumluluğun 60'lı ve 70'li yılların demokratik hareketlerine ve terörizme ait olduğunu da ileri süren Bracher, kapitalist ülkelerdeki terörizmin "belirgin şekilde sol eğilimli" olduğu ve genel olarak "Marksizme dayandığı" tespitini yapıyor, buradan hareketle bilimsel sosyalizme ve sosyalist ülkelere totalitarizm doktrininin radikal şekilde uygulanmasını da talep ediyor.

Bracher, ortaya attığı bu aşırı antikomünist totalitarizm kavramıyla CDU'lu çevrelerin gözdesi ve bu partinin kongrelerinin baş konuşmacılarından biri olmakta gecikmedi.

Faşizm problematiğinde totalitarizm doktrininin başka bir varyantını Karl Dietrich Erdmann 1976 yılında yayınlanan "Dünya Savaşları Çağı" adlı kitabında geliştirdi. Erdmann'ın bu doktrini esas olarak dünya tarihi açısından kapitalizm, faşizm ve komünizm arasında inşa ettiği "üçlü bir ilişki"ye dayanıyor. Buna göre "Sovyet komünizmi faşist kapitalizmin olduğu gibi, liberal-burjuva kapitalizmin de karşıtıdır; liberal-burjuva kapitalizm komünist ve faşist totalitarizmin, faşizm de rasyonalizmin, demokrat liberalizmin modernliğinin ve komünizmin karşıtıdır."

Erdmann kitabında Nolte tarafından daha önce ortaya atılan ve 1917/18 ile 1945 arasını faşizm dönemi olarak niteleyen belirlemesini reddetmekle birlikte, bazı ilginç yeni vurgulamalar yapıyor: "Yüzyılımız tarihinin çehresini sadece faşizm değil, ayrıca liberal burjuvazi, faşizm ve komünizm arasında karşılıklı olarak değişen ittifak ve düşmanlıklar da belirlemektedir." Erdmann gerek İkinci Dünya Savaşı sırasında gerekse çağımızda kapitalist ülkelerin faşist yönetimlerle giriştiği ittifakı komünist ülkelere de yaygınlaştırarak, komünizm ile faşizm arasında da ittifak kurulabileceği iddiasını ileri sürüyor.

Faşizmin halk kitleleri ve kapitalist toplumun tek tek sınıf ve katmanlarıyla olan ilişkisi, uluslararası faşizm tartışmasının en önemli sorunlarından biri olmuştur.

Burjuva tarih yazımında egemen olan temel bir özellik, *faşizmin halk kitleleriyle olan ilişkisini değişik biçimlerde tahrif ederek*, tekelci burjuvaziyi ve emperyalist egemenlik sistemini temize çıkarmak ve bu arada kitleleri suçlu göstermektir. Bu faşizm yorumunda milliyetçilik faktörü, faşizmin kitle etkinliğini izah etmede başlıca dayanak noktalarından birisi durumundadır.

Burjuva tarih yazımında faşizmin kitlelerle olan ilişkisini yorumlamada özellikle üç görüş açısı özel bir önem kazanmıştır.

Birincisi: Egemen faşizm tarihi yazımı, gelişkin kapitalist ülkelerdeki ve Üçüncü Dünya olarak anılan ülkelerdeki 60'lı ve 70'li yıllarda güçlenen faşist hareketlere, faşizmin ilk planda kitlelerin milliyetçi taleplerinin bir ifadesi olduğu şeklindeki iddiayı yeniden piyasaya sürerek tepki gösterdi. Faşizmin sınıf karakterini onun etkin olduğu kitle tabanından çıkaran bu türden faşizm yorumları, daha 50'li yıllarda burjuva tarih yazımında NATO ortağı F.Almanya'nın egemen sınıf güçlerine itibarlarının geri verilmesinde hizmet etmişti. Almanya'daki faşist diktatörlüğün "sınıfsal düzene karşı mücadelede" oluştuğu ve faşizmin "aşağıdan" iktidara geldiği iddiasının yeniden ısıtılıp piyasaya sürülmesinden sonra, şimdi de faşizmin kitle ilişkisini "kitlelerin milliyetçileşmesine" bağlayan iddialar ortaya atılıyor.

İkincisi: Faşizmi "sosyal bir hareket" olarak farklı şekilde analiz etme çabaları da görülmektedir. Bu tür faşizm yorumlarının büyük çoğunluğu için karakteristik olan şudur: Birinci Dünya Savaşı, dünya ekonomik krizi vb. gibi somut tarihsel olayların belirli sosyal katılanlar üzerindeki etkileri araştırmakla birlikte, emperyalist egemenlik sistemi, kapitalizmin genel krizinin birinci dönemi ve sınıf mücadelesinin yeni şartlarının gelişkin kapitalist ülkelerdeki burjuva toplumunun politik örgütlenmesinde zorunlu kıldığı değişiklikler arasında mevcut karşılıklı ilişkiler reddedilerek, faşist parti, örgüt ve eğilimlerin ortaya çıkışı kural olarak tek tek katman ve grupların özellikle de şehir küçük burjuvazisinin sosyal ve politik durumlarının bir ürünü olarak gösteriliyor.

Üçüncüsü: Burjuva tarih yazımında 70'li yıllardan bu yana faşizm ve işçi sınıfı arasındaki ilişkiler giderek daha yoğun bir biçimde tartışılmaya başlandı.

İşçi sınıfı ile faşizm arasında derin karşıtlık ve çelişki, burjuva tarihçiler bakımından da gözardı edilemez bir faktör olduğundan, Mason gibi tarihçilerin Alman işçi sınıfını 1933 yılından sonra da "acımasız kapitalist çıkarların ve Nasyonal Sosyalist politikaların" bir aracı haline getirilmeye karşı aktif şekilde karşı koyan ve mücadele eden bir güç olarak değerlendirdiği tespitlere, burjuva tarih yazımında rastlanmaktadır. Mason yukarıdaki bu doğru tespitine rağmen "İşçi Sınıfı ve Halk Topluluğu" adlı kitabında, kapitalist ekonomik düzen ile, giderek bağımsızlaşan ve böylece sınıf egemenliği mekanizmasını yürürlükten kaldıran politik (faşist) diktatörlüğün yan yana varolduğu tezini ileri sürer ve bu bakış açısı onun faşist rejimin sınıfsal yapısını doğru olarak kavramasını engeller.

İşçi sınıfı ile faşizm arasındaki ilişkiyi antikomünist amaçlarla manüple eden düşüncelere de burjuva tarih yazımında sıkça rastlanmaktadır. Kuzey Amerikalı politologlar tarafından geliştirilen bu tür faşizm tarihi yazımları, işçi sınıfının faşizm tarafından "tam bir isabetle tesbit edilen ve kullanılan devrimci olmayan mizaca" sahip olduğunu iddia ederek, faşizm ve işçi sınıfı arasında özden kaynaklanan bir ilginin olduğunu kanıtlamaya çalışıyorlar.

Bu tür tahrifatların en uç noktası olarak göze çarpanı da NSDAP'yi bir işçi sınıfı partisi olarak tanıtan görüşlerdir. (Max Kele'nin "Naziler ve İşçiler" adlı kitabında olduğu gibi). Bu türden ilkel ve saçma tarih yorumları büyük bir yaygınlık bulamamasına rağmen, yine de günümüz burjuva tarih yazımındaki faşizm yorumlarında belirli bir yaklaşımı ve doğrultuyu temsil ediyorlar.

Burjuva tarih yazımındaki hemen tüm faşizm yorumlarında tarihsel subjenin, subjektif faktörün ya da tarihin bazı elemanlarının tek yanlı vurgulanması ve soyutlanması, değişik yoğunluk ve biçimlerde de olsa sıkça göze çarpar. Bu, ya faşist partinin iktidarının aşırı ölçüde vurgulanması, ya yürütmenin bağımsızlaştığının ileri sürülmesi, ya da faşist diktatörün ölçüsüz şekilde abartılması şeklinde kendini açığa vurmaktadır.

Burjuva faşizm yorumlarında subjeyi abartan ilginç bir ifade şekli de *faşizm problematiğinin psikolojik faktörlerle* ele alınmasıdır. Burjuva tarih yazımında ABD'den kaynaklanan bu türden faşizm yorumları, 60'lı yıllardan bu yana giderek güçlenen bir gelişme izledi. Bu durum aynı zamanda burjuva toplumunun manevi krizinin derinleştiğinin, yine kapitalist toplumun geçmişteki ve günümüzdeki krizlerini psikolojik faktörlerle açıklamaya çabalayan burjuva tarihçilerinin açmazının da bir göstergesidir.

Psikolojik faşizm yorumlarında faşist önderin kişisel gelişim özelliklerine (mesela çocukluğundaki) olduğundan fazla önem veren, fakat onu faşist parti ve devletin başına geçiren ve psişik kişisel özelliklerle açıklanamayacak sosyal faktörleri dikkate almayan ya da inkar eden biyografik çalışmalara sıkça rastlanmaktadır.

Subjektivist faşizm yorumları en üst noktasına 70'li yılların ortasında yaygınlaşan ve *Hitler dalgası* olarak adlandırılan bir akımla ulaştı. Özellikle ABD ve F. Almanya'daki egemen burjuva tarih yazımı, daha önceden rastlanmayan kapsam ve yoğunlukta burjuva faşizm eleştirisinden vazgeçerek, Hitler'in ve onun caniyane politikasının olumlu özelliklerinden sözeden noktaya kadar geriledi.

F.Almanya'daki burjuva tarih yazımı, faşist egemenlik sistemini "Hitler'in diktatörlüğüne" indirgeyen ve Hitler'i "tek suçlu" olarak gören değişik türden tezlerle, oluşmuş faşizm imajının yıkılmasında önemli bir işlev gördü. Özellikle F.Almanya halkının geniş bir kesiminin bilincinde faşizm imajının, Hitler'in şahsında somutlanan "iktidarın kötüye kullanılması", "terör" ve "zorbalık" biçiminde yerleşmesinde, bu yorum tarzının etkisi büyüktür.

Öte yandan bu tür tezler, *Hitler dalgası* olarak adlandırılan dönemde yazılan bir çok yayına düşünsel olarak da kaynaklık ettiler. Nitekim kapitalist ülkelerde en yaygın şekilde satılan Hitler biyografisinde, Fest, Hitler'in "kimsenin aracı" olmadığını kanıtlamaya çalışır ve psişik özelliklerini abartarak onu tarihsel büyük bir kişi olarak değerlendirir.

Hitler'i "tek suçlu" olarak gören daha önceki tezlerden farklı olarak, Fest, tarihsel suç yargısını "ahlaki bakışla" reddeder ve bunun yerine "tarafsız" ve "objektif" "tek sorumlu" ya da "tarihsel büyük bir şahsiyetin kişisel özelliği" terimlerini geçirir. Fest'in Hitler'i bu şekilde değerlendirmesi, sadece faşizmin emperyalist sınıf güçlerinin değil, ayrıca Hitler'in ve bununla birlikte faşizmin de aklanmasına hizmet etmektedir.

Fest bu yorumuyla F.Alman tarihçileri arasında da tasvip görmekte gecikmedi. Nitekim Theodor Schieder Fest'le dayanışmasını dile getirdi, Bracher ise Marksist tarih düşüncesiyle polemik yapmak için onun argümanlarını kullandı ve Fest'i "çok az şey anlatan genel bir faşizm teorisinin moda şeklinde kullanılmasından" imtina ettiği için övdü.

"Hitler dalgası" adlı akım neofaşist güçleri yeniden ideolojik faaliyete girmek için de cesaretlendirdi. Nitekim Erich Kern'in "Adolf Hitler ve Üçüncü Reich", David L.Hogga'nın "Gereksiz Savaş", Albert Speer'in "Spandau Günlüğü" ve Carl Vincente Krogmann'ın "Almanya'nın Geleceği Sözkonusudur" adlı kitaplarında, önceden olduğu gibi Hitler ve faşist yönetici klik aklanmakla kalmıyor, Alman faşizmi 2. Dünya Savaşı'nın çıkmasındaki sorumluluğundan da kurtarılıyor.

"Hitler dalgası" ile mukayese edilemeyecek politik-tarihsel görüşlerine rağmen subjektivist burjuva faşizm yorumunun bir başka şekli de, Alman halkının tarihini tek yönlü olarak kavrayan biçimlerde kendini gösteriyor. Bu subjektivist faşizm yorumunda, 30'lu ve 40'lı yıllarda ortaya çıkan ve Alman tarihinin bir dizi özelliklerini abartarak, bundan "Alman sefaleti" tezini üreten görüşler yeniden hayat buldular.

Halkları anti-Hitler koalisyon saflarında mücadele etmiş ülkelerdeki kimi burjuva tarihçilerinin F.Almanya'daki burjuva demokrasisine yönelen neofaşist saldırılardan ve milliyetçi eğilimlerden duydukları endişeleri dile getiren yorumlarına da rastlanıyor. Bu tarihçilerden bazıları Alman emperyalizminin özel saldırganlığını, Almanya'nın Batı Avrupa ve ABD'den "farklılığını" ve Almanya'daki egemen sınıfların faşist diktatörlük ve onun yayılmacılığıyla uzlaşmasını, Alman tarihinde sürekli bir çizgi halinde egemen olan gerici fikirlere ve buna uygun düşen militan "Alman" düşünce geleneği ve davranış tarzına bağlı olarak açıklamaya çalışıyorlar.

Bu türden yorumlar sık sık Alman tarihinin ve kültürünün önemli demokratik geleneklerini de inkar ediyorlar. Bu arada vülger bir tarzda toplumsal bir düzen olarak değerlendirilen "pluralist Batı değerler sistemi"nin faşizmi yarattığı da bu görüşü savunanlar tarafından ileri sürülüyor. Bu subjektivist faşizm yorumlarının aşırı biçimleri, faşizmin kurulmasında Almanları faşizme olağanüstü yatkın kılan "Alman mentalitesi"nin etkin olduğunu bile savunuyorlar.

Bu türden kaba milliyetçi görüşlerden farklı olarak, faşizmi sosyal ve psikolojik faktörleri birleştirerek "tipik grupsal davranış biçimleri ve alışkanlıkları" ile (meselâ 1914-1920 arası Alman gençliği) açıklamaya çalışanlar da mevcut. Bu faşizm araştırmaları bazı önemli tespitlerine rağmen, Almanya'da faşist hareketlerin niteliğini yine de açıklayamıyorlar. Bu faşizm yorumları son duruşmada faşizmi "karizmatik önder" ve hayal kırıklığına uğramış grupların saldırgan kitle hareketiyle açıklıyor.

* * *

GÜNÜMÜZDEKİ burjuva faşizm yorumlarını aralarındaki tüm farklılıklara rağmen birleştiren temel yan şudur: Marksist-Leninist faşizm kavrayışını ve teorisini tahrif etmek ve ona karşı mücadele yürütmek. Bu çoğu kez eski antimarksist metodlarda olduğu gibi, önce güya "Marksist" bir görüş oluşturup, daha sonra bunun yanlışlığını keyfini çıkararak ortaya koymak şeklinde gerçekleşiyor. Marksist-Leninist faşizm kavrayışına genellikle şu üç noktadan saldırılmaktadır:

Birincisi, Marksist-Leninist teori ile ampirik tarihi araştırma arasında bir uyumsuzluk olduğu iddia ediliyor, *ikincisi*, bu teori doğmatik tek yanlılıkla ve kapitalizm ile faşizm arasında kaderci bir ilişki inşa etmekle suçlanıyor, *üçüncüsü*, bu teorinin 1933-1945 yılları arasında Almanya'daki faşist diktatörlüğün özelliklerini genelleştirerek, şematik bir şekilde diğer ülkelerdeki duruma aynen uyguladığı öne sürülüyor.

Gerçekte ise Marksist-Leninist faşizm teorisi devrimci işçi hareketinin, faşist hareketlerin daha 20'li yıllarda İtalya ve Almanya'da ilk defa ortaya çıkmasından başlayarak uzun yıllar boyu biriktirdiği deneyler üzerine kuruldu. Bu teori gerçek tarihsel sürecin tecrübelerini genelleştirdi. Faşizmi tanımlama sürecinde önemli niteliksel sıçrama ise, iktidardaki faşizmin sınıfsal karakterinin Komünist Enternasyonal'in VII. Dünya Kongresi'nde Dimitrov tarafından yapılan tahliyeyle oldu. Bu tahlil, faşizmin kesin bir bilimsel analizini ortaya koydu. Fakat nasıl ki, Marx'ın kendi zamanında kapitalist sömürünün özünü ortaya koyan artı-değer teorisini keşfetmesi, kapitalist sistemin bütün görünümlerini kavramak için gerekli bilimsel araçların tümünün yerine geçmediyse, faşizmin ana niteliğinin belirlenmesi de, Marksist-Leninist faşizm kavrayışının tüm yönlerini kapsamaz. Bu kavrayış ve onun temelinde yatan teori, emperyalist aşamadaki kapitalizmin ve onun tekelci devlet kapitalizminin egemenlik sistemi olarak ekonomik, politik ve ideolojik şekillenmesinin karmaşık bir analizine ve buna bağlı olarak faşist egemenlik biçiminin sermayenin diğer egemenlik biçimlerinden niteliksel olarak farklı olduğunun tespitine dayanmaktadır.

***

Gazetemizde üç bölüm halinde yayınlanan "Burjuva Faşizm Teorilerinin Eleştirisi" incelemesi, Türkiye ilerici kamuoyunda pek az tanınan faşizmin değişik burjuva kavrayışlarının ve zaman zaman "Marksist" iddialarla ortaya çıkan tahlillerin özet bir eleştirisi niteliğini taşımaktadır. Pahl-Rugenstein yayınevi tarafından 1980 yılında yayınlanan "Faschismus Forschung" (Faşizm Araştırması) adlı kitaptan yararlanarak hazırladığımız bu özetlemede sözü edilen bazı burjuva faşizm teorilerinin, Türkiye'de kimi çevrelerin bilinen çarpıtmalarına ve gelecekteki muhtemel tartışmalara ışık tutması açısından ana bölümler halinde ele alınmasında yarar görüyoruz. Önümüzdeki sayıdan başlayarak bu konuları ele alacağız.

Basından... Basından... Basından... Basından... Basından... Basından...

"İktidarlar polisi kullanır"

22 NOKTA 30 MART 1986

1963-1970 dönemlerinde İstanbul ve Ankara'da Emniyet Müdürlüğü görevlerinde bulunmuş olan SHP'nin HP kökenli milletvekillerinden İbrahim Ural'ın işkence konusundaki "ilginç" görüşlerini aşağıda yayınlıyoruz.

Nokta: Eski bir emniyet görevlisi olarak işkence konusuna nasıl bakıyorsunuz?

Ural: İtalya'da da Fransa'da da bulundum. Orada da bir çeşit işkence uygularlar. Türkiye'de de kaba şekliyle yani dayak olarak hep olmuştur. Ama yurtdışında katiyen adam dövmezler. Mesela 10 litre suyu içirttikten sonra adamın karnını gıdıklarlar. Bu da feci bir işkencedir. Biz oralarda staj gördük. Türkiye'de olmuyor demiyorum. Ama unutulan bir nokta var. Sorgulama adli bir işlemdir. Polis savcı adına bu görevi yapar. Öyleyse neden kimse savcıyı suçlamıyor? İşin ilginç tarafı sıkıştığı zaman savcı da polis hakkında takibata geçiyor.

.....

Nokta: Aile savcıdan yanıt alamıyorsa, ne yapabilir?

Ural: Bunun üst makamı yok, o zaman Adalet Bakanlığı'na başvurup savcıyı harekete geçirmesini isteyebilir. Ayrıca aile işkenceden endişe ediyorsa, savcıya müraccat edip, "bundan sorumlu herhalde polis değil sizsiniz" derse, kimse o sanığa el süremez.

Dikkat edersiniz işkence iddiaları daha çok sıkıyönetim dönemlerinde yoğunlaşır. Sıkıyönetim dönemlerinde benim ölçüme göre, polis bir araçtır. Polis bir karar organı değildir. Ben sizi ancak acil bir vaka varsa kendim götürebilirim. Bu durumlarda haber alamadığınız bir yakınınız varsa, yukarıya başvurulabilirsiniz. Adam, oğlu, kızı, babası alınmış, günlerce haber alamıyor. Ve hepsi, bu namussuz polis yaptı diyor. Yanlıştır. Polisin hiç mi günahı olmaz. Olur. Ama topyekûn polisi işkenceden zevk alan adam topluluğu olarak göstermemek lazım. Polis, sorgulamayı başkasına nisbeten yapıyor. Yukardan emir verilmedikçe hiçbir şey yapamaz.

Nokta: İşkence yapın diye bir yazılı emir gösterebilir misiniz?

Ural: Sıkıyönetim dönemlerinde işkencenin yapıldığı yaygın kanaattir. Anayasanın geçici 15. maddesi "bu karar ve tasarruflardan yetkili kılınmış görevliler"i de içeriyor. Bu madde o devre ait suçları affediyor. Neden polis bunun dışında kalıyor. Hiç kimse işkence için emir veremez. Ama bu pratikte doğru değildir. Yazılı emir veremez ama sözlü verebilir. "Bu adamın kafasını kırın ve ifadesini alın." Hadi bakalım. Emniyet Müdürü olsan dahi böyle bir emir verilse çok çok bu kanunsuz bir iştir diyebilirsin.

Nokta: Siz böyle durumlarla karşılaştığınızda ne yaptınız?

Ural: Bazen uyguladık, bazen de uygulandığını söyledik, uygulamadık. Bu emirleri yerine getirmedikleri için görevden uzaklaştırılan polislerin sayısı bugün 6 bin civarındadır. Polisin hiçbir teminatı yoktur. Herkes iter kakar.

Türkiye'de Pol-Bir, Pol-Der'i polis değil, politikacı yarattı. Dernekler kanunu taslağının hazırlanmasında ben de vardım. Buna polis de dernek kurabilir hükmü iktidar tarafından eklendi. Demirel iktidarı zamanında.

Nokta: Polisin örgütü olamaz mı?

Ural: Sendika olabilir. Kanunen haklarını arar. Polisin sendika hakkı olsa bu haksızlıkların hiçbiri olmaz. Amirlerinin hepsi memur. Hangisi polisi koruyabilir? Kanunsuz şeyleri getiren adamdan bile çoğu kez çekindik. İçişleri Bakanı'nı görüyorsunuz, zamanında polisi şikâyet etmiş, bu kadar müdafaa edemiyorsa o zaman İçişleri Bakanlığı niye yapıyor?

İşkence iddiası yoğunlaştığı zaman Meclis'te bir komisyon kurulur. Sonra Meclis'e getirir ve bu rapor üzerinde görüşülür, karar verilir ve araştırmasını yapar. Ama her halûkârda polis siyasi polemik konusu yapılmaz. Sistematikse, hükümet aleyhine değilse makamları harekete geçirecek mekanizmaları geliştiririz. Ama bizim işimize gelmiyor. Çünkü her iktidar polisi kullanmak istiyor. Polis Kanunu da bunun için çıkarıldı. Adam dövme, kaba işkence her zaman vardır.

Nokta: Falaka ve elektrik uygulandığı bu tarihlerde de duyulmuştu. İstanbul'da, özellikle 6. Filo olaylarının ardından.

Ural: Ankara'da olduğunu hatırlamıyorum.

Nokta: 12 Mart'ta görevli değil miydiniz?

Ural: 12 Mart döneminde beni Narkotik şubeye almışlardı. Demirel almıştı. İşte bu emirleri yerine getirmediğim için. İlle işkence değil. Onların emri yerine getirilmediği için. Danıştaylık olmuştum.

Nokta: Bu sözünü ettiğiniz 7 yıl içinde İstanbul ya da Ankara Emniyetinde bir elektrik manyetosu yok muydu?

Ural: Eski bir emniyet müdürünün bir lafı vardır, "poliste işkence yoktur ama, falaka vardır," diye. Falaka yoktur diye kim söylerse yalan söylüyor. Ama sistematik işkenceyi ben kabul etmiyorum. Bir hırsız falakaya yatırılabilir. Hatta babaları da yatırmışızdır. Saçını da kesmişizdir. Ama siyasilere yoktur. Sıkıyönetim dönemlerinde belki vardır. Bu kadar iddialar çıktı.

Nokta: İşkenceyi durdurmak için ne yapılabilir?

Ural: Evvela sorgulama safhasındaki bütün hareketlerinden savcıyı sorumlu tutmak lazımdır. Bir de adli zabıta kurulabilir. Ya da belli bir grup savcının emrine verilebilir. Eğitim de önemlidir.

Nokta: Peki ya delile dayalı sorgulama konusu nasıl çözülebilir?

Ural: Bu, kolay çözülür. Ama politik konularda delil bulma son derece güç.

Nokta: Sorun fikir suçuysa zaten bunun nasıl delili olacak?

Ural: Af yalnız komünist memleketlerde ve Arap memleketlerinde var. Buralarda da adalet çok az. Hapislik çok fazla, cezalar çok ağır. O zaman ceza sistemimizi değiştirelim. Artık 20. asırda bazı şeyler, suç değil. Aflarla getirdiğimiz sistem de suçların çok ağır olduğunu kabul ediyor. Olay yine politikacının marifeti. Seçimde oy alacak. Adam öldürmeyi ayırmak lazım. Bu siyasi suç kabul edilmiyor artık. Ama fikir suçları... Ya affedin ya da cezalarını azaltın. İşkence iddialarının yüzde 99'u da bu insanlardan geliyor.

.....

Nokta: Siz kendiniz bizzat dayak ve işkenceye dahil oldunuz mu?

Ural: Adam dövme, saç kesme. Yapacağım zaman yalnız yapmazdım. Sabah 10'da gazetecileri çağırırdım. Özellikle o babalar için, çünkü onları kimse dövemezdi. Onların yanında dövüp saçını kestiğim olmuştur. İbreti vesile olsun diye. Hiçbir polis hiçbir kimseyi dövmedi, demek yalandır.

Meclis'in çalışmaması ve düşündürdükleri

Tercüman'ın 30 Mart tarihli Avrupa baskısında Yavuz Donat'ın köşesinde yayınlanan bu fıkrayı Prof. Memduh Yaşa anlatmış. Meclisin "hal-i pür melâl"inin kendi ağızlarından itirafı olan bu fıkra durumu çok güzel özetliyor.

Adamın birine sormuşlar:

-Sen çok mu kılıbıksın?

Adam cevap vermiş:

-Neden soruyorsunuz?

-Sizin evde hiç kavga olmuyor da ondan.

-İzah edeyim. Bu işin kılıbıklıkla ilgisi yok. Sadece bizim evde çok iyi bir işbölümü vardır. Bu yüzden hiç kavga çıkmaz.

-Nasıl bir işbölümü?

-Önemli işlerle ben uğraşırım, önemsiz konulara ise hanım bakar.

-Mesela?

-Çocuklar hangi okula gidecek? Hanım bilir. Ayda kaç lira harcayacağız, hanım bilir. Nasıl bir evde oturacağız, hanım bilir. İşte böyle "önemsiz işlere" **hanım bakar.**

-İyi ama sana hangi işler düşüyor ki?

-Önemli işler bana düşer. Meselâ ABD-Libya münasebetleri... Meselâ Humeyni'nin durumu Meselâ Güney Amerika'daki gerginlik...

••••••••

Yukarıdaki fıkra Meclis'in "**en önemli komisyonlarından birinde, Bütçe ve Plan Komisyonu'nda**" anlatılmıştır.

Fıkradaki "**kılıbık kocaya**" benzetilen ise TBMM'dir.

Fıkrayı anlatan parlamenter "**Meclis devre dışına çıkıyor... Çalışmıyor... Rejim zorlanıyor... Meclis'in gittikçe işsiz bırakılması birçok kişinin kursağındaki hevesi kabartır... Bunlar dost ikazıdır, kimse alınmasın**" diyor.

Bu parlamenter ve bunun gibi düşünenler Meclis'e "**tesadüfen**" giren kimseler olsa, üzerinde bu kadar durmaz, bunları yazmazdık.

Ama, fıkrayı anlatan Prof. Memduh Yaşa olunca "**düşünme ihtiyacını**" duyduk.

Dileriz ki, aynı ihtiyacı, "**üst kattakiler de**" duyarlar...

nokta 23 Mart 1986

Sopa kafasına geldi, hemen ölüverdi...

Nokta: Sabahattin Ali'yi öldürdüğünüzü mahkemede kabul ettiniz, 2 yıl hapis yattınız ve sonra serbest bırakıldınız. Bütün bu olayların üstünden nerdeyse yarım asır geçti. Bu süre içinde sizin gerçek katil olmadığınızı, zorlanarak cinayeti üstlendiğinizi ileri sürenler oldu. Şimdi yıllar sonra bir kez daha sormak istiyoruz, gerçekten Sabahattin Ali cinayetini siz mi işlediniz?

Ertekin: Sabahattin Ali'yi ben öldürdüm. Daha sonraları, bu konuda yazıp çizdiler. Çoğunu okudum yazılanların. Hiçbiri doğru değil. Gerçek benim anlattığım gibi.

Ben o zamanlar Sabahattin Bey'i tanımıyordum. Kitaplarını hep sonradan alıp okudum. Yolda bana açılıp, Bulgaristan'a kaçacağını, oradan Rusya'ya geçeceğini, Rusya'dan destek alıp, Türk devletini devireceğini anlattı. "O zaman seni de paraya pula boğarım" dedi. Kendisinden sonra iki üniversite öğrencisini daha geçireceğimi söyledi. Ama ben mahkemede iddia edildiği gibi sınır kaçakçısı falan değildim. Berber Hasan Tural tarafından Sabahattin Ali'nin yanında, daha o gün işe verilmiştim. Meğer onlar, Sabahattin Ali'yi kaçırmam için tezgâh hazırlamışlar. Ben oraları iyi bildiğim için benden yararlanmayı düşünmüşler. Yol boyunca Sabahattin Ali'yle tartıştık. Nuh diyor, peygamber demiyordu. Bulgaristan'a geçerse devlet için çok zararlı olacağını düşündüm. Zaten Bulgarlar ailemi öldürdükleri için onlardan çok nefret ederdim. Birden milli hislerim kabarınca, kendisini sakatlayıp güvenlik kuvvetlerine teslim etmeye karar verdim. Ama kaza sonucu, sopa kafasına geldi. Hemen o saniye ölüverdi. Kim ne derse desin, gerçek bundan ibaret. 84 yaşında kimden korkup da gerçeği saklayacağım? Bir Allah'a can borcum var.

Nokta: Ordudan silah çalıp Pomaklara sattığınız için 4 ay hapis cezasına çarptırılmış ve ordudan da atılmışsınız. Sınır kaçakçılığı yaptığınızı emniyet ifadelerinde itiraf etmişsiniz. Hatta kaçırdığınız kimselerin isimlerini vermişsiniz. Tüm bunlardan sonra, Sabahattin Ali'nin sözleri karşısında "milli hislerinizin" coştuğunu kabul edebilmek imkânsız gibi görünüyor.

Ertekin: Eğer bu denilenleri yapsaydım, tabii ki sözlerime güvenmeyebilirdiniz. Ama o olaylar, o şekilde cereyan etmedi. Silah işini başka subaylar yaptığı halde, ben iftiraya kurban gittim. Subaylar birbirlerine arka çıkıp, benim başımı yaktılar. Sınır kaçakçılığı ise kesinlikle doğru değil. Ben ordudan atılınca işsiz kalmıştım, iş arıyordum, ama kaçakçılık işine girişmedim.

Nokta: Bazı kişiler sizin Milli Emniyet'in ajanı olduğunuzu Sabahattin Ali'yi de görevli olarak öldürdüğünüzü iddia ettiler.

Ertekin: Biliyorum, hep muharrirler uydurup uydurup yazdılar. Ben o zamanlar, yani cinayeti işlediğimde, Milli Emniyet'in adamı değildim. Kimseden emir almadan kendi nefsim için yaptım bu işi.

Nokta: Peki, o yıllarda, böyle bir şey yapmanız istenseydi, yapar mıydınız?

Ertekin: Yapardım... Ama iki üç adamla Sabahattin Bey'in etrafını sarar, kıskıvrak yakalar, adalete teslim ederdim. Neden öldüreyim?

Nokta: Cinayeti işlediniz, ceset dağın başında kaldı. Ondan sonrasını bir kez de sizden dinleyelim.

Ertekin: Kırklareli'nden trene atladım, doğru İstanbul'a geldim. Birkaç zaman sonra, Karaköy'de geziniyordum. Köprünün üstünde eskiden tanıdığım Milli Emniyet görevlisi Zeki'yle karşılaştım. Ona Sabahattin Ali'yi öldürdüğümü anlattım, beni alıp Sirkeci'deki binaya götürdü. Orada da anlattım. "Şimdi o işi unut, bundan böyle bizim için çalışacaksın" dediler. İstekleri azılı bir komünist olan berber Hasan Tural'ı da yakalamaktı. Ben, Berber Hasan'dan Sultanahmet Cezaevi'nde yatmakta olan Ahmet Titiz'e verilmek üzere mektup alıyor, onu getirip Milli Emniyet'te okutuyordum. Sonra Ahmet Titiz'in mektubunu da alıp Milli Emniyet'e getiriyor, okunduktan sonra Berber Hasan'a götürüyordum. Bu böyle aylarca sürüp gitti. Bu arada ceset bulundu. Ben cezaevine mektup taşıma işine devam ediyordum, tabii ki Milli Emniyet, cezaevini ayarlamıştı, yani orada mektup alıp verirken yakalanmam söz konusu değildi.

Ertekin astsubaylıktan atıldı

Nokta: O halde nasıl yakalandınız?

Ertekin: Bir akşamüstü Milli Emniyet'in Sirkeci'deki binasında oturuyordum. İki sivil polis gelip, koluma girdi. "Hadi gidelim" dediler. Savcıya gittik, savcıdan tevkif mezekkeresi çıktı. Biraz şaşırdım haliyle. Sonra Kırklareli'ne gidildi, keşifte cinayeti işlediğim yeri gösterdim.

Nokta: İstanbul polisinin Bulgaristan'a adam kaçıran bir şebekeyi izlediği sırada "evinize" yapılan bir operasyon sonucunda yakalandığınız yazıldı, söylendi. Ama şimdi siz Milli Emniyet binasında gözaltına alındığınızı söylüyorsunuz.

Ertekin: Evimde yakalanmadım. Gözaltına alındığım günün sabahı kendim Milli Emniyet binasına geldim. Sabahtan akşama kadar oturdum. Gerçek budur.

Nokta: Ağır cezaya çarptırılacağınızdan, hatta idam edileceğinizden korkmuyor muydunuz?

Ertekin: Ortada ölü olduğu için, ceza vermek zorundaydılar. Ama ben vatan için hayırlı bir iş yaptığımdan cezamın hafifletileceğini tahmin ediyordum. Hakimler bile "Yattığı ile kalır" diyorlarmış. Milli Emniyetçiler "Biz memnunuz, ama elimizden bir şey gelmez, ortada ölü var" diyorlardı. Dört yıl yedim. Sonuçta af da çıktı, iki yılda kurtuldum.

Nokta: Daha sonraları Milli Emniyet'ten yardım gördünüz mü?

Ertekin: Hapisten sonra gidip kendilerinden iş istedim. Cevap vermediler. Ben de fabrikaya işçi olarak girdim. Bu işler böyle. Önce okşarlar insanı, sonra ne yaparsan yap derler. Her şey iş görülünceye kadar. Ben sonraları öğrendim ki, bu Sabahattin Ali çok yaman biriymiş. Bir türlü yıldıramamışlar adamı. Ben kendi nefsimi hiçe sayıp bu işi yapınca, etraftan kıskanıldım. Yani, dediler ki, "Biz yapamadık şu işi, Ali Ertekin yaptı." Oysa isteseler kendileri de yaparlar. Bu nedenlerden dolayı, ne bana, ne aileme hiçbir yardım yapmadılar. Milli Emniyet'e kırgınım.

Nokta: Sabahattin Ali'yi öldürdüğünüz için herhangi bir pişmanlık duyuyor musunuz?

Ertekin: Bugün "Keşke yapmasaydım" diyorum. Zaten öldürmek istememiştim, ama bir kazadır oldu. En çok kızı Filiz'e üzüldüm●

Dürin ABABAY / Can SAN

Burjuvazinin seviyesi

"Adem ile Havva Dünyanın İlk Sosyalistleriydi..."

İkinci mesele Marksizm konusu. Gerçekten Marx, meseleye çok akıllı bir şekilde yaklaşmıştır teorisini ortaya koyarken. İnsan zaaflarını çok iyi ortaya çıkarmıştır. Hiç kimse başarısız olduğunu kabul etmez. Diyor ki, "sen başarısızsın, çünkü sömürülüyorsun". Bu, her insanın kolayca kabul edebileceği bir mazerettir. Veyahut zengin-fakir ilişkilerindeki hasedi ortaya çıkartmıştır. Bu her zaman vardır. İnsanın tabiatında olan bu hasedi ortaya çıkararak teorisinin temelini buraya oturtmuştur ve o bakımdan kitlelerin bu teoriyi kolayca benimsemesini sağlamıştır. Marx, mutlu bir dünya vaat etmiştir, ama bu mutlu dünyanın ne zaman gerçekleşeceği belli değildir. Ama bir gün böyle bir mutlu dünyaya, böyle bir cennete herkes kavuşacaktır. Şimdi elimizde iyi kötü okuduğumuz bir kitap vardır, bir sistemimiz vardır, bu sistem insanlara mutluluk da getirmektedir, ama sen bu kitabı yırt, bu sistemden vazgeç, belli olmayan bir zamanda kavuşacağın bir cennet için herşeyi feda et, denilmektedir. Şöyle bir latifeyle sözlerime son vermek istiyorum. Derler ki, "Adem ile Havva dünyanın ilk sosyalistleriydi, çünkü üzerlerinde giyecek birşeyleri yoktu ama kendilerini gene cennette zannederlerdi". İşte böyle bir cenneti bize Marx vaat etmiştir ve daha henüz bu cennete hiç kimse kavuşamamıştır. Teşekkür ederim. (Nazlı Ilıcak, İktisat Dergisi, Mart 1985, s. 244)

Güvencesiz partililer

Haftalık Nokta dergisinin 30 Mart 1986 tarihli 12. sayısında TSİP, TİP ve TİKP'nin yönetici ve kurucularından bazılarını tanıtıcı bir yazı çıktı. Aşağıda derginin TSİP yöneticilerinden Çağatay Anadol ile ilgili yazdıklarını aktarıyoruz.

Mahpus çiçek. Her tarafı betonla kaplı cezaevinde değil bir kırçiçeği, küçücük bir ot bile görmek mümkün değildi. Ama o gün başka bir gündü. Her açık görüş gününde olduğu gibi, mahkûmların yakınları, ellerinde rengârenk demetlerle bahçeye girmişler ve ortalığı bir anda çiçek sergisine çevirmişlerdi. O gün, karısından kocaman bir buket çiçek alanlardan biri Türkiye Sosyalist İşçi Partisi yöneticilerinden Çağatay Anadol idi. Anadol, hemen bir su bardağına yerleştirdiği çiçeklerin bir gün daha fazla yaşamaları için, her gün suyunu değiştirecek, bardağın içine aspirin atmayı da unutmayacaktı. Saksının, toprağın yasak olduğu koğuşunda, Anadol süzdüğü çaylardan yapay bir toprak yaparak küçücük bir bitki yetiştirmeyi de başarmış, adını da mahpus çiçek" koymuştu.

Ortadoğu Teknik Üniversitesi mezunu bir iktisatçı olan Çağatay, Anadol 1985 yılında 13 arkadaşıyla beraber yakalanmıştı. Yakalandıklarında, evli ve çocuklu olanlar, yanlarında eşleri ve çocukları ile 1. Şube'ye getirilmişler ve yine eş ve çocuklarıyla beraber birkaç gün burada tutulmuşlardı. Anadol daha sonra Selimiye ve Metris Cezaevlerine alınmış burada, bisküvi, reçel ve şokella ile pasta yaparak üstünü krema yerine kullandığı yoğurtla süslemeyi öğrenmişti.

1974 yılında kurulan Türkiye Sosyalist İşçi Partisi de, diğer sosyalist partiler gibi, yıllarca siyasi faaliyetlerini sürdürmüştü. Parti, 1979 senato seçimlerinde 70 bine yakın oy almıştı. 1980'den sonra TSİP'in hakkında sonradan hepsi ana dava ile birleşecek olan 4 dava açılacaktı.

Türkiye'de olağanüstü dönemin koşulları aşılmıştı. Siyasal Partiler Kanunu bu yeni dönemin siyasi yaşamına ışık tutacaktı. Acaba, kurulması düşünülen sosyalist partilerin yeni yöneticileri Türkiye'nin siyasi yelpazesinde, "anayasa güvencesi" ile yerlerini alabilecek miydi? Yoksa, aynı zorluklar yeniden yaşanacak mıydı?●

Bir faşistin itirafları

Haftalık Yeni Gündem dergisinin 1986 yılı 1., 2. ve 3. sayılarında MHP'li faşistlerden Cengiz Cengizhan'ın itirafları yayınlandı. Derginin "Tövbekar Ülkücü Açıklıyor" başlığı altında yayınladığı bu itiraflardan yaptığımız alıntılardan, MHP'li faşistlerin tıyneti ve 12 Eylül öncesi tırmandırılan terörün kaynağı ile buna bilerek göz yumanların kimliği açıkça anlaşılıyor.

"Babam eski Demokrat'tı. Bizi ufak yaştan antikomünist yetiştirdi. Adalet Partisi'ne girmişti, ama daha çok Türkeş'i beğenirdi. Dokuz Işık gibi kitapları, o zamanlar pek anlayamadığımız halde bize okuttu. Ben ellibeş doğumluyum, kardeşim Oğuzhan da ellidokuzlu... O sıralar ben karate yapıyordum, epey ilerlemiştim. Daha yeni siyah kuşak almıştım. Bu yeni ortamda ilk tanıştıklarımdan biri Enver Tortaş oldu. Edirnekapı Yurdu'nda O sıralar Ülkü Ocakları Başkanı Mustafa Verkaya'ydı. Verkaya, 'Biz karate antremanları yaptırmak istiyoruz. Sen gelenleri çalıştırır mısın?' dedi. Ben bunu kabul ettim. Gençliğin verdiği hevesle kabul ettim, o sıralar Sefaköy'de gittiğim salonu bırakıp yurda geçtim. Hem yakın dövüş öğretiyordum, hem de puanlama yapıp beş altı ay içinde tuttuğum eksi ve artı puanlara göre başarılı olanları bildiriyordum.

İstanbul'daki bütün teşkilatlardan, yani semtlerden, Zeytinburnu'ndan, Bayrampaşa'dan gelenler vardı, ayrıca da okullardan, liselerden gelen gençler vardı. Her ocak, her okul, her dernek için ayrı defter tuttum. Yetmiş beşte Enver Tortaş'la Zeytinburnu'nda yakalandığımızda bu defterler polisin eline geçti. Hatta o zaman siyasi şubede bir başkomiser vardı. 'Ben bunları açıklarsam Ülkü Ocakları batar' demişti. Herhalde bizimkilerden baskı geldiği için açıklanmadı.

İmtihanı geçen onbir, oniki kişiyi özel eğitime aldık. Enver Tortaş bunlara başka şeyler gösteriyordu: Silah kullanması, nereye nişan alınırsa daha etkili olur, bomba nasıl yapılır, eyleme nasıl girilir, nasıl kaçılır, okul basmak, yani bir çeşit gerilla eğitimi. Antremanlar haftada dokuz kereydi. İşçiler olduğu için yedi-dokuz arasında, çalışma günleri. Cumartesi-Pazar da ikişer kere.

Edirnekapı Yurdu'nun bodrumunun da bir bodrumu vardır. Kalorifer dairesinin altında, küçük, ses geçirmez, şöyle dörde dört kadar bir yer. Buraya kapı kadar bir sunta konmuştu, atış talimi yapılırdı. Tabii o zamanlar kapı kadar suntayı vuramayan adamlar vardı.

Bu okul, Ülkü Ocakları karate okuluydu. Resmen poliste kaydı olduğunu da sanıyorum. Kurt başlı kaşesi vardı. Kartları vardı. Görünüşte organize eden Tortaş'tı, ama asıl yöneticiler başkalarıydı.

....

"Bir kere daha gittik Zeytinburnu'na. Bende gene Walter var. 'Solcular Zeytinburnu Lisesi'ni basmışlar' dedi Enver. 'Bir sürü yaralı varmış. Gidelim, elimizden geleni yapalım.' Zeytinburnu'nu iyi bilmiyordum. Bir sürü daracık sokak... Bir sokağa daldım. Baktım Enver orada bir köşede silah atıyor, arkası bana dönük, bakınca sanki kovanlar kafasından çıkıyor. Hiç unutmam bu manzarayı. Epey saydı, sonra döndü, 'Galiba birkaç kişiyi vurdum, kaçalım' dedi. Tam İstasyon Caddesi denen yere geldiğimizde sivil ekip arabası durdu, yakalandık."

.....

"Bahsetmek istediğim bir başka olay da Fındıkzade'deki Kocaeli Yurdu'nun basılmasıdır. Tarih, yanılmıyorsam 18 Ocak 1976'ydı. O sıralarda Kocaeli karışık bir yurttu. Kimse hâkim değildi. İkinci kat bizimkilerin elindeydi. Üçüncü kat da yarı yarıya. Verkaya o zaman başkandı. 'Akşam Kocaeli Yurdu'na gidilecek. İçeride çocuklar destek ateşi yapacaklar. Biz de dışarıdan ateş edeceğiz' dedi. Amacımız yurdu kapattırmaktı. Açılınca da bütünüyle ele geçirecektik... Üst kattan alta, alt kattan üste ateş edildi. Biz de dışarıdan pencereye ateş ettik. Mermi bitene kadar. Ateş yarım saat kadar sürdü, polis gelmedi.

Ertesi gün polis Kocaeli Yurdu'nu kapattı. Açıldığında yurt bizim elimize geçti."

.....

"Bir tarihte Enver'le birlikte İzmir'de bir iş bitirmeye gittik. Emrin nereden geldiğini bilmiyorum. Ben Enver'den talimat aldım. O tarihlerde Ege Üniversitesi solcuların kalesiydi. Çok faal bir solcu vurulacaktı. İzmir ÜO başkanı bize iki tane Barebellum verdi. Yanımıza iki tane de vatandaş takıldı; biri vurulacak adamı gösterecek, öbürü kaçmamızı sağlayacak. Anfilerden birine girdik, ama anfide iş bitecek gibi değil. Ancak dışarda olur. Üstelik solcular sardı. Ötekiler tanındığı için kaçtı, biz kaldık. Onlar bastı mermiyi, biz bastık. Cam mam indi, ama başka birşey de olmadı. Kaçtık, İzmir örgütüyle muhatap olmadan döndük. Silahları da geri vermedik. Sonra istediler filan, vermedik."

"İstanbul'da Ülkücü hareket Edirnekapı Yurdu'ndan idare edilirken Enver'in bayağı forsu vardı. Ayrı oda (numarası 124), kapısı şifreyle çalınır, filan. Meselâ Enver birinden şüphelenir, adamı alır aşağı indirir. Belki duymuşsunuzdur Edirnekapı'nın meşhur 'müzik odası'nı. Önceleri tiyatro filan çalışmak için yapılmış. Hem silah talimi, hem de işkence yeri olarak kullanılırdı. İşte adamı oraya çeker, dövdürürdü."

......

"Bir ara plastikçinin yanında çalışıyordum... Edirnekapı Yurdu'na geldim ki Enver ayağı sarılı yatıyor. Benim karate kuşağını bacağına sarmışlar. Yurda gelirken arkasından ateş etmişler. Karşılık vermiş. Artık öldürmek için mi, gözdağı için mi belli değil. Bizim yurdun o kadar yakınına solcular yaklaşamazdı. Enver, Malatyalılardan şüphelendiğini söylemişti. Ali Seydi mi, Çakır Ali mi, öyle birini söyledi kendisi. Mehmet Acar, Mustafa Bolat takımının işi de olabilir.

78'de olabilir, askerden izine geldiğimi hatırlıyorum. Birşey anlatmışlardı. Mehmet Acar'lar Enver'i ortadan kaldırmaya karar vermişler. Yurtta kalan bir oğlan vardı, dengesi pek yerinde değil. Bir gün Enver duştayken bu çocuğu doldurmuşlar. Enver'in üstüne salmışlar. Oğlan şişlemiş Enver'i birkaç yerinden. Enver'in de bornozunun cebinde CESKA'sı varmış, çıkarıp vuruyor çocuğu. Ölen bu vatandaşı battaniyeye sarıp Küçükköy civarına atıyorlar. Artık ortada ölü olunca anlamışlar herhalde. Hattâ kardeşime de 'Sen arabayla götür, at' demişler, kabul etmemiş."

.....

"Müzik odası dediğim yerde çok ilginç şeyler olmuştur. Bir gün yeni aldığım ASTRA silahı denemek için aşağıya inmiştim. Orada, içine kum doldurulmuş 25 kiloluk yağ tenekeleri vardı. Atınca kurşun içinde kalıyordu. Sesler işittim. Kapıyı açtım ki içeride Galatasaray Mühendislik'ten çocuklar var. Başlarında, o sıra başkanlıktan düşen Selim Sözer. Yeni başkan Mehmet, bir de Ahmet Malkan var. Ahmet Malkan şimdi falçatayla adam öldürmekten içeride yatıyor. 'Ne oluyor, reis?' dedim. Biz böyle 'reis' diye konuşurduk. 'Bir şey yok' dediler. Baktım oğlanın birini dövüyorlar. O da Ülkücü, 'Ben yapmadım, ben yapmadım' diye bağırıyor. 'Sen karışma, burada ne arıyorsun?' dediler. 'Ben silahı deneyecektim' dedim. Bana alt katın anahtarını verdiler. Aradan iki gün geçti, sorguya çektikleri oğlan Antep Yurdu'nun önünde ölü bulundu. Elinde bozuk bir silahla.

75 senesinde cezaevine ilk girdiğimde solcuların kaldığı sağ blokta bir koğuşa gitmiştim, Enver'le. Burada bir çocuk, duvara bozkurt resmi çizmiş, Türkeş'in fotografını asmış. 'Kim bu?' dedim. 'Ekrem Söğüt'ü vuran çocuk' dedi. 'Yahu, onu solcular vurmadı mı? dedim. Meğer Ekrem Söğüt bu çocuğun nişanlısına asılmış, bu birkaç kere ikaz etmiş. Olmayınca vurmuş. Biz de '31. Şehit' diye yürüyüşe gitmiştik. Üstelik polis de ta başından biliyormuş."

.....

"Bizde şöyle bir şey vardı: Teşkilât eleştirilmez, lider eleştirilmez. Emir emir olduğu için fazla bir tartışma ortamı olmazdı. En samimi arkadaş başkansa o artık başkandır. Ona göre 'başkan muamelesi' yapman gerekir."

.....

"Evet, tepeden tırnağa bir hiyerarşi sözkonusuydu. Ama bu kesinlikle uygulanmıyordu. Ben kendimden pay biçiyorum. A bölgesine başkansın. Yanında ikinci başkan, muhasip, yönetim kurulu filan vardır. Fakat öyle durumlar oluyor ki bütün yetkileri elinizde toplamak zorunda kalıyorsunuz. Yeri geliyor aylık toplamaya, makbuz toplamaya, yazıya, silahlı militanlık yapmaya çıkıyorsunuz. Bütün bunlar bir başkanın yapacağı işler değil."

.....

"Bence Hitler teşkilâtçılığı çok önemlidir. *Kavgam*'da yazmıştır: 'Herkes sempatizan olabilir, ama herkes parti adamı olamaz; herkes parti adamı olabilir, ama herkes SS olamaz' diyor. Adam üç kademeye ayırmış. Particilikte onun fikirleri alınmıştı ama uygulama çok değişik oldu."

.....

"Evet, emirleri Albay verirdi. O emirleri de Ocak başkanları başkalarına verirdi. Bizlere. Albay, mahalli teşkilatların kendi yağlarıyla kavrulmalarını isterdi. Ama bunun dışında merkezi bir plan vardı. Bu plan MHP'de yapılırdı. Biz bir keresinde 'Ermeni Patriğini vuralım' dedik. Yukarıdan 'Olmaz' dediler. Kafadan ben 'gidip vuracağım' desem, Edirnekapı Yurdu'nda benim için özel mahkeme kurarlar."

.....

"Yatay ilişkiler şöyle oluyordu: Mesela biz İstanbul başkanına bağlıydık. Malzeme ihtiyacımız olduğu zaman bildirirdik. Malzeme nedir? Teksir makinasıdır, kâğıttır, silahtır, mermidir, tahrip kalıbıdır, fünyedir, dinamittir vs. Mermiyi her yandan temin edebilirsiniz, ama dinamiti genellikle taş ocaklarından alırdık. Adam dinamit satın alır, bir kısmını kullanır, bir kısmını satardı. Teşkilâtlar arasında bir de militan yardımı olurdu, yatay ilişki içinde."

.....

"Özellikle işsiz genç insanlar için teşkilâtlar emin yerlerdi. Çünkü Ocakların bir özelliği vardı, ortak tencere kaynıyordu. Üç tane iskemleyi birleştirince al sana yatacak yer. Böylece teşkilatı emanet edecek adam bulurdun. Bunların bir kısmı zaten zoraki eylemci olurdu. Eline silah verirsin, bir-iki eyleme sokarsın, korkarsa yok olur, cesareti varsa kapılanır."

.....

"Mahalli teşkilatlanma bölgeden bölgeye değişir. İşçi yoğunsa Ülkücü işçiler teşkilatı kurulmuştur; öğrenciler fazlaysa Ülkü Ocakları vardır; eğer aydın ağırlıktaysa MHP kurulmuştur. Bunların üye yapılması genellikle arkadaş çevrelerinden gelen vatandaşlarla oluyordu... Tabii bazen ileride faydalı olacağına inandığımız adamı kaydetmezdik. Genellikle iki kayıt defteri olurdu: Biri esas kayıt defteri, bir dandikten kayıt defteri. Önce dandikten deftere kayıt yapılırdı.

.....

"Yurtların ele geçirilme emri Ankara'dan geliyordu. Atatürk Öğrenci Sitesi kat kat ele geçirilmişti. Sahte kimlikle öğrenci diye adam yerleştirdik."

.....

"Bayrampaşa Ülkü Ocakları başkanıyken Sabri Ülker'in 'Ülker' fabrikasında grev vardı. Fabrika o zaman DİSK'e bağlı. İşveren de MSP'li olmalı, fabrikanın mescidi var. İşçiler fabrikanın içinde çikolata gelen boruları açmışlar, ortalık allak bullak olmuş... Bunun üstüne Ülkücü işçiler başkanı Karslı İbrahim'e gidiyor. Diyor ki, 'Sizin çocuklardan boşta gezenler fabrikaya alınmalı, yarın öbür gün referandum yapıp fabrikayı MİSK'e bağlarız.' Fakat MİSK bizim çocuklar arasında bile 'sarı sendika' olarak biliniyor... Fabrika bölgemizde olduğu için irtibatta olduk. Teşkilatta başta olan çocuklar fabrikaya girdiler. Girince kavga döğüş başladı tabii. İçeride nöbetler beklendi, DİSK'e bağlı işçiler girmesin diye. Sonunda iş MİSK'e kaldı. Sabri Ülker efendi bakıyor, bizim çocuklar köpek gibi çalışıyor. Sözde bizim dava bir şeyler kazanacak. Davanın bir şey kazandığı yok, büyük kafalar kazanıyor. Derken Sabri Ülker bey de yavaş yavaş sakallıları işe alıp bizimkileri teker teker atıyor. Bizim çocuklar Akıncı'ya gidip durumu anlatırsa da, o 'Bir hatanızı bulup atmışlardır' diye geçiştiriyor. Derken adam fabrikayı komple ele geçiriyor. Burada Ülkücü gençlik resmen sermaye tarafından kullanılmış oluyor."

.....

"İsmail Keskinbıçak 1979'da Gaziosmanpaşa başkanlığı yaptığı sırada bir laz vatandaş geliyor, 'Benim bir düşmanım var. Kan davamız var. Sen teşkilat başkanısın. Bu adamı öldür, sana üçyüz bin lira' diyor. İsmail de bunu bana güle güle anlatıyor. Adamı öldürüp Alibeyköy'ün oraya atmışlar. İkinci günü ceset bulunmuş. 'Ayıp değil mi, davadan ayrılıp bu işleri yapıyorsun?' dedim. 'Yahu para yok, kimse yardım etmiyor' dedi. Yani işleri yürütmek için yapmış."

.....

"Eski Eyüp MHP ilçe başkanı Ahmet İnce şimdi ANAP Eyüp ilçe başkanı. Mehmet Gül aktif olarak ANAP'ın içinde olmasa da ANAP'a yardım ediyor. Çevre teşkilâtlarının % 90'ı ANAP'tadır. Fatih Belediye Başkanı ve İkinci Başkanı da MHP'lidirler. Orada ayrıca Tekel'den çıkma bir MHP'li vardır. Fatih'te epey iş buldular. Kadro açılınca ilkin Mehmet Gül'e haber veriliyor. O da durumu müsait olanları toparlıyor. Böylece kadrolaşılıyor. Bizimkiler alt kadro kademeleşmeye önem vermişler."

.....

"Yanlış anlaşılmasın, ben totaliter rejime karşı değilim. Demokrasiye kesinlikle inanmam. Türk milleti demokrasi ile idare edilirse sonu gene totaliter rejim olacaktır. Çünkü 500 yıllık Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra gelen Cumhuriyet bizim midemize oturmuştur... Solu ben ortak bir hareket olmadığı için benimsemedim. Herkes bir tarafını çekiştiriyordu. Bir de sola karşı çocukluktan empoze edilmiş şeyler var tabii. Komünizm gelecek. Rusya'nın uydusu olacağız. ... Allahsızdırlar, camilerimizi yıkacaklar gibi şeyler denirdi. Ama biz bilimsel olarak komünizmin ne olduğunu biliyorduk. Bir sürü kişi bilirdi, ama bir sürü kişi de bilmezdi. Genelde, 'En iyi komünist, ölü komünisttir' lafı geçerliydi. Ben kapitalizme karşıyım, ama mülkiyete karşı değilim. Fakat sosyal adalet olacak. Zengine nasıl davranılıyorsa fakire de öyle davranılacak. Özel mülkiyet bugün sosyalist ülkelerde bile var. Ben her şeyin devlet tekelinde olmasına karşıyım. Bu da bir nevi komünizmi getirir. Devlet istediği gibi milleti yönetir, demokrasi kalmaz. Fakat burada ters düşüyorum, çünkü ben demokrasiye de inanmıyorum. Türkiye'nin bir dikta rejimiyle yönetilmesine her zaman taraftar olmuşumdur."

İŞADAMLARININ SHULTZ İLE "SIKI PAZARLIĞI" ÜZERİNE...

(Cumhuriyet, 26 Mart 1986)

Yılmaz bir savaşçının portresi

Henry Winston 75 yaşında

New York 7. ve 8. caddeler arasındaki 23. sokaktayız. Burada gökdelenler yok. 6-8 katlı binalar var yalnızca. ABD Komünist Partisi'nin Genel Merkez binası bunlardan biri. 1976'da KP, partililer ve parti dostlarından toplanan parayla satın aldı bu binayı; gönüllüler içini tamir edip kullanılır hale getirdiler. Birinci katı şimdi "Unity" (Birlik) yayın merkezi. Burada her zaman cıvıl cıvıl bir kalabalık olur. Üst katlarda "Daily World" ve "Political Affairs"in yayın büroları. Genç işçilerin örgütü "Young Workers' Liberation League" nin merkez bürosu da buradadır.

8. kata çıkıldığında, masalar, sandalyeler, partiye gelen armağanların sergilendiği standların arasında, solda bir kapı vardır. Bu kapı ABD KP Ulusal Başkanı Henry Winston'ın odasına açılır.

Henry Winston'ın adı işçi sınıfının ve ezilen halkların gönlünde yer etmiş, Partisininkinden ayrılmayan mücadelesi ABD komünist ve ilerici hareketinde derin izler bırakmıştır.

2 NİSAN 1911'de Mississippi Eyaletinde, Hattiesburg'da işçi Joseph Winston'ın bir oğlu oldu. Henry adı verilen çocuğun ailesi 3 kız ve bir erkek kardeşle çabuk genişledi. Hattiesburg'da endüstri gelişmemişti. İş sahası az, iş gücü çoktu. Ücretler az, çocuk çoktu. Henry böylece açlığı tanıdı.

Hayatta bir de ırk ayrımını erken öğrendi Henry. 6 yaşında ilkokula başladığında hergün demiryoluyla ayrılmış beyazların bölgesinden beyaz çocukların taş yağmuru altında geçmek zorunda kaldı. Her gece Ku Klux Klan'ların yaktıkları linç ateşleri yükselirdi şehirde.

Bu zor yıllarda Henry ortaokula başladı. Sınıfının en iyisiydi. Lise yılları atletizmde parladığı yıllar oldu. Spor ilerde karşılaşacağı güç şartlara direnecek sağlığı kazandırdı bedenine. 1929 krizi ülkeyi kasıp kavururken Henry'nin babası da işten atıldı. En büyük erkek çocuk olarak ailesine yardım etmek zorunda kalan Henry, sabah yediden akşam yediye 12 saat ara vermeden bulaşık yıkadı. Sonra da dinlenmeden gece okuluna koştu. O yıllarda pekçok işe girdi çıktı. Hamallık, boyacılık yaptı, gazete sattı, ayakkabı boyadı. Gorki'nin deyişiyle bu "üniversite" yıllarında dayağı ve aşağılanmayı gördü. Bütün bunlara nasıl son verilebileceğini düşündü hep. Bir gün Komünist Partisi'nin açık hava toplantılarından birine katıldı, üyeleriyle tanıştı. 1 Eylül 1919'da kurulmuş olan Parti o sıralar yaygın faaliyet gösteriyordu.

1930 yazı büyüyen ekonomik krizle patlak veren kitle gösterilerine sahne oldu. New York, Chicago, Detroit, San Francisco gibi büyük şehirlerde KP'nin insiyatifiyle kurulmuş işsizler örgütlerinde (*Unemployed Councils*) Henry de yeralıyordu. Henüz 19 yaşındaki bu atletik yapılı genç, Kansas City'de ateşli konuşmaları, sıcak gülüşüyle sempati uyandırıyordu. İşsizliğe karşı mücadele Henry'yi örgüte yaklaştırdı ve 1931 Ekiminde Genç Komünistler Birliği—GKB (*Young Communist League*) üyesi oldu. 1931 Aralık'ında Parti Washington'a doğru ilk ulusal açlık yürüyüşünü geniş bir katılımla gerçekleştirdi. Aradan bir yıl geçtiğinde işsiz sayısı gelmiş geçmiş en yüksek boyuta ulaşmıştı: tam 17 milyon. KP bir öncekinden daha fazla bir katılımla 2. ulusal açlık yürüyüşünü düzenledi. Henry, Kansas City gençlik örgütünün başında yürüyordu.

Aynı yıl yaşları 13-20 arasında değişen ve suçsuz yere idama mahkum edilen 9 siyah genci (*Scottsboro Boys*) kurtarmak için KP bir kampanya başlattı ve bütün ilerici güçleri "siyah ve beyaz, birleşin ve mücadele edin!" sloganı altında harekete geçirdi. Mücadele, kararın üst mahkemece bozulmasında etkili oldu.

Henry 1933'te mücadele arkadaşı Fern Pierce ile evlendi. Aynı yıl sonlarında KP Winston'u Sovyetler Birliği'ne göndermeye karar verdi. İki ülke arasında o tarihe kadar olmayan diplomatik ilişkiler Sovyetler Birliği'ni uluslararası planda tecrit politikasının iflasıyla nihayet 16 Kasım 1933'te kurulmuştu. Ardından 25 Kasım 1933'te Henry Moskova'ya ulaştı. Amerika'daki siyahların, Meksikalıların, diğer halkların durumunu Sovyet Cumhuriyetleriyle karşılaştırınca gördü ki, Sovyetler Birliği Kafkasya'dan Sibirya'ya kadar, sarfedilen emeğin karşılığının adilce alındığı bir ülke olmuştur. Ve böylesi bir ülkeyle barış içinde yaşamak için Amerikan halkını harekete geçirmek gerekmektedir. Tıpkı Kremlin duvarlarında, mezarlarını ziyaret ettiği ABD KP kurucusu yoldaşları William Haywood, Charles Ruthenberg ve John Reed'in inandıkları gibi. 1935 Mart'ında geri döndükten sonra Henry 1936 Ocak'ında yapılan GKB konferansında Ulusal Komite örgütlenme sekreteri seçildi ve artık yaşamının bundan sonrasını geçireceği New York'a yerleşti. Savaşın kara bulutları günbegün dünyayı sararken Henry Winston'ın faşizm tehlikesine karşı pekçok makalesi ve bu arada *Hayat Özgürlük ile Başlar* isimli kitapçığı da yayınlandı.

2. Dünya Savaşı'nın habercisi, İspanya Cumhuriyet hükümetine karşı başlayan faşist ayaklanma tehlikeli boyutlara vardığında ABD KP bu ülkede Cumhuriyetçi saflarda dövüşen kardeşlerinin yardımına koşmak üzere üç bin kişilik bir gönüllüler taburu örgütledi. *"Abraham Lincoln"* ve *"George Washington"* adlarını alan birlikler 15. tugayı oluşturdular ve KP'nin bu seçkin evlatlarından çoğu geri dönmedi. 1937'de Komünist Gençlik Enternasyonali İcra Kurulu, İspanya Cumhuriyeti'ne yardımı artırmak üzere tüm dünya Genç Komünistler Birliği temsilcilerini toplantıya çağırdığında, katılan Amerikan GKB delegasyonu içinde H. Winston da bulunuyordu.

Yine 1937'de GKB MK Plenumu Winston'ı icra komitesi sekreterliğine seçti. Ardından Parti'nin Ulusal Komite üyeliğine seçildiğinde ise 27 yaşındaydı.

BU yıllarda ABD'de 119 nazi örgütünün çalışma yaptığını görüyoruz. 1938'de kurulan "Amerika Karşıtı Eylemleri Araştırma Komitesi" bu örgütleri tam anlamıyla yasal olarak nitelerken KP'ne ve ilerici örgütlere vargücüyle saldırıyordu. 1940'ta gerici *Smith Kanunu* kongreden geçti. "Mevcut hükümeti zor yoluyla devirmeyi amaçlayan örgütlere üye olanları 10 yıla kadar hapis ve 10 bin dolar para cezasına" çarptırmayı öngören ve uygulaması tümüyle keyfi olan kanun KP başta olmak üzere toplumun tüm ilerici güçlerine karşı kullanılacaktı.

Bu sırada 1941 Haziran'ında Nazi Almanyası Sovyetler Birliği'ne saldırmış ve Sovyet halklarının anayurdu savunmak üzere yiğit savaşı başlamıştı. 28 Haziran'da başkan William Foster'in önerisiyle olağanüstü toplanan KP Ulusal Komite Plenumu gelişen olaylar karşısında ne yapılacağını tartıştı. Cevap Henry Winston'ın yaptığı konuşmada yankılandı: ABD'deki komünistler ve tüm ilerici güçler nazi işgaline karşı direnen Sovyet halkına yardım için ellerinden gelen tüm çabayı sarfetmeliydiler.

7 Aralık 1941'de Pearl Harbour baskınından sonra savaşa katılan ABD'de savaşa gideceklerin oluşturduğu uzun gönüllü kuyruklarında 15 bin komünist de yeralıyordu. Bunlar arasında Gus Hall, Robert Thompson, diğer parti yöneticileri ve Winston da vardı.

Parti'nin önde gelen yöneticilerinin cephede olduğu bu yıllarda Parti için bir tehlike başgösterdi. Zamanın Genel Sekreteri Earl Browder, "gelişen" ABD kapitalizminin emek ve sermaye arasında bir "sınıf uyumu" oluşturduğunu, ABD emperyalizminin artık Sovyetler Birliği'ne düşmanlık gütmediğini, halk devrimlerine ve sömürgelerdeki bağımsızlık hareketlerine karşı hoşgörülü davranmaya başladığını öne sürüyordu. Görüşüne göre artık "ulusal birlik" gündemdeydi ve siyah halkın ekonomik, politik haklar ve sosyal eşitlik için mücadele etmesinin gereği kalmamıştı, çünkü siyah ve beyaz işçiler "eşit haklar"dan yararlanıyorlardı!

Browder, ABD'de "sınıf uyumu"ndan ve toplumu "akıllı kapitalistler"in yönetmesinden sözederken komünistlerin bir siyasi partide örgütlenmek yerine kitlesel, parti işlevi taşımayan bir Komünist Politik Birliği'nde örgütlenmelerinin daha doğru olduğunu savunuyordu. Mayıs 1944'te toplanan 12. Parti Kongresi'nde Browder Parti'nin dağıtılmasını gündeme getirdi ve birkaç dakika süren toplantıda kimseye görüş bildirme fırsatı tanımayarak Parti'nin feshedildiğini, yerine Birlik'in kurulduğunu açıkladı. ABD KP'nin karşı karşıya kaldığı bu durum tüm kardeş partilerce kaygıyla izleniyor ve Browder'in dünya işçi sınıfı hareketinde pek iyi teşhis edilmiş "sınıf barışı" önerileri lanetleniyordu.

Temmuz 1945'te olağanüstü toplanan 13. kongreye dek süren sancılı günler Parti'nin yeniden örgütlenmesiyle son buldu. Bu arada savaştan dönen Gus Hall, Henry Winston ve diğer Parti yöneticileri 13. Kongre kararlarını desteklediler. Winston bu kongre sonrasında MK üyeliği ve örgütlenme sekreterliğine getirildi.

Hitler Almanyasının Sovyet halkının inanılmaz fedakarlığıyla yenilmesinin ardından esmeye başlayan soğuk savaş rüzgarları, ülke içinde büyük saygınlık kazanan Komünist Partiyi doğrudan hedef alıyordu. 17 Ocak 1949'da Winston dahil oniki Parti yöneticisi hakkında dava açıldı. Smith Kanunu'na dayanılarak açılan bu düzmece dava sürerken, mahkeme binası önünde binlerce insan onların serbest bırakılması talebiyle, ellerinde "Leipzig 1933-Foley Square 1949" yazılı pankartlarla gösteri yapıyordu. Kasım'da verilen beşer yıl hapis cezası sonradan ağır kefaletle ve New York'u terketmemek kaydıyla serbest bırakılmalarıyla sonuçlandı.

1950'de savaş sonrasının en gerici yasalarından, anti-demokratik, anti-komünist *"McCarran İç Güvenlik Kanunu"* kongrede kabul edildi. Bu kanuna göre yalnızca Komünist Partisi değil tüm diğer ilerici örgütler de "yıkıcı" olarak tanımlanıyor ve ne olduğu belirsiz bir "komünist cephe" tanımına dahil edilen herkesin fişlenmek üzere Adalet Bakanlığına başvurması mecbur ediliyor ve KP ile "komünist cepheye" üye olanların devlet güvenlik örgütlerinde, savunma sanayinde vb. çalışması ve yurtdışına seyahat etmesi yasaklanıyordu.

Bu anti-komünist histeri koşullarında, FBI ajanlarıyla köşe kapmaca oynayarak toplanan delegelerle açılan 15. Parti kongresi (Aralık 1950) aynı zamanda Parti üyeliğinin tanım ve niteliğine de açıklık getirdi. Önemle tartışılan bir konu "sol çocukluk" hastalıklarıydı. Yaşanılan koşullar gereği ortaya çıkan işçi sınıfının üçlü mücadele birliğine aykırı görüşler üzerine Henry Winston Kongre'de yaptığı konuşmada sağ ve sol sapmalar karşısında, Parti üyeliğinin gereklerini vurguladı. Bu Kongre, Parti tarihinde baskı ve engellere rağmen ayakta ve sağlam kalınabildiğinin bir göstergesi oldu.

Parti Temmuz 1951'de haklarında üst mahkemece yeniden dava açılan yöneticilerinden Gus Hall, Henry Winston, Gil Green ve Robert Thompson'ın yeraltına karar verdi. Duruşmaya çıkması kararlaştırılan diğer yedi Parti yöneticisi tutuklanırken Winston dahil geri kalanların bulunabilmesi için tam bir sürek avı başlatıldı.

FBI Başkanı Hoover'in ortalığı 4 KP yöneticisinin *"Wanted"* posterleriyle donattığı zor yıllardı bunlar. Özellikle egemen güçlerin her ilerici kıvılcımı "Rus ajanlığı" olarak damgaladığı ortamda, kazanılmış tüm haklara saldırı söz konusuydu. Ve 1954 Ağustos'unda McCarran Kanunu'na yeni eklemeler yapılarak ilericilere özellikle sendikalarda çalışma yasağı getirildi. Tüm baskılara rağmen KP mücadeleyi sürdürdü. Gus Hall ve Robert Thompson'ın tutuklanmasının ardından Parti, Gil Green'in de yeraltında kalmasını artık uygun görmemiş, ancak Winston'ın illegal yaşamayı sürdürmesini kararlaştırmıştı. Daha sonra, kamuoyunu etkilemeye yönelik asılsız karalama kampanyalarının yoğunlaşmasıyla Parti 5 yılın sonunda Henry Winston'ın mahkemeye çıkmasına karar verdi.

Winston İndiana Eyaleti'nde Terre Haute cezaevine konuldu. Tutuklular arasında kısa sürede saygınlık kazanırken cezaevi yöneticileri hayatını cehenneme çevirmek için her yola başvurdular. En sık yapılan uygulamalar yemek vermeyi "unutmak", havalandırmayı aksatmak, diğer tutuklulardan tecrit etmek ve karanlık kişiler koğuşuna atarak kimi saldırganları ona karşı tahrik edip provokasyon yaratmaktı. Tüm bunlara rağmen dış dünyayla bağlarını koparamadılar ve o, tüm bu yıllarda kitlelerin nabzını tutarak yaşamayı sürdürdü.

Dışarda, güneyde 1955'lerden başlayarak siyah hareket bir ivme kazanıyordu. Alabama'da belediye otobüslerini boykot eylemi 381 gün sürmüştü; yeni bir kitle örgütü doğmuştu: Başkanlığını Martin Luther King'in yaptığı "Güney Hıristiyanları Öncü Konferansı". Irkçılığa karşı mücadele yükseliyordu.

Ancak dışardan gelen haberler her zaman iyi değildi. Hapisten diğer liderlerden önce çıkan John Gates, Ulusal Komite Sekreteri olmuştu. Gates, ABD'de sınıf çelişkilerinin azalmaya başladığı yolundaki revizyonist görüşleriyle Parti'nin dağılma tehlikesini getirdi. 1940'larda Browder'in yaptığı gibi, "Amerika'nın kendine özgülüğü"nden söz eden Gates, daha da ileri giderek Marksizmin ABD topluluna çok yabancı olduğunu bile savundu. Bu koşullarda 1957 Şubat'ında toplanan 16. Kongre'den bu görüşlerin tasfiyesiyle, Parti'nin sürekliliği konusunda kalıcı adımlar atılarak çıkıldı. Gus Hall, Robert Thompson, Gil Green, Elizabeth Gurley Flynn ve Henry Winston gibi yöneticiler hâlâ hapisteyken ve William Foster sağlık nedeniyle yatağa bağlanmışken dahi, Parti'nin Marksist-Leninist nüvesi büyük bir güçlüğün üstesinden gelmeyi başarmıştı.

Bu arada güç hapishane koşullarına direnen Winston'ın sağlığı bozulmaya başlamıştı. Cezaevi doktorunun tedaviye yanaşmaması tüm tutukluların tepkisine yolaçtı. KP'nin gözlerinden kıvılcımlar saçan bu seçkin evladı, kör oluncaya kadar tıbbi müdahale görmedi. Cezaevi yetkilileri muayene olmasına izin verdiklerinde konulan teşhis beyin tümörüydü. Görünen oydu ki, Winston ölüme terkedilmek isteniyordu. Winston'ın sağlık durumu karşısında derhal yoğun kampanya ve gösteriler düzenlendi. Güçlü kitle hareketinin baskısıyla ameliyat izni verildi. Günlerden 2 Şubat'tı (1960) Winston bir daha güneşi hiç göremeyeceği bu ameliyat tarihini hiç unutmadı. Bu yılmaz özgürlük savaşçısına karşı düzenlenen komplolar bu kadarla da kalmadı. Onu uyuşturucu kullananların ve akıl hastalarının sözümona tedavi merkezine kapatmak istediler. Nihayet ülke dışında ve ABD'de sürdürülen yoğun, kitlesel kampanyaların, Beyaz Saray'ın önünde hergün toplanan binlerce kişinin gösterileri sonunda 21 Haziran 1961'de özgürlüğüne kavuştuğunda Winston yeraltında, hapiste, hastanede geçen 10 yılı geride bırakmıştı. Winston'ın özgürlüğü tüm dünyada yankılandı ve ABD KP'ye mektuplar yağdı. Kübalı bir işçi, bir Sovyet öğrenci aynı isteği paylaşıyorlardı: Gözlerini Winston'a vermek.

ABD KP onur başkanlığına getirilmiş olan William Foster Winston'ın serbest bırakıldığı haberini tedavi için gittiği Moskova'da öğrendi. Eylül 1961'de Henry Winston tedavi için geldiği ve üç yıl kalacağı Moskova'ya binbir engellemeden sonra ulaştığında ise iki yoldaş görüşemedi. Foster ardında onurlu bir mücadeleyle dolu bir hayatı anı bırakarak ölmüştü.

ABD KP bir kere daha 1962'de McCarran yasası hükümleri gerekçesiyle saldırıya uğradı. Adalet Bakanlığı'na "yabancı bir gücün ajanı", "bölücü bir örgüt" olarak başvurmadığı gerekçesiyle Genel Sekreter Gus Hall ve diğer Parti yöneticileri aleyhine dava açıldı. Davanın "sanıkları" için özel toplama kamplarının hazırlandığını gizlemiyordu yetkililer. Ama "sanıklar" duruşmaya girmeyi reddettiler. Mahkemenin verdiği mahkumiyet kararına Yüksek Mahkeme'de itiraz edildi.

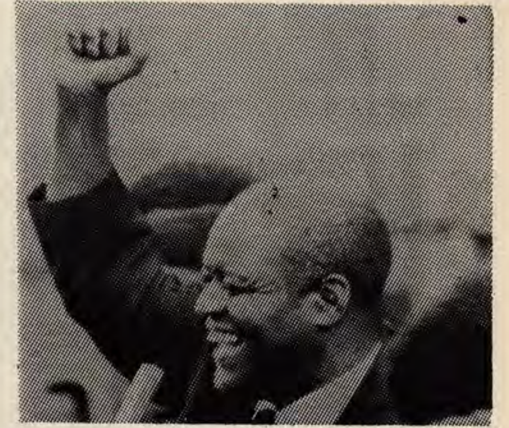
Komünist Partisi'ne yönelen bu yeni saldırı karşısında Henry Winston derhal mücadeleye katıldı. Ülkeleri dolaşarak ve yoğun bir basın ilişkisi ile saldırıyı anlattı.

Winston Şubat 1964'te ülkesine döndü ve ABD KP Ulusal Komitesi Nisan 1964'te, 1950'den bu yana ilk kez tam üyeli olarak toplanıyordu. Toplantıda yeniden Genel Sekreterliğe seçilen Gus Hall, Henry Winston ve Gil Green'in tekrar yerlerini almalarının önemini vurguladı. Temmuz 1964'te ise KP uzun yıllardır sürdürdüğü mücadelenin iki önemli kazanımı için kitlesel gösteri yapacaktı: Bunlar, KP üyelerine dış seyahat için pasaport verilmesini ve komünistlerin sendikalarda yönetici olmalarını yasaklayan hükümlerin kaldırılmasıydı. Ama saldırılar bitmemişti.

Yüksek Mahkeme hâlen KP'nin 1962'deki kararla ilgili itirazını incelerken, Kasım 1965'te Parti aleyhine yeni bir dava açıldı. Ama bu dava sürerken, Yüksek Mahkeme'nin hiçbir "kanıt" bulamadığı için zorunlu verdiği kararla, Parti nihayet yasal faaliyetlere katılabilme hakkını kazanmıştı ama fiilen her türlü engelleme sürecekti.

Bütün bu yıllarda KP, gerek işçi sınıfının çıkarlarını savunmada gösterdiği titizlik, gerekse Vietnam savaşına karşı aktif mücadelesi ve ABD'nin Dominik Cumhuriyeti'ne karşı saldırısına gösterdiği tepkiyle tüm ülkede yaygın bir ilgi ve sempati kazanıyordu. Parti liderleri üniversitelere davet ediliyor, radyo ve televizyon konuşmaları için çağrılar alıyorlardı.

Temmuz 1966'da toplanan ve 40 eyaletten toplam 300 delegenin katıldığı 18. Kongrede, genel sekreter Gus Hall, aylardır süregelen çalışma ve tartışmaların ürünü olan program taslağını sundu. Kongre, Parti'nin işçi sınıfının siyasi örgütü olarak, Marksizm-Leninizm ilkeleri üzerinde temellendiğini vurguladı. Kongre'de Henry Winston, oybirliğiyle ABD KP Ulusal Başkanlığına getirildi.

1966'nın "uzun sıcak yazı"nda siyah kurtuluş hareketi büyük boyutlara ulaştı, eylemler 120 şehre yayıldı. Polis her zamankinden daha acımasız ve kıyımcıydı. Martin Luther King'in öldürüldüğü 1968 baharında yalnızca Nisan ayının ilk haftası içinde yeralan eylemler bütün 1967'de yaşananları aşıyordu. Kanlı bilançoyu 43 ölü, 3500 yaralı ve 7500 tutuklu olarak geçirdi istatistikler.

Ülke çözüm bulamadığı iç ve dış problemlerle doluydu. Fiatlar sürekli artıyor, suç oranı korkunç boyutlara ulaşıyor, siyah gettolar hızla çoğalarak şehirleri sarıyor, hepsinin ötesinde Vietnam'da savaş sürüyordu.

İŞTE bu koşullarda 1968 başkanlık seçimlerine gidildi. Ve KP 1940'dan beri ilk defa bağımsız bir politik örgüt olarak, kendi başkan adaylarını çıkararak, seçimlere katıldı. Bu kampanya sırasında haftada iki kez çıkan *Worker* yerine on yıl önce John Gates'in Parti çalışmalarının aksamasına yol açtığı günlerde yayını duran günlük *"Daily Worker"* tekrar yayınlanmaya başladı. Bu, Parti için önemli bir adımdı. Örneğin 30 yıldır tek bir Marksist yayının giremediği gerici Pittsburg'da 13 bayide birden satılıyordu gazete. Ama engellemeler yüzünden Parti yalnızca iki eyalette seçime katılabildi. Seçim kampanyası yıllarca hapis yatmış, yeraltında çalışmış bu insanları merakla dinlemeye koşan binlerce insanın toplandığı ve KP'nin kendini yaygınca tanıttığı bir platform oldu.

Parti'nin kuruluşunun 50. yılına rastlayan ve Mayıs 1969'da toplanan 19. Kongre, birlik ve mücadele için ve Parti'nin tarihinin işçi sınıfı içinde örgütlenmesi yönünde önemli bir adım oldu. Ülke içi ve uluslararası durumun derin bir Marksist analizini içeren bir Parti programının kabulü ve Parti işleyişinde demokratik merkeziyetçilik ilkesinin yetkinleştirilmesi de bu Kongre'yle gerçekleşti.

69-70 yılları Winston'ın Partili gençlik örgütünün yeniden inşasına çaba harcadığı yoğun çalışmalarla dolu yıllar oldu. İlerleyen yıllar onu gençlerin gözünde efsaneleştiren dinamizmini etkileyememişti.

Yine 1970'lerde Winston'ın, Angela Davis'in serbest bırakılması için verdiği mücadeleye tanık oluyoruz. Kaliforniya Üniversitesi'nde felsefe dersleri veren Angela Davis, suçsuz yere tutuklanan 3 siyahı *(Soledad Brothers)* kurtarma kampanyasında en ön safta yer alarak egemen güçleri rahatsız etmişti. Ekim 1970'te tutuklanan bu cesur kadın özgürlüğüne, KP'nin yoğun çabasıyla 23 Şubat 1972'de kavuştu. Bundan birkaç gün önce toplanan KP 20. Kongresi onu oybirliğiyle Parti Merkez Komitesine seçmişti.

YAPILAN yoğun çalışmalar sonucu 1972 Başkanlık Seçimleri için 25 eyaletten 400 bin imza toplanmasına ve yasal baraj aşılmasına rağmen, Parti'nin yalnızca 13 eyalet ile başkentin bulunduğu Colombia bölgesinden seçime katılmasına izin verildi. Yine bu günlerde Parti MK, Parti üyelik kartlarının yenilenmesine karar verdi. 1948'de "Amerikan Karşıtı Eylemler Komitesi"nin ve gerici "Smith" kanununun bir tehdit olarak kullandığı yıllarda kart kullanılmaması kararlaştırılmıştı. 1973 Ocak'ında yenilenen Parti kartlarında ilk numaraları Gus Hall ve Henry Winston'a verilenler taşıyordu.

1970'li yıllara damgasını vuran, grevler oldu. Ekonomik kriz sonucu işsizlik ve hayat düzeyinde düşüklük görülmemiş boyutlardaydı. 1973'de KP'nin de katılımıyla "Enflasyon ve İşsizliğe Karşı Mücadelede Ulusal Koalisyon" kuruldu. Bu yıllardan beri böylesine geniş çaplı ilk örgütlenmeydi ve özellikle 1975'te gerçekleştirilen Washington'a yürüyüşte Parti bayrakları dalgalanıyordu.

1976 Başkanlık seçimlerine ise 500 bin imza toplanarak 19 eyalette katılıyordu Parti.

1980 seçim kampanyasında ise Başkan adayı Gus Hall, başkan yardımcısı adayı Angela Davis'in yanısıra, Parti'nin yorulmaz savaşçısı Henry Winston, New York, Chicago, Detroit, San Francisco ve Seattle gibi büyük kentlerde konuşmalar yaptı. Kampanyada Gus Hall günün en önemli sorununun nükleer silahlanma olduğunu ve nükleer savaşı kazanacak bir taraf olamayacağını ve eğer dünya barışı korunmak isteniyorsa tek çözümün barış içinde birarada yaşamak olduğunu vurguluyordu.

70. yaşını kutladığı 1981'de, başta SBKP MK'nden olmak üzere dünyanın pekçok yerinden ve kardeş partilerden mesajlar geldi Henry Winston'a. O, 75. yaşına girdiği bu yılda ise, ABD komünistlerinin, işçi sınıfının kurtuluş mücadelesinin, siyah özgürlük hareketinin yılmaz bir savaşçısı olarak 75 mücadele yılını geride bırakırken, sözleri tüm işçi sınıfında yankılanıyor: *"Ülkemizde hiçbir güç, —beyazı, siyahı, kahverengisi, kızılı ve sarısıyla— birleşmiş bir işçi sınıfının gücüyle kıyaslanamaz... Ezenler hiçbir zaman kendi aralarında renklerine göre ayrılmamışlardır."*